

به نام خداوند بخشندۀ مهربان

قانون رسیدگی به تخلفات اداری

قانون رسیدگی به تخلفات اداری

: تشکیلات و حدود و ظایف

: به منظور رسیدگی به تخلفات اداری در هر یک از دستگاه های مشمول این قانون هیاتهای تحت عنوان "هیات رسیدگی به تخلفات اداری کارمندان" تشکیل خواهد شد. هیاتهای مذبور شامل هیاتهای بدوى و تجدید نظر می باشد.

: هیات تجدید نظر در مرکز وزارت‌خانه یا سازمان مستقل دولتی و نیز تعدادی از دستگاه های مشمول این قانون که فهرست آنها به تصویب هیات وزیران خواهد رسید، تشکیل می شود و در صورت دارای شعبه هایی خواهد بود.

: در صورت تشخیص هیات عالی نظارت یک هیات تجدید نظر در مرکز برخی از استانها که ضرورت ایجاب نماید تشکیل می گردد.

: هر یک از هیاتهای بدوى و تجدید نظر دارای سه عضو اصلی و یک یا دو عضو علی البدل می باشد که با حکم وزیر یا بالاترین مقام سازمان مستقل دولتی مربوط و سایر دستگاه های موضوع تبصره ماده یک برای مدت سه سال منصوب می شوند و انتصاب مجدد آنان بلامانع است .

: در غیاب اعضای اصلی اعضای علی البدل به جای آنان انجام وظیفه خواهند نمود.

: هیچ یک از اعضای اصلی و علی البدل هیاتهای بدوى یک دستگاه نمی توانند همزمان عضو هیات تجدید نظر همان دستگاه باشند، همچنین اعضای مذکور نمی توانند در تجدید نظر پرونده هایی که در هنگام رسیدگی بدوى به آن رای داده اند شرکت نمایند.

: برکناری اعضای هیاتهای بدوى و تجدید نظر با پیشنهاد وزیر یا بالاترین مقام سازمان مستقل دولتی و سایر دستگاه های موضوع تبصره ۱ ماده ۱ و تصویب هیات عالی نظارت صورت می گیرد.

صلاحیت رسیدگی به تخلفات اداری کارمندان با هیات بدوى است و آرا صادره در صورتی که قابل تجدید نظر نباشد از تاریخ ابلاغ ، قطعی و لازم الاجرا است . در مورد آرایی که قابل تجدید نظر باشد هر گاه کارمند ظرف ۳۰ روز از تاریخ ابلاغ رای درخواست تجدید نظر نماید، هیات تجدید نظر مکلف به رسیدگی است . آرای هیات تجدید نظر از تاریخ ابلاغ قطعی و لازم الاجرا است .

: هر گاه رای هیات بدوى قابل تجدید نظر باشد و متهم ظرف مهلت مقرر درخواست تجدید نظر ننماید رای صادر شده قطعیت می یابد و از تاریخ انقضای مهلت یاد شده لازم الاجرا است .

: ابلاغ رای طبق قانون آیین دادرسی مدنی به عمل می آید و در هر صورت فاصله بین صدور رای و ابلاغ آن از ۳۰ روز نباید تجاوز کند.

به منظور تسريع در جمع آوری دلایل و تهیه و تکمیل اطلاعات و مدارک هیاتها می توانند از یک یا چند گروه تحقیق استفاده نمایند. شرح وظایف ، تعداد اعضا و شرایط عضویت در گروه های تحقیق ، در آیین نامه اجرایی این قانون مشخص می شود.

: گروه های تحقیق هر یک از هیاتهای بدوى و تجدید نظر مستقل از یکدیگر بوده و یک گروه تحقیق نمی تواند در تحقیقات مربوط به مراحل بدوى و تجدید نظر یک پرونده اقدام به تحقیق نماید.

: اعضای هیاتهای بدوى و تجدید نظر علاوه بر تدین به دین مبین اسلام و عمل به احکام آن و اعتقاد و تعهد به نظام جمهوری اسلامی ایران و اصل ولایت فقیه ، باید دارای شرایط زیر باشند:

۱- تأهل .

۲- حداقل ۳۰ سال سن .

۳- حداقل مدرک تحصیلی فوق دیپلم یا معادل آن .

: در موارد استثنایی داشتن مدرک دیپلم حسب مورد با تایید هیات عالی نظارت بلامانع است.

: در هر هیات باید یک نفر آشنا به مسائل حقوقی عضویت داشته باشد و حداقل دو نفر از اعضای اصلی هیاتهای بدوى و تجدید نظر باید از بین کارکنان همان سازمان یا وزارتخانه که حداقل پنج سال سابقه کار دولتی دارند، به این سمت منصوب شوند.

اعضای هیاتهای بدوى یا تجدید نظر در موارد زیر در رسیدگی و صدور رای شرکت نخواهند کرد:

الف - عضو هیات با متهم قرابت نسبی یا سببی تا درجه دوم از طبقه سوم داشته باشد.

ب - عضو هیات با متهم دعواهای حقوقی یا جزایی داشته یا در دعواهای طرح شده ذینفع باشد

قانون رسیدگی به تخلفات اداری

؛ تخلفات اداری

؛ تخلفات اداری به قرار زیر است :

- اعمال و رفتار خلاف شئون شغلی یا اداری .

- نقض قوانین و مقررات مربوط.

- ایجاد نارضایتی در ارباب رجوع یا انجام ندادن یا تاخیر در انجام امور قانونی آنها بدون دلیل .

- ایراد تهمت و افترا، هتك حیثیت .

- اخاذی .
- اختلاس .
- تبعیض یا اعمال غرض یا روابط غیر اداری در اجرای قوانین و مقررات نسبت به اشخاص .
- ترک خدمت در خلال ساعات موظف اداری .
- تکرار در تاخیر ورود به محل خدمت یا تکرار خروج از آن بدون کسب مجوز.
- تسامح در حفظ اموال و اسناد و وجوده دولتی ، ایراد خسارات به اموال دولتی .
- افشای اسرار و اسناد محترمانه اداری .
- ارتباط و تماس غیر مجاز با اتباع بیگانه .
- سرپیچی از اجرای دستورهای مقامهای بالاتر در حدود وظایف اداری .
- کم کاری یا سهل انگاری در انجام وظایف محول شده .
- سهل انگاری روسا و مدیران در ندادن گزارش تخلفات کارمندان تحت امر.
- ارائه گواهی یا گزارش خلاف واقع در امور اداری .
- گرفتن وجوده غیر از آن چه در قوانین و مقررات تعیین شده یا اخذ هر گونه مالی که در عرف رشوه خواری تلقی می شود.
- تسليم مدارک به اشخاصی که حق دریافت آن را ندارند یا خودداری از تسليم مدارک به اشخاص که حق دریافت آن را دارند.
- تعطیل خدمت در اوقات مقرر اداری .
- رعایت نکردن حجاب اسلامی .
- رعایت نکردن شئون و شعایر اسلامی .
- اختفا، نگهداری ، حمل ، توزیع و خرید و فروش مواد مخدر.
- استعمال یا اعتیاد به مواد مخدر.
- داشتن شغل دولتی دیگر به استثنای سمتهای آموزشی و تحقیقاتی .
- هر نوع استفاده غیر مجاز از شئون یا موقعیت شغلی و امکانات و اموال دولتی .
- جعل یا مخدوش نمودن و دست بردن در اسناد و اوراق رسمی یا دولتی .

- دست بردن در سوالات ، اوراق ، مدارک و دفاتر امتحانی ، افشاری سوالات امتحانی یا تعویض آن ها.
- دادن نمره یا امتیاز، بر خلاف ضوابط.
- غیبت غیر موجه به صورت متناوب یا متواالی .
- سو استفاده از مقام و موقعیت اداری .
- توقیف ، اختفا، بازرگانی یا باز کردن پاکتها و محمولات پستی یا معذوم کردن آنها و استراحت سمع بدون مجوز قانونی .
- کارشکنی و شایعه پراکنی ، وادار ساختن یا تحریک دیگران به کارشکنی یا کم کاری و ایراد خسارت به اموال دولتی و اعمال فشارهای فردی برای تحصیل مقاصد غیر قانونی .
- شرکت در تحصن ، اعتصاب و تظاهرات غیر قانونی ، یا تحریک به برپایی تحصن ، اعتصاب و تظاهرات غیر قانونی و اعمال فشارهای گروهی برای تحصیل مقاصد غیر قانونی .
- عضویت در یکی از فرقه های ضاله که از نظر اسلام مردود شناخته شده اند.
- همکاری با ساواک منحله به عنوان مامور یا منبع خبری و داشتن فعالیت یا دادن گزارش ضد مردمی.
- عضویت در سازمانهایی که مرآت اسناد یا اساسنامه آنها مبتنی بر نفی ادیان الهی است یا طرفداری و فعالیت به نفع آنها.
- عضویت در گروه های محارب یا طرفداری و فعالیت به نفع آنها.
- عضویت در تشکیلات فراماسونی.

قانون رسیدگی به تخلفات اداری

مجازاتها :

: تنبیهات اداری به ترتیب زیر عبارتند از:

- اخطار کتبی بدون درج در پرونده استخدامی .
- توبیخ کتبی با درج در پرونده استخدامی .
- کسر حقوق و فوق العاده شغل یا عناوین مشابه حداکثر تا یک سوم از یک ماه تا یک سال .
- انفال موقت از یک ماه تا یک سال .
- تغییر محل جغرافیایی خدمت به مدت یک تا پنج سال .
- تنزل مقام و یا محرومیت از انتصاب به پستهای حساس و مدیریتی در دستگاه های دولتی و دستگاه های مشمول این قانون .

- تنزل یک یا دو گروه و یا تعویق در اعطای یک یا دو گروه به مدت یک یا دو سال .

- بازخرید خدمت در صورت داشتن کمتر از ۲۰ سال سابقه خدمت دولتی در مورد مستخدمین زن و کمتر از ۲۵ سال سابقه خدمت دولتی در مورد مستخدمین مرد با پرداخت ۳۰ تا ۴۵ روز حقوق مبنای مربوط در قبال هر سال خدمت به تشخیص هیات صادرکننده رای .

- بازنشستگی در صورت داشتن بیش از بیست سال سابقه خدمت دولتی برای مستخدمین زن و بیش از ۲۵ سال سابقه خدمت دولتی برای مستخدمین مرد بر اساس سنوات خدمت دولتی با تقلیل یک یا دو گروه .

- اخراج از دستگاه متبع .

- انفال دائم از خدمات دولتی و دستگاه های مشمول این قانون .

: در احتساب معدل خالص حقوق ، تفاوت تطبیق و فوق العاده شغل مستخدمان موضوع بند ط در سه سال آخر خدمت در هنگام بازنشستگی ، حقوق گروه جدید (پس از تنزل یک تا دو گروه) ملاک محاسبه قرار می گیرد .

: کسور بازنشستگی یا حق بیمه (سهم کارمند) کارمندانی که در اجرای این قانون به انفال دائم ، اخراج یا بازخریدی محکوم شده یا می شوند و نیز حقوق و مزایای مخصوص استحقاقی استفاده نشده آنان و در مورد محکومان به بازنشستگی ، حقوق و مزایای مخصوص استحقاقی استفاده نشده ، همچنین کسور بازنشستگی یا حق بیمه کارمندانی که در گذشته در اجرای مقررات قانونی از دستگاه دولتی متبع خود اخراج گردیده اند، قابل پرداخت است .

: هیاتهای بدوى یا تجدید نظر، نماینده دولت در هر یک از دستگاه های مشمول این قانون هستند و رای آنان به تخلف اداری کارمند تنها در محدوده مجازاتهای اداری معتبر است و به معنی اثبات جرم‌هایی که موضوع قانون مجازاتهای اسلامی است ، نیست.

هیاتهای پس از رسیدگی به اتهام یا اتهامات منتبه به کارمند، در صورت احراز تخلف یا تخلفات ، در مورد هر پرونده صرفاً یکی از مجازاتهای موضوع این قانون را اعمال خواهد نمود.

: فقط مجازاتهای بندهای د، ه، ح، ط، ی، ک ماده ۹ این قانون قبل تجدید نظر در هیاتهای تجدید نظر هستند.

: برای کارمندانی که با حکم مراجع قضایی یا با رای هیاتهای رسیدگی به تخلفات اداری یا هیاتهای بازسازی و پاکسازی سابق محکوم به اخراج یا انفال دائم از خدمات دولتی شده یا می شوند، در صورت داشتن بیش از ۱۵ سال سابقه خدمت و ۵۰ سال سن ، به تشخیص هیاتهای تجدید نظر رسیدگی به تخلفات اداری مربوط، برای معیشت خانواده آنان مقرری ماهانه که مبلغ آن از حداقل حقوق کارمندان دولت تجاوز نکند برقرار می گردد. این مقرری از محل اعتبار وزارت‌خانه یا موسسه مربوط پرداخت می شود و در صورت رفع ضرورت به تشخیص هیات مزبور، قطع می شود. چگونگی اجرا و مدت آن طبق آین نامه اجرایی این قانون است .

: رئیس مجلس شورای اسلامی ، وزرا، بالاترین مقام اجرایی سازمانهای مستقل دولتی و سایر دستگاه های موضوع تبصره ۱ ماده ۱ این قانون و شهردار تهران می توانند مجازاتهای بندهای الف ، ب ، ج ، د ماده ۹ این قانون را راسا و بدون مراجعه به هیاتهای رسیدگی به تخلفات اداری در مورد کارمندان متخلف اعمال نمایند و اختیارات اعمال مجازاتهای بندهای الف ، ب و ج را به معاونان خود و بندهای الف و ب را به استانداران ، روسای دانشگاه ها و مدیران کل تفویض کنند. در صورت اعمال مجازات توسط مقامات و اشخاص مزبور هیاتهای تجدید نظر حق رسیدگی و صدور رای مجدد در مورد همان تخلف را ندارند مگر با تشخیص و موافقت کتبی خود آن مقامات و اشخاص .

: وزرا یا معاونان آنان در صورت تفویض وزیر، رئیس مجلس شورای اسلامی ، بالاترین مقام سازمانهای مستقل دولتی و سایر دستگاه های موضوع تبصره ۱ ماده ۱ این قانون ، شهردار تهران ، استانداران و روسای دانشگاه ها و مراکز مستقل آموزش عالی و تحقیقاتی و معاونان آنان می توانند کارمندانی را که پرونده آنان به هیاتهای رسیدگی ارجاع شده یا می شود را حداکثر به مدت سه ماه آماده به خدمت نمایند.

: در مورد موسساتی که آمادگی به خدمت در مقررات استخدامی آنها پیش بینی نشده است ، بر اساس مفاد قانون استخدام کشوری رفتار خواهد شد.

: چنانچه کارمند پس از رسیدگی در هیاتها برایت حاصل نماید فوق العاده شغل یا مزایای شغل یا عنایون مشابه دوران آمادگی به خدمت بر اساس آخرین حقوق و مزایای قبل از این دوران پرداخت می شود.

: هیاتهای بدوي رسیدگی به تخلفات اداری مکلفند در مدت آمادگی به خدمت ، به پرونده اتهامی کارمندان رسیدگی کنند و تصمیم لازم را اتخاذ نمایند، و در صورتی که در مدت مذکور پرونده جهت رسیدگی پژوهشی به هیات تجدید نظر ارجاع شود مدت آمادگی به خدمت برای سه ماه دیگر قابل تمدید خواهد بود و هیات تجدید نظر موظف است حداکثر تا پایان مدت مزبور به پرونده رسیدگی کرده رای لازم را صادر نماید. در هر حال با صدور حکم قطعی هیاتهای رسیدگی حکم آمادگی به خدمت لغو می گردد.

: هر گاه رسیدگی به اتهام کارمند به تشخیص هیاتهای بدوي و تجدید نظر مستلزم استفاده از نظر کارشناسی باشد، مورد به کارشناسی ارجاع می شود.

: پرونده آن دسته از مستخدمان بازنیسته که قبل یا پس از بازنیستگی در هیاتهای پاکسازی یا بازسازی مطرح بوده ولی منجر به صدور رای نگردیده است یا آرای صادر شده قطعیت نیافته یا آرائی که در دیوان عدالت اداری نقض شده است ، همچنین پرونده بازنیستگان متهم به موارد مندرج در بندهای ۳۴ ، ۳۵ ، ۳۶ و ۳۸ ماده ۸ در صورت وجود مدارک مثبته ، برای رسیدگی و صدور رای در هیاتهای رسیدگی به تخلفات اداری مطرح و مجازاتهای مصرح در این قانون حسب مورد اعمال خواهد شد.

افراد موضوع بند ۳۴ ماده ۸ این قانون که بر اساس قانون پاکسازی بازنیسته شده اند در صورت باقی بودن در عضویت ، پرونده آنان در هیاتهای رسیدگی به تخلفات اداری مطرح و بر اساس این قانون رای لازم صادر می شود.

: وزرا و نمایندگان مجلسین رژیم سابق ، دبیران حزب رستاخیز در مراکز استانها ، مدیران کل حفاظت ، روسای دوازیر حفاظت و رمز و محرومیه بعد از خرداد ۱۳۴۲ و اعضای تشکیلات فراماسونی که توسط هیاتهای پاکسازی یا بازسازی نیروی انسانی محکومیت قطعی نیافته اند یا پرونده آنان تاکنون مورد رسیدگی قرار نگرفته است از خدمت در دستگاه های دولتی و وابسته به دولت و شهرداریها به صورت دائم منفصل می شوند و حقوق بازنیستگی آنان قطع می شود. معاونان نخست وزیر، رئیس کل بانک مرکزی ، مدیران عامل و روسای شرکتها و سازمانهای مستقل دولتی ، مستشاران و روسای دیوان محاسبات بعد از خرداد ۱۳۴۲ در صوتی که در هیاتهای رسیدگی به تخلفات اداری ثابت شود که در تحکیم رژیم گذشته موثر بوده اند به انفال دائم محکوم خواهند شد. سفرا و استانداران و معاونان وزرای رژیم سابق بعد از خرداد ۱۳۴۲ حسب مورد طبق این قانون محکوم به باخرید یا بازنیستگی خواهند شد و در صورت ارتکاب یکی از جرایم مصرح در این قانون در صورتی که مجازات آن جرم بیش از بازنیستگی باشد، به آن مجازات طبق این قانون محکوم خواهند شد.

: در خصوص آن دسته از کارمندانی که به تحکیم رژیم گذشته متهم بوده و تاکنون رای قطعی در مورد آنان صادر نشده یا رای صادر شده در دیوان عدالت اداری نقض شده است ، هیاتها می توانند پس از رسیدگی حسب مورد یکی از مجازاتهای مقرر در این قانون را در مورد آنان اعمال نمایند.

: رییس مجلس شورای اسلامی ، وزرا یا بالاترین مقام سازمانهای مستقل دولتی و نهادهای انقلاب اسلامی و سازمانهای موضوع تبصره ۱ ماده ۱ این قانون ، شهردار تهران ، شهرداران مراکز استانها ، استانداران و روسای دانشگاه های می توانند کارمندانی را که بیش از دو ماه متواالی یا چهار ماه متناوب در سال بدون عذر موجه در محل خدمت خود حاضر نشده اند، از خدمت وزارتخانه یا دستگاه متبع اخراج نمایند.

: هر گاه کارمند یاد شده حداکثر تا سه ماه پس از ابلاغ حکم دستگاه متبع خود مدعی شود که عذر او موجه بوده است ، وزیر یا بالاترین مقام دستگاه متبع کارمند موظف است پرونده وی را جهت تجدید نظر به هیات تجدید نظر مربوط ارجاع نماید. هیات تجدید نظر مکلف به رسیدگی بوده و رای آن قطعی است و در صورت تایید حکم اخراج یا برائت از تاریخ اخراج ، در غیر این صورت از تاریخ ابلاغ ، لازم الاجرا است .

: در مورد آن دسته از مستخدمان موضوع این ماده که به هر دلیل به کار بازگشت داده می شوند، مدت غیبت و عدم اشتغال آنان حسب مورد جزو مخصوص استحقاقی ، استعالجی یا بدون حقوق آنان منظور خواهد شد.

: در مواردی که حکم اخراج یا انفال کارمند یا کارمندان توسط مقامات صلاحیتدار دستگاه های اجرایی قبل از قانون بازسازی نیروی انسانی صادر گردیده است ، این احکام قطعی محسوب می شوند.

قانون رسیدگی به تخلفات اداری

ماده ۱۸ : کلیه وزارتاخانه ها، سازمانها، موسسات و شرکتهای دولتی ، شرکتهای ملی نفت و گاز و پتروشیمی و شهرداریها و بانکها و موسسات و شرکتهای دولتی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر نام است و موسساتی که تمام یا قسمتی از بودجه آنها از بودجه عمومی تأمین می شود و نیز کارکنان مجلس شورای اسلامی و نهادهای انقلاب اسلامی مشمول مقررات این قانون هستند، مشمولان قانون استخدام نیروهای مسلح و غیر نظامیان ارتش و نیروهای انتظامی ، قضات ، اعضای هیاتهای علمی دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی و مشمولان قانون کار از شمول این قانون خارج بوده و تابع مقررات مربوط به خود خواهد بود.

ماده ۱۹ : هر گاه تخلف کارمند عنوان یکی از جرایم مندرج در قوانین جزایی را نیز داشته باشد هیات رسیدگی به تخلفات اداری مکلف است مطابق این قانون به تخلف رسیدگی و رای قانونی صادر نماید و مراتب را برای رسیدگی به اصل جرم به مرجع قضایی صالح ارسال دارد. هر گونه تصمیم مراجع قضایی مانع اجرای مجازاتهای اداری نخواهد بود. چنانچه تصمیم مراجع قضایی مبنی بر برائت باشد هیات رسیدگی به تخلفات اداری طبق ماده ۲۴ این قانون اقدام می نماید.

ماده ۲۰ : به آن دسته از کارمندانی که پرونده آنان در هیاتهای پاکسازی و بازسازی سابق و هیاتهای رسیدگی به تخلفات اداری مطرح و به دلیل عدم صدور رای یا قطعیت نیافتن رای یا نقض رای صادر شده در دیوان عدالت اداری ، در هیاتهای رسیدگی به تخلفات اداری مورد رسیدگی قرار گرفته و منجر به برائت آنان گردیده حقوق مینا یا عنوان مشابه دوران عدم اشتغال به مأخذ آخرین پست سازمانی که قبل از این دوران ، تصدی آن را به عهده داشته اند پرداخت خواهد گردید. و در صورت عدم برائت دوران عدم اشتغال شاغلان جزو سابقه خدمت آنان محسوب نمی شود، و طبق بند "د" ماده ۱۲۴ قانون استخدام کشوری عمل می شود.

تبصره ۱ : در مورد بازنشستگان در صورت برائت حقوق بازنشستگی پرداخت می شود و در صورت عدم برائت نسبت به مدت گذشته حقوق پرداخت نمی شود.

تبصره ۲: کلیه احکام آمادگی به خدمت و برکناری از خدمت در مورد متهمانی که بعد از انقضای مهلت قانونی پاکسازی و قبل از اجرای قانون بازسازی نیروی انسانی توسط مقامات اجرایی صادر گردیده اعتبار قانونی داشته و در صورت محکومیت ، غیر از آن چه به عنوان حقوق آمادگی به خدمت دریافت داشته اند، حقوق دیگری به آنان تعلق نخواهد گرفت . در صورت برائت مابه التفاوت حقوق آمادگی به خدمت و حقوق مبنای متعلق به آنان پرداخت خواهد شد.

ماده ۲۱: در صورتی که متهم به آرا قطعی صادره توسط هیاتهای رسیدگی به تخلفات اداری اعتراض داشته باشد، می تواند حداکثر تا یک ماه پس از ابلاغ رای به دیوان عدالت اداری شکایت نماید در غیر این صورت رای قبل رسیدگی در دیوان نخواهد بود.

تبصره ۱ : رسیدگی دیوان عدالت اداری به آرا هیاتها به صورت شکلی خواهد بود.

تبصره ۲ : آن دسته از کارمندانی که بر اساس آرای هیاتهای بازسازی یا پاکسازی نیروی انسانی به محکومیت قطعی رسیده و تا تاریخ ۱۳۶۵/۷/۲ به دیوان عدالت اداری شکایت تسليم نکرده اند، دیگر حق شکایت ندارند.

ماده ۲۲ : به منظور نظارت بر حسن اجرای این قانون در دستگاه های مشمول و برای ایجاد هماهنگی در کادر هیاتهای رسیدگی به تخلفات اداری "هیات عالی نظارت " به ریاست دبیر کل سازمان امور اداری و استخدامی کشور و عضویت یک نفر نماینده رییس قوه قضاییه و سه نفر از بین نمایندگان وزرا و یا بالاترین مقام سازمانهای مستقل دولتی تشکیل می شود. هیات مذبور در صورت مشاهده موارد زیر از سوی هر یک از هیاتهای بدovی یا تجدید نظر دستگاه های مذبور، تمام یا بعضی از تصمیمات آنها را ابطال و در صورت تشخیص سهول انگاری در کار هر یک از هیاتها، هیات مربوط را منحل می نماید. هیات عالی نظارت می تواند در مورد کلیه احکامی که در اجرای این قانون و مقررات مشابه صادر شده یا می شود بررسی و اتخاذ تصمیم نماید.

الف- عدم رعایت قانون رسیدگی به تخلفات اداری و مقررات مشابه

ب- اعمال تعییض در اجرای قانون رسیدگی به تخلفات اداری و مقررات مشابه

ج- کم کاری در امر رسیدگی به تخلفات اداری

د- موارد دیگر که هیات بنا به مصالحی ضروری تشخیص می دهد.

تبصره ۱ : تخلفات اداری اعضا هیاتهای رسیدگی به تخلفات اداری توسط هیاتی که از طرف هیات عالی نظارت تعیین می شود رسیدگی خواهد شد.

تبصره ۲ : هیچ یک از اعضا هیاتهای رسیدگی به تخلفات اداری را نمی توان در رابطه با آرا صادره از سوی هیاتهای مذکور تحت تعقیب قضایی قرار داد مگر در صورت اثبات غرض محترمانه

تبصره ۳ : هیات عالی نظارت می تواند بازرسانی را که دستگاه های مشمول اعزام نموده و در صورت مشاهده موارد تخلف ، کارکنان مختلف را جهت رسیدگی به پرونده آنان به هیاتهای رسیدگی به تخلفات اداری معرفی نماید.

تبصره ۴ : در مورد معتادان به مواد مخدر که بر اساس آرای قطعی هیاتهای رسیدگی به تخلفات اداری به مجازاتهای بازخریدی خدمت ، بازنشستگی با تقلیل گروه اخراج و انفال از خدمات دائم از خدمات دولتی محکوم شده یا می شوند در صورت ترک اعتیاد در مدت شش ماه از تاریخ ابلاغ رای ، به تشخیص هیات تجدید نظر، موضوع بر اساس ماده ۲۴ این قانون به هیات عالی نظارت ارجاع می شود.

ماده ۲۳ : اعمال مجازات شدیدتر نسبت به آرای غیر قطعی هیاتهای بدوى یا آرا نقض شده توسط دیوان عدالت اداری با توجه به مستندات جدید پس از رسیدگی مجدد با توجه به کلیه جوانب امر بلامانع است.

ماده ۲۴ : اصلاح یا تغییر آرای قطعی هیاتهای رسیدگی به تخلفات اداری صرفا در مواردی که هیات به اکثریت آرا تشخیص دهد که مفاد حکم صادر شده از لحاظ موازین قانونی (به لحاظ شکلی یا ماهوی) مخدوش می باشد، پس از تایید هیات عالی نظارت در خصوص مورد امکان پذیر است

ماده ۲۵ : هر گاه برای عضویت در هیاتهای رسیدگی به تخلفات اداری پست سازمانی پیش بینی نشده باشد، انجام وظیفه به هر عنوان در هیاتها، تصدی دو پست سازمانی محسوب نمی شود.

ماده ۲۶ : از تاریخ تصویب آیین نامه اجرایی این قانون ، کلیه قوانین و مقررات مغایر لغو می گردد و پرونده هایی که در هیاتهای پاکسازی ، بازسازی و رسیدگی به تخلفات اداری گذشته منجر به صدور رای قطعی نگردیده یا توسط دیوان عدالت اداری نقض شده است ، حسب مورد برای رسیدگی و صدور رای قطعی به هیاتهای بدوى و تجدید نظر موضوع این قانون ارسال می شود.

ماده ۲۷ : آیین نامه اجرایی این قانون حداقل طرف یک ماه پس از ابلاغ این قانون به وسیله سازمان امور اداری و استخدامی کشور تهیه و به تصویب هیات وزیران می رسد.

آیین نامه اجرائی قانون رسیدگی به تخلفات اداری

آیین نامه اجرایی قانون رسیدگی به تخلفات اداری – مصوب ۱۳۷۷۳/۷/۷

– تشکیلات، وظایف و صلاحیت

هیأت بدوى رسیدگی به تخلفات اداری کارمندان – که در این آیین نامه هیأت بدوى نامیده می شود – در هر یک از دستگاهها موضوع ماده (۱۸) قانون رسیدگی به تخلفات اداری – که از این پس قانون نامیده می شود – با رعایت مفاد قانون یاد شده و این آیین نامه تشکیل می شود.

منظور از کارمندان کلیه کارکنان رسمی، ثابت، دائم، پیمانی و قراردادی است.

هیأت تجدید نظر رسیدگی به تخلفات اداری کارمندان – که از این پس هیأت تجدید نظر نامیده می شود – در مرکز وزارت توانمندی های سازمانی های مستقل دولتی، نهادهای انقلاب اسلامی، مراکز بعضی از استان ها به تشخیص هیأت عالی نظارت، همچنین در مرکز هر یک از دستگاهها زیر تشکیل می شود:

سازمان حج و زیارت، شرکت مخابرات ایران، خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران، سازمان بهزیستی کشور، سازمان ثبت احوال کشور، کتابخانه ملی ایران و بعضی از دانشگاه‌های کشور به تشخیص وزیران ذیربط - حسب مورد.

- سازمان‌های مستقل دولتی موضوع این آیین‌نامه و سایر دستگاه‌های مشمول تبصره (۱) ماده (۱) قانون به شرح زیر هستند:

سازمان امور اداری و استخدامی کشور، سازمان برنامه و بودجه، سازمان انرژی اتمی، سازمان حفاظت محیط زیست، سازمان صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران، دیوان محاسبات، سازمان بازرگانی کل کشور، سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیت کشور، سازمان اوقاف و امور خیریه، سازمان ثبت استاد و املاک کشور، سازمان قضایی نیروهای مسلح، مجلس شورای اسلامی، نهاد ریاست جمهوری، شهرداری تهران، بنیاد شهید انقلاب اسلامی، بنیاد مستضعفان و جانبازان انقلاب اسلامی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، جمعیت هلال احمر، کمیته

امداد امام خمینی، سازمان تأمین اجتماعی، جهاددانشگاهی و نهضت سوادآموزی.

- دستگاه‌های موضوع این ماده و تبصره یک آن، در صورت لزوم می‌توانند در مرکز خود هیأت‌های متعدد تجدید نظر داشته باشند.

انتصاب هر یک از اعضای اصلی و علی‌البدل هیأت‌های بدوى و تجدید نظر، با امضای شخص وزیر یا بالاترین مقام دستگاه‌ها موضوع تبصره (۱) ماده (۲) این آیین‌نامه و با رعایت شرایط مقرر در ماده (۶) قانون صورت می‌گیرد.

- هر یک از دستگاه‌ها یاد شده در تبصره (۱) ماده (۲) این آیین‌نامه در صورت داشتن واحد سازمانی در مراکز استان‌ها، می‌توانند نسبت به تشکیل هیأت‌های بدوى در این مراکز اقدام کنند.

- رسیدگی به تخلفات اداری کارمندان حوزه هر استان تا زمانی که دستگاه متبع آنان در مرکز آن استان هیأت بدوى تشکیل نداده است پس از کسب نظرrozبیر بالاترین مقام اجرایی دستگاه متبع با هیأت بدوى متشكل در استان دیگر است.

رسیدگی بدوى به تخلفات اداری کارمندان شهرداری‌ها در هر شهرستان در صورت عدم تشکیل هیأت بدوى با هیأت بدوى متشكل در استانداری مربوط است.

- هر یک از هیأت‌های بدوى و تجدید نظر پس از تشکیل، از بین خود یک نفر رئیس، یک نفر نایب رئیس و یک نفر دبیر جهت تنظیم صورتجلسه‌ها و مکاتبه‌های خود انتخاب و تعیین می‌کنند.

- مکاتبه‌ها هیأت‌ها با امضای رئیس و در غایب وی بالامضای نایب رئیس معتبر است.

هیأت‌های بدوى و تجدید نظر موظفند بلاfacسله پس از تشکیل، آغاز کار خود را به نحو مقتضی با ذکر نشانی از طریق واحد مربوط به اطلاع کارمندان خود برسانند.

- رسیدگی به تخلفات قبلی کارمندان مأمور توسط هیأت‌های بدوى و تجدید نظر دستگاه متبع کارمند صورت می‌گیرد و دستگاه محل مأموریت مکلف به اجرای آن است. در صورتی که دستگاه محل مأموریت از اجرای رأی امتناع ورزد یا امکان اجرای رأی با توجه به شرایط خاص دستگاه یاد شده موجود نباشد، دستگاه متبع مستخدم می‌تواند رأساً نسبت به لغو حکم مأموریت اقدام کند و رأی صادر شده را به اجرا درآورد.

- رسیدگی به تخلفاتی که در محل مأموریت واقع شده بر عهده هیأت‌های محل مأموریت است، وی در صورتی که رأی در صورتی که رأی صادر شده یا اشکال اجرایی در دستگاه محل مأموریت کارمند مواجه شود (مانند اخراج) نظر هیأت عالی نظارت در خصوص اجرا یا عدم اجرای آن برای هر دو دستگاه لازم الاتباع است.

- هیأت‌های بدوی و تجدید نظر در صورت لزوم، از هیأت‌های وزارت‌خانه یا سازمان متبوع کارمند برای تکمیل مدارک و تحقیقات لازم کمک می‌گیرند وزارت‌خانه یا سازمان متبوع کارمند نیز مکلف است در صورت اطلاع از تخلف قبلی کارمند و لزوم تعقیب وی، مدارک اتهام و نتیجه بررسی‌های خود را به وزارت‌خانه یا سازمان محل مأموریت اعلام کند.

- رسیدگی به تخلفات کارمندان دولت، مأمور در شرکت‌های تعاونی دستگاه‌های اجرایی یا دستگاه‌هایی که مشمول قانون نیستند بر عهده هیأت‌های بدوی و تجدید نظر دستگاه متبوع آنان است.

- در موارد تعدد تخلفات کارمند در دستگاه‌های مختلفی که در آنها اشتغال داشته است، آخرین دستگاهی که کارمند به آن منتقل شده است (دستگاه متبوع وی)، صالح برای رسیدگی به اتهامات انتسابی و اجرای آرای قطعی صادر شده در خصوص وی است و می‌تواند به نحو مقتضی برای تکمیل مدارک و تحقیقات لازم از دستگاه‌های قبلی کمک بگیرد.

- دستگاه‌های قبلی و هیأت‌های آنها مکلفند همکاری‌های لازم را در اجرای مفاد این ماده معمول دارند.

- انجام وظیفه در هیأت‌ها با حفظ سمت و پست سازمانی صورت می‌گیرد و در صورت ضرورت با توجه به حجم کار، در دستگاه‌های مشمول قانون تعداد کافی پست سازمانی با تغییر عنوان پست‌های بلا تصدی موجود برای اعضای هیأت‌های رسیدگی به تخلفات اداری با رعایت مقررات مربوط پیش‌بینی می‌شود.

هیأت‌ها موظفند دفترهایی برای انجام امور مربوط تشکیل دهند و در صورت نیاز می‌توانند انجام امور دفتری خود را به کارگزینی دستگاه مربوط ارجاع کنند. نامه محرمانه هیأت‌ها باید بدون دخل و تصرف و بازبینی در اختیار آنان گذاشته شود.

تبصره ۵ - مسئولین دستگاه‌ها مکلفند امکانات و نیروی انسانی مورد نیاز دفترهای یاد شده را تأمین کنند

آیین‌نامه اجرایی قانون رسیدگی به تخلفات اداری - مصوب ۲۷/۷/۱۳۷۳

- شروع به رسیدگی

- گروه تحقیق موضوع ماده (۵) قانون، متشکل از سه عضو است که از بین افراد متأهل، متعهد، عامل به احکام اسلام، معتقد به نظام جمهوری اسلامی و اصل ولایت فقیه و دارا حداقل (۲۵) سال سن با تصویب هیأت مربوط و حکم رییس هیأت انتخاب می‌شوند. کارمند بودن دو عضو از سه عضو یاد شده الزامی است.

- هیأت‌های بدوی و تجدید نظر یک دستگاه می‌توانند از یک گروه تحقیق استفاده کنند، مشروط بر اینکه برای تحقیق در مرحله تجدید نظر در خصوص یک پرونده از همان گروه تحقیق که در رسیدگی بدوی همکاری داشته است استفاده نشود

- گروه‌های تحقیق فقط درباره کارمندی می‌توانند تحقیق کنند که از طرف هیأت‌های بدوی یا تجدید نظر، بررسی وضع آنها به این گروه‌ها ارجاع شده باشد، همچنین تحقیق تنها در حدودی انجام می‌گیرد که هیأت‌ها معین می‌کنند.

- هر گاه عضو گروه تحقیق، قرابت نسبی یا سببی تا درجه دوم از طبقه سوم با متهم داشته باشد یا در دعوای طرح شده ذینفع باشد، یا با متهم دعواه حقوقی و جزایی داشته باشد حق تحقیق در مورد همان پرونده را ندارد.

- استفاده نکردن از گروه تحقیق، مانع رسیدگی هیأت به پرونده اتهامی کارمند صدور رأی نیست.

هیأت‌های بدوی و تجدید نظر در صورت شکایت یا اعلام اشخاص، مدیران، سرپرستان اداری یا بازرس‌ها هیأت عالی ناظارت، شروع به رسیدگی می‌کنند.

- کلیه کارمندان، مسئولان مربوط و رؤسای کارمند متهم به ارتکاب تخلف، مکلفند همکاری‌های لازم را با هیأت‌ها به عمل آورنده و مدارک، اسناد و اطلاعات مورد نیاز را در مهلت تعیین شده از طرف هیأت‌ها در اختیار آنها قرار دهند. در

مورد اسناد طبقه‌بندی شده، رعایت مقررات و قوانین مربوط الزامی است.

- در مواردی که پرونده متهم در هیأت‌ها تحت رسیدگی است، هر گونه تصمیم‌گیری نسبت به حال استخدامی وی، منوط به کسب نظر از بالاترین مقام‌ستگاه یا نماینده وی است.

- هیأت‌های رسیدگی به تخلفات اداری موظفند پس از انجام برسی‌های لازم، موارد اتهام را به طور کتبی به کارمند ابلاغ و پس از آن ده روز مهلت برای دفاع کارمند منظور کنند. این هیأت‌ها در صورت تقاضای کارمند، مدارک لازم را در اختیار وی قرار می‌دهند.

- متهم می‌تواند پس از اطلاع از موارد اتهام و در مهلت تعیین شده از سوی هیأت جواب کتبی و مدارکی را که در دفاع از خود دارد به هیأت تسلیم کند، در غیر این صورت هیأت می‌تواند به موارد اتهام رسیدگی، و رأی لازم را صادر کند.

کارمند متهم می‌تواند به منظور ارایه مدارک دفاعی خود از هیأت مربوط، تقاضای تمدید مهلت کند. در این مورد، اتخاذ تصمیم با هیأت مربوط است و در هر حال مدت تمدید از (۵) روز نباید تجاوز کند.

- چگونگی رسیدگی به تخلفات

- رسیدگی به تخلفات اداری کارمندان پس از تکمیل پرونده صورت می‌گیرد و چنانچه هیأت حضور متهم را ضروری تشخیص دهد، در آن صورت متهم در جلسه حضور می‌یابد.

- در صورت درخواست کتبی متهم برای دفاع حضوری، هیأت موظف است یک بار وی را برای حضور در جلسه دعوت کند.

تشخیص تخلف و انطباق آن با یکی از موارد تخلفات مندرج در قانون، بر عهده هیأت‌های رسیدگی کننده است.

- هیأت پس از اتمام رسیدگی و ملاحظه اسناد و مدارک موجود در پرونده، و توجه کامل به مدافعت‌های متهم و مواردی از جمله میزان زیان وارد شده (اعم از مادی و معنوی) به دولت یا اشخاص حقیقی یا حقوقی، آثار سوء اجتماعی و اداری، موقعیت و سوابق کارمند، وجود یا فقدان سوء نیت وی، اقدام به صدور رأی و اتخاذ تصمیم می‌کند. رأی هیأت‌ها باید مستدل و مستند به قانون و مقررات مربوط بوده و حاوی تخلفات مناسب به متهم، نام و نام خانوادگی و امضای اعضای رأی دهنده در زیر رأی صادر شده باشد.

- جلسه‌ها هیأت‌ها با شرکت سه نفر از اعضا رسمیت می‌یابد و آرای آنها با نظر موافق حداقل دو نفر از اعضا، معتبر است.

- آرای صادر شده توسط هیأت‌های بدوي و تجدید نظر و احکام اخراج موضوع ماده (۱۷) قانون، به طور مستقیم و بلا فاصله به اداره‌های کارگزینی یادوایر مشابه دستگاه‌ها ذی‌ربط ارسال می‌شود. واحدهای یاد شده موظفند حداکثر ظرف (۳۰) روز از تاریخ صدور رأی، آرا و احکام صادر شده را به کارمندان مربوط ابلاغ کرده و مدارک آن را جهت درج در پرونده اتهامی به هیأت مربوط تحول دهنند. در صورت سهل‌انگاری مسئولان کارگزینی یا امور اداری مربوط در ابلاغ آرا و احکام صادر شده به متهم یا متهمان، با آنان طبق قانون رفتار می‌شود، همچنین هر گونه خودداری یا جلوگیری از اجرای آرای هیأت‌ها ممنوع است با مخالفان طبق قانون رفتار می‌شود.

- هیأت‌های بدوي مکلفند زیر آرای خود قطعی یا قابل پژوهش بودن آرا، همچنین نشانی محل دریافت درخواست تجدید نظر را درج کنند.

- درخواست تجدید نظر نسبت به آرای هیأت‌های بدوي باید به وسیله محکوم عليه یا نماینده قانونی وی ظرف (۳۰) روز از تاریخ ابلاغ رأی، با زبان فارسی و ذکر دلایل به طور کتبی به اداره کارگزینی مربوط تسلیم و رسید اخذ شود. ملاک دریافت به موقع درخواست، تابع ثبت دفترهای کارگزینی مربوط است.

- درخواست تجدید نظر نسبت به احکام اخراج موضوع ماده (۱۷) قانون مطابق تبصره (۱) ماده یاد شده انجام می‌شود.

- اداره‌های کارگزینی دستگاه‌ها مکلفند اعتراض کارمند یا نماینده وی را در سریعت‌بین زمان ممکن، برای رسیدگی به هیأت تجدید نظر مربوط ارسال کنند، و در مواردی که رأی هیأت بدوي قابل تجدید نظر باشد، وی متهم ظرف مهلت مقرر نسبت به آن درخواست تجدید نظر نکند رأی صادر شده را از تاریخ پایان یافتن مهلت یاد شده اجرا کنند.

- کلیه هیأت‌ها مکلفند در متن دارای قطعی صادر شده، مهلت یک ماهه شکایت به دیوان عدالت اداری را تصریح کنند.

در صورتی که کارمند مختلف در حالتی از حالت‌های استخدامی باشد که اجرای فوری رأی قطعی هیأت درباره وی ممکن نباشد، مراتب به هیأت عالی گزارش شده و رأی صادر شده نیز به محض حصول امکان اجرا می‌شود.

- هیأت‌ها در موارد لزوم می‌توانند در ارتباط با اتهام‌های وارد شده به کارمندان از مراجع قضایی مربوط استعلام نظر کنند و مراجع یاد شده مکلفند حداکثر ظرف (۳۰) روزبه استعلام هیأت‌ها پاسخ دهند.

- هیأت‌ها مکلفند در موارد لزوم از وزارت اطلاعات استعلام نظر کنند و وزارت یاد شده موظف است ظرف (۱۰) روز به استعلام هیأت‌ها پاسخ دهد.

بالاتکلیفی گذاردن مستخدمان دولت در موارد طرح پرونده اتهامی آنان در هیأت‌ها یا صدور آرای غیر قطعی (قابل تجدید نظر) از سوی هیأت‌های بدوي و نیز در موارد نقض آرای قطعی هیأت‌ها از سوی دیوان عدالت اداری یا هیأت عالی نظارت به هر عنوان مجوى ندارد.

فوت متهیم موجب توقف رسیدگی و صدور رأی می‌شود و در صورتی که کارمند در طول تحمل مجازاتهای بندهای "ج"، "د" و "ز" ماده (۹) قانون فوق شود اعمال مجازاتهای یاد شده متوقف شده و حالت استخدامی کارمند از زمان فوت به حالت قبل از تعیین مجازات اعاده می‌شود.

حکم این ماده مانع از ارسال پرونده به مراجع قضایی در سایر موارد نیست.

- در صورتی که مستخدمی به استناد ماده (۱۷) قانون اخراج شده باشد و بعد از اعتراض به حکم مذبور و قبل از رسیدگی توسط هیأت تجدید نر فوت کند، آثار حکم اخراج زایل و حالت کارمند به قبل از تعیین مجازات اعاده می‌شود.

هیأت‌های بدوي و تجدید نظر مکلفند در سریع ترین زمان ممکن به پرونده‌هایی که در هیأت‌های پاکسازی و بازسازی گذشته و هیأت‌های رسیدگی به تخلفات اداری منجر به صدور رأی قطعی نشده یا آرای قطعی توسط دیوان عدالت اداری یا هیأت عالی نظارت نقض شده رسیدگی کنند. رسیدگی به این پرونده‌هادر مواردی که توسط هیأت‌های سابق پاکسازی یا بازسازی مورد رسیدگی قرار گرفته ولی آرای صادر شده به جهانی قطعیت نیافته یا توسط دیوان عدالت اداری یا هیأت عالی نظارت نقض شده‌اند به عهده هیأت تجدید نظر است. در مواردی که توسط هیأت‌های

سابق رأی لازم صادر نشده باشد، این رسیدگی بر عهده هیأت‌بدوي است. چنانچه در خصوص تشخیص صلاحیت رسیدگی به پرونده‌های موضوع این ماده بین هیأت‌های بدوي و تجدید نظر اختلاف نظر باشد، حل اختلاف با مسئول هماهنگی یا نماینده وزیر یا بالاترین مقام اجرایی دستگاه‌های موضوع تبصره (۱) ماده (۲) این آیین‌نامه است.

- هیأت‌های بدوي مکلفند در خصوص تعیین مرجع رسیدگی به اتهام‌های میزان قبلًا مراتب را به اطلاع مسئول هماهنگی مربوط برسانند، مرجع رسیدگی به این قبیل پرونده‌ها به پیشنهاد مسئول هماهنگی و تأیید بالاترین مقام دستگاه‌های یاد شده در تبصره (۱) ماده (۲) این آیین‌نامه هیأت‌بدوي استان مربوط یا هیأت‌های متشکل در مرکز دستگاه است.

آیین‌نامه اجرایی قانون رسیدگی به تخلفات اداری - مصوب ۱۳۷۳/۷/۷/۲۷

- هماهنگی و نظارت

- برای ایجاد هماهنگی و نظارت بر کار هیأت‌ها، وزیران و هر یک از بالاترین مقام‌های دستگاه‌های یاد شده در تبصره (۱) ماده (۲) این آیین‌نامه یک نفر را به عنوان نماینده خود که به طور مستقیم زیر نظر آنان فعالیت می‌کند به عنوان مسئول هماهنگی هیأت‌های آن دستگاه تعیین و به سازمان امور اداری واستخدامی کشور معرفی می‌کنند.

- وظایف، اختیارات و مسئولیت‌های هر یک از مسئولان هماهنگی هیأت‌های به شرح زیر است:

۱ - برگزاری جلسه‌های هماهنگی بین هیأت‌های وزارت‌خانه یا سازمان متبوع در فاصله‌های زمانی مناسب.

۲ - بازرگانی از چگونگی کار هیأت‌های مربوط در تهران و شهرستان‌ها و تهییه گزارش لازم برای وزیر یا بالاترین مقام دستگاه متبوع، تهییه در مواردی که گزارشی از کمکاری و غرض‌وری آنها دریافت می‌کنند و ارسال یک نسخه از آن به هیأت عالی نظارت.

۳ - نظارت بر فعالیت هیأت‌ها در تهران و شهرستان‌ها و راهنمایی و هدایت آموزش آنها به منظور اجرای هر چه صحیح‌تر قانون.

۴ - بررسی صلاحیت اعضای هیأت‌ها و گروه‌های تحقیق و ارسال گزارش از موارد احتمالی عدم صلاحیت به وزیر یا بالاترین مقام دستگاه متبوع و نیز هیأت عالی نظارت.

۵ - ارائه نقطه‌نظرها و پیشنهادهای هیأت‌ها به مراجع ذیربطری برای رفع اشکال‌ها و بهبود فعالیت هیأت‌ها.

۶ - تهییه گزارش‌های ماهانه از کار هیأت‌های مربوط و ارسال آنها به هیأت عالی نظارت، هموار با یک نسخه از کلیه آرای صادر شده به منظور:

الف - جمع‌بندی و تهییه گزارش‌های دوره‌ای لازم برای اطلاع مسئولان ذی‌ربط.

ب - تجزیه و تحلیل کار هیأت‌ها از نظر کیفی و کمی در خصوص آثار ناشی از اجرای صحیح و دقیقی قانون در اصلاح بافت نیروی انسانی دستگاه‌های اجرایی.

ج - بررسی آرای صادر شده و راهنمایی هیأت‌ها در موارد لزوم.

۷ - انجام پیگیری لازم برای رفع مشکلات و نیازهای مربوط به تأمین نیروی انسانی و تدارکاتی هیأت‌ها برای تسهیل در کار آنها.

۸ - بررسی و تجزیه و تحلیل نتیجه کار هیأت‌ها در وزارت‌خانه یا سازمان متبع در تهران و شهرستان‌ها و آثار این فعالیت‌ها در سالم‌سازی محیط اداره‌های تابع و ارسال آن برای وزیر یا بالاترین مقام دستگاه متبع و هیأت عالی نظارت در فاصله‌های شش ماهه و یک ساله.

۹ - دادن پیشنهاد به وزیر یا بالاترین مقام دستگاه متبع جهت ایجاد شعبه یا شعبه‌هایی از هیأت‌ها در مرکز یا استان‌ها یا تعطیل کار بعضی از شعبه‌ها با توجه به حجم نیروی انسانی واحدهای مربوط به منظور پوشش مناسب در گلیه واحدهای تابع و وابسته.

۱۰ - حضور مستقیم در جلسه‌های مسئولان هماهنگی هیأت‌های دستگاه‌های مشمول قانون، جهت اطلاع از آخرین نقطه نظرها و تأمین هماهنگی هر چه بیشتر در کار هیأت‌های مربوط

۱۱ - ارتباط با دیوان عدالت اداری و تمرکزی این تماس‌ها در مرکز، به منظور ایجاد هماهنگی لازم با دیوان مزبور.

تبصره - برای انجام وظایف یاد شده در این ماده، دفتری با عنوان "دفتر هماهنگی هیأت‌ها" در هر یک از دستگاه‌های نامبرده در تبصره (۱) ماده (۲) آینین نامه زیر نظر مسئول هماهنگی هیأت‌ها ایجاد می‌شود

- گلیه هیأت‌های بدوى و تجدید نظر، همچنین واحدهای وابسته به دستگاه‌های مربوط، مکلفند یا مسئول هماهنگی هیأت‌های دستگاه‌های متبع همکاری‌های لازم را معمول دارند.

- "هیأت عالی نظارت" - موضوع ماده (۲۲) قانون - مرکب از سه نفر از بین مسئولان هماهنگی دستگاه‌های یاد شده در تبصره (۱) ماده (۲) آینین نامه به پیشنهاد دبیر کل سازمان امور اداری استخدمامی کشور و تصویب هیأت وزیران و یک نماینده از قوه قضایی به ریاست دبیر کل سازمان امور اداری واستخدمامی کشور تشکیل می‌شود.

تبصره - آینین نامه مربوط به چگونگی کار هیأت عالی نظارت به تصویب هیأت یاد شده می‌رسد.

- هیأت‌های موضوع قانون و گلیه دستگاه‌های اجرایی کشور مکلفند با هیأت عالی نظارت، هماهنگی و همکاری‌های لازم را معمول دارند و مدارک لازم را در اختیار هیأت یاد شده قرار دهند.

- گلیه هیأت‌های رسیدگی مکلفند جهت صدور آرا از فرم‌های مخصوصی که از طرف دفتر هماهنگی و نظارت بر امر رسیدگی به تخلفات اداری (دبیرخانه هیأت عالی نظارت) تهیه و ابلاغ می‌شود استفاده کنند.

- در صورت انحلال هیأتی توسط هیأت عالی نظارت، مراتب به اطلاع بالاترین مقام دستگاه مربوط می‌رسد و مقام مزبور موظف است حداقل ظرف (۳۰) روز نسبت به تشکیل هیأت جدید اقدام و پرونده‌های مربوط را جهت رسیدگی به آن هیأت ارجاع کند.

برای رسیدگی به پرونده اتهامی اعضای هیأت‌های موضوع تبصره (۱) ماده (۲۲) قانون، هیأت عالی نظارت حسب مورد یکی از هیأت‌های موجود را تعیین کرده و پرونده مورد نظر را به آن هیأت ارجاع می‌کند و هیأت تعیین شده مکلف به رسیدگی است

آینین نامه اجرایی قانون رسیدگی به تخلفات اداری - مصوب ۲۷/۷/۱۳۷۳

- سایر مقررات

- هیأت‌های بدوى و تجدید نظر مکلفند هر ماه یک بار، گزارشی از فعالیت‌های خود را که دارای تعداد آرای صادر شده و پرونده‌های تحت رسیدگی موضوع‌ها طرح شده است، همراه با یک نسخه از آرای صادر شده به مسئول هماهنگی دستگاه متبع ارائه دهند. هیأت‌های بدوى و تجدید نظر مستقر در هر استان موظفند یک نسخه از گزارش باد شده را برای اطلاع استاندار به استانداری مربوط ارسال کنند.

- برقراری مقرری یاد شده در ماده (۱۱) قانون، مستلزم تقاضای کارمند و در غیاب یا فوت او وراث قانونی وی است که پس از بررسی و با

تشخیص و تأیید هیأت تجدیدی نظر مربوط انجام می‌پذیرد. ملاک (۱۵) سال سابقه و (۵۰) سال سن مربوط به زمان صدور رأی است.

- هیأت تجدیدی نظر هر سال یک بار، وضع معیشت خانواده این قبیل افراد را بررسی کرده و با توجه به نتایج بررسی، نسبت به قطع یا کاهش یا فزایش مقرری یاد شده با رعایت حداکثر مقرر تصمیم مقتضی اتخاذ کرده و گزارش آن را به هیأت عالی نظارت ارسال می‌کند.

- مقررات مربوط به برقراری حقوق وظیفه در مورد افراد خانواده کارمند منفصل نیز باید رعایت شود.

- اعضای هیأت عالی نظارت، هیأت‌های رسیدگی به تخلفات اداری، مسئولان هماهنگی هیأت‌ها و کارکنان دفترهای آنها و دفتر هماهنگی بازرسی و نظارت بر امر رسیدگی به تخلفات اداری، اعضای گروههای تحقیق و بازرس‌های هیأت عالی نظارت در مدتی که در مشاغل یاد شده انجام وظیفه می‌کنند از فوق العاده شغل اضافی علاوه بر فوق العاده شغل استحقاقی تا پنجاه درصد برخوردار می‌شوند که در هر حال میزان فوق العاده شغل افراد یاد شده از (۱۵۰٪) تجاوز نمی‌کند.

- تعیین میزان فوق العاده مزبور با توجه به حجم وظایف و مسؤولیت‌های محول شده در مورد اعضای هیأت عالی نظارت با نظر رئیس هیأت یاد شده، درمورد مسئولان هماهنگی هیأت‌ها، بازرس‌های هیأت عالی نظارت و کارکنان دفتر هماهنگی بازرسی و نظارت بر امر رسیدگی به تخلفات اداری، با نظر دبیر هیأت عالی نظارت و در مورد بقیه افراد یاد شده در این ماده با نظر مسئول هماهنگی ذیربطر تعیین می‌شود.

- هیأت‌ها موظفند اسامی و مشخصات اعضای اصلی و علی‌البدل و تغییرات آنها را همواره از طریق مسئول هماهنگی هیأت‌ها به هیأت عالی نظارت اعلام کنند.

اداره‌های کارگزینی مکلفند یک نسخه از احکام کارگزینی مربوط به کارمندانی را که محکوم به بازنشستگی، بازخرید، اخراج یا انفال دائم از خدمات دولتی می‌شوند، به سازمان امور اداری و استخدامی کشور ارسال کنند.

حسن حبیبی - معاون اول رئیس جمهور

دستورالعمل رسیدگی به تخلفات اداری

دستورالعمل رسیدگی به تخلفات اداری

بخشنامه شماره ۱۱/۴۷۷۸۴ - مورخ ۱۳۷۸/۸/۲۹ سازمان امور اداری و استخدامی کشور

موضوع دستورالعمل رسیدگی به تخلفات اداری

با عنایت به تجربیات حاصله از اجرای قانون رسیدگی به تخلفات اداری و آئین نامه اجرائی آن ، به منظور بهبود امر رسیدگی به تخلفات اداری و دستیابی به نتایج بهتر در چارچوب قانون و آئین نامه فعلی به نحوی که رسیدگی به اتهامات بارعايت حقوق متهمین ، بادقت وشفافیت بیشتر و در حداقل زمان ممکن صورت پذیرد ونهایتا"عادلانه ترشدن نظام رسیدگی به تخلفات اداری را به دنبال داشته باشد ، هیأت عالی نظارت در جلسه مورخ ۱۳۷۸/۸/۴ دستورالعمل پیوست را تصویب نموده است که مراتب جهت اجرای مفاد آن ابلاغ می گردد.

دبیرکل سازمان ورئیس هیأت عالی نظارت

دستورالعمل رسیدگی به تخلفات اداری

مصوب ۱۳۷۸/۸/۴ هیأت عالی نظارت

- دستورالعمل رسیدگی به تخلفات اداری مشتمل بر مجموعه ضوابط و مقرراتی است که در مقام رسیدگی به تخلفات اداری کارمند و چگونگی رسیدگی و صدور رأی به کارگرفته می شود.

ماده ۲- تخلف اداری عبارت است از ارتکاب اعمال و اضباط اداری که منحصر به موارد مذکور در قانون رسیدگی به تخلفات اداری می باشد و به دودسته قصور و تقصیر تقسیم می شود :

الف) قصور عبارت است از کوتاهی غیرعمدی در انجام وظایف اداری محوله .

ب) تقصیر عبارت است از نقض عمدی قوانین و مقررات مربوط .

وظایف اداری از لحاظ این دستورالعمل اموری است که مستخدم ملزم به انجام یاراعیت آنها به موجب قوانین و مقررات و دستورات والزمات شغلی یا شرح وظایف می باشد .

این دستورالعمل قانون رسیدگی به تخلفات اداری ((قانون)) آئین نامه اجرائی قانون رسیدگی به تخلفات اداری ((آئین نامه اجرائی)) و هیأت رسیدگی به تخلفات اداری ((هیأت)) نامیده می شود.

متهم ، کارمندی است که ارتکاب یک یا چند تخلف اداری از جانب اشخاص حقیقی یا حقوقی به اونسبت داده شده و پرونده وی در هیأت مطرح و در جریان بررسی و رسیدگی باشد .

متخلف ، کارمندی است که پرونده وی به لحاظ ارتکاب یک یا چند تخلف در هیأت مورد رسیدگی قرار گرفته و تخلف یا تخلفات اوتوسط هیأت رسیدگی کننده احرازمی گردد .
شاکی ، شخص حقیقی یا حقوقی است که ارتکاب تخلف یا تخلفاتی رابه کارمند نسبت داده و موضوع راکتا" به هیأت یادستگاه متبع کارمند اعلام نموده باشد .

دلیل ، عبارت از مری است که متهم یا اعلام کننده اتهام برای دفاع از خود یا اثبات تخلف به طور کتبی به آن استناد می نماید.

شاهد، شخص حقیقی است که اظهارات یا کواہی وی برای اثبات یاراد اتهام یا کمک در ردیا اثبات آن ضرورت داشته باشد .

دفاعیه ، عبارت است از دلایل و مدارکی که کارمند یا نماینده او در مقام دفاع از خود یاراد اتهام یا تهمات انتسابی کتاب" به هیأت رسیدگی کننده ارائه می نماید

رسیدگی اولیه به پرونده کارمند متهم با هیأت بدوی مربوط می باشد . مگر در مواردی که مقامات مندرج در ماده ۱۲ قانون رأسا" مجازات های مقرر در ماده مذبور را اعمال می نمایند و مقامات موضوع ماده ۱۷ قانون کارمندانی را که مرتکب غیبت به میزان مقرر در ماده مذکور شده اند اخراج نمایند.

تعیین هیأت رسیدگی کننده به تخلفات اداری اعضاء هیأت ها با هیأت عالی نظارت و مرجع رسیدگی به اتهام های مدیران بارعایت مفاد ماده ۳۳ آئین نامه از بین هیأت های بدوی موجود در دستگاه مربوط خواهد بود.

هیأت تجدیدنظر در موارد زیر شروع به رسیدگی می نماید:

الف : در مواردی که رأی هیأت بدوی قابل تجدیدنظر باشد و کارمند ظرف مهلت مقرر قانونی نسبت به آن درخواست تجدیدنظر نماید.

ب : موارد موضوع قسمت اخیر ماده ۱۲ قانون با تشخیص موافقت کتبی مقامات و اشخاص مذکور.

ج : ادعای کارمند مبنی بر موجه بودن غیبت وی ، موضوع تبصره ۱ ماده ۱۷ قانون .

د : نقض آراء هیأت های تجدیدنظر توسط دیوان عدالت اداری یا هیأت عالی نظارت .

- هیأت ها صرفا" می توانند به تخلفات مندرج در قانون رسیدگی و نسبت به اصدار رأی برائت یا اعمال یکی از مجازات های مقرر در قانون اقدام نمایند و حق صدور رأی غیر از موارد مذکور یا اظهار نظر نسبت به حالات استخدامی کارمند یا نحوه اجرای مقررات استخدامی و جبران ضرر روزیان به جای انشاء و صدور رأی راندارند.

- تشخیص و انطباق اتهامات انتسابی به کارمندان با تخلفات مندرج در قانون با هیأتی است که موضوع به آن ارجاع شده است و چنانچه علیرغم ارجاع پرونده ، به تشخیص هیأت مربوط اتهام از مصادب تخلفات مندرج در قانون نباشد ، نیازی به رسیدگی نبوده و پرونده رامختومه و مراتب رابه اطلاع نماینده موضوع ماده ۳۴ آئین نامه می رساند.

- در مواردی که رسیدگی به پرونده ارجاعی به هیأت ها در صلاحیت آنها نبوده و اتهام انتسابی به کارمند صرفا" از مصادب جرائم عمومی بوده باشد هیأت مربوط مراتب رابه امور اداری دستگاه اعلام می نماید تا زمان طریق به مراجع ذیصلاح قضائی جهت رسیدگی ارسال شود.

هیأت تجدیدنظر صرفا" به تخلف یا تخلفاتی که در مرحله رسیدگی بدوی مورد حکم قرار گرفته است ، رسیدگی می نماید.

تبصره - چنانچه کارمند پس از صدور رأی هیأت بدوی تازمان رسیدگی به اعتراض مرتکب تخلف جدیدی بشود ، رسیدگی به تخلف یا تخلفات جدید کارمند ، در صلاحیت هیأت بدوی ذیریط می باشد ولی در صورتی که در مرحله رسیدگی هیأت بدوی قبل از صدور رأی هیأت مذکور ، تخلف جدیدی از متهم گزارش گردد هیأت بدوی می تواند به تخلف جدید همزمان با تخلف یا تخلفات قبلی بارعایت سیر مراحل رسیدگی در یک پرونده رسیدگی نماید.

هیأت های بدوي یاتجدينظر درصورت شکایت یاعلام اشخاص اعم ازآباب رجوع ، مردم یاکارمندان ، مدیران ، سرپرستان اداری ، بازرسان هیأت عالي نظارت ، مقامات واسخاصل مندرج درماد ۱۷ و ۱۲ قانون ، دفاتریازرسی وپاسخگوئی به شکایات ، سازمان بازرسی کل کشور وهمچنین درمورد نقض رأی توسط دیوان عدالت اداری یاهیات عالي نظارت حسب موردشروع به رسیدگی می نمايند.

تبصره ۱- رعایت سلسله مراتب اداری دراعلام تخلف به هیأت لازم نیست .

تبصره ۲- انصراف شاکی یا اعلام کننده ، مانع رسیدگی هیأت نخواهد بود.

هیأت ها موظفند موارد اتهام رامشخسا" و به صورت کتبی به کارمند ابلاغ وازتاریخ ابلاغ ۱۰ روز مهلت برای دفاع آنها منظورنمايند. اين امر باید صراحتا" درفرم ابلاغ قيد گردد.

تبصره ۱- هیأت رسیدگی کننده درصورت تقاضای کارمند یانماینده او(بادردست داشتن وکالتname ازدفاتر استناد رسمي) باید مدارک لازم را دراختیار وی قراردهد. درخصوص استناد طبقه بنده شده تشخيص هیأت مناط عمل خواهد بود.

تبصره ۲- کارمند متهم یانماینده وی می تواند به منظور رائه دفاعیه خودازهیأت مربوط تقاضای تمدیدمهلت نماید. دراين موردا تحاذصمیم باهیأت است ودرهحال مدت تمدید از ۵ روز تجاوز نخواهد كرد.

دفاعیه باید بازبان فارسي نوشته شده وحاوى نکات زيرباشد :

الف) نام ونام خانوادگی

ب) آخرین اقامتگاه شخص .

ج) ذكرادله ومواردی که متهم برای رد اتهام یالاتهامات انتسابی لازم دارد

د) تصاویرمدارک مورداستناد .

ه) امضاء .

تبصره - درموارد ياد شده دراين ماده چنانچه نقايصي وجودداشته باشد ، هیأت به طوركتبي حداکثرظرف ده روز ازتاریخ وصول ، به متهم ابلاغ وازتاریخ ابلاغ به مدت پنج روز ديگر به اومهلت می دهد تانقايص رافع نماید. عدم رفع نقايص توسيط متهم درمدت ياد شده یاعدم تقديم دفاعیه درمهلت مقرر مانع رسیدگی وصدر رأی نخواهد بود.

ماده ۲۱- درصورت تقاضای مستخدم برای دفاع حضوري ويانشخيص هیأت برای حضور وی ، هیأت موظف است تاریخ و محل رسیدگی را به طور کتبی به اطلاع متهم یانماینده وی برساند.

تبصره - وقت جلسه باید طوری معین شود که فاصله بين ابلاغ وقت حضور درجلسه به متهم وروز جلسه کمتر از سه روزباشد.

درمواردی که درهیأت جهت اخذتوضیحات ، حضوراعلام کننده اتهام رالازم بداند بدون حضور متهم ازوی دعوت به عمل خواهد آوردهیأت درصورت لزوم می تواند مدارک موردنیاز را اعلام کننده درخواست نماید .

- اصل ببرائت است . بنابراین چنانچه پرونده کارمند درهیأت تحت رسیدگی باشد باید ازطريق اقامه دلایل مستند ورسیدگی به آنها ورعایت مقررات مربوط مختلف بودن وی احرازگردد . درغیراین صورت حکم به برائت کارمند صادرخواهد شد.

هرگاه کارمندی اقراربه وقوع تخلف یاتخلفات مقرردرقانون نماید، دليل ديگر برای ثبوت آن لازم نیست . اقرارموضوع این ماده اعم ازشفاهی وکتبی است . اقرارشفاهی است وقتی که درجریان رسیدگی درجلسه هیأت به عمل آيدوکتبی است درصورتی که

دریکی از اسناد یادفاییه کارمند به هیأت اظهار شده باشد . به هر ترتیب اقراراعم از کتبی و شفاهی باید به امضاء اقرارکننده رسیده باشد

تبصره ۱- اقرارباید صریح و روشن باشد.

تبصره ۲- اجبارا و اکراه به اقرار ممنوع و مرتكبین به عنوان متهم به هیأت معرفی خواهد شد.

هرگاه اسناد یا اطلاعاتی که مربوط به مورد تخلف انتسابی است در واحد های دولتی متبوع کارمند یا سایر دستگاه های دولتی یا بانک های شهرداریها یا نهادهای انقلاب اسلامی یا مؤسسه ای که با سرمایه دولت تأسیس واداره می شوند موجود باشد هیأت می تواند آنها را مطالبه و ملاحظه و مطالعه نماید و واحد ها دستگاه های مربوط مکلفند در اسرع وقت مدارک و اسناد موردنیاز را به هیأت درخواست کنند که ارسال کنند.

تبصره - تحويل اسناد و مدارک مجرمانه و طبقه بندی شده ، تابع مقررات و ضوابط مربوط خواهد بود.

ماده ۲۶- عدم اعلام پاسخ مراجع مذکور در ماده ۲۵ این دستورالعمل ظرف مدت ۲ ماه موجبی برای توقف رسیدگی و عدم صدور رأی نخواهد بود.

هرگاه متهم در حین رسیدگی یادفاییه خود برای رد یا ایضاح اتهام با چگونگی وقوع تخلف تقاضانماید یا هیأت لازم بداند که شهود اطلاعات خود را اختیار هیأت فرازدند . آنان به هیأت دعوت و اظهارات شان استماع خواهد شد. در صورت عدم حضور برای بار دوم برای ادای شهادت دعوت می گردند.

تبصره ۱- هیأت از هر یک از شهود و مطلعین به طور جداگانه و بدون حضور متهم تحقیق می نماید و اظهارات آنها در همان جلسه عیناً در صور تجلیسه قید و به امضاء اظهار کنندگان می رسد.

تبصره ۲- هیأت نمی تواند به زور شاهد را واردار به ادای شهادت نماید و چنانچه شاهد یا مطلع از حضور بعد از حضار دوم یا اظهار در صورت حضور امتناع نماید، این مرحله از رسیدگی حذف می شود.

- هیأت علاوه بر رسیدگی به دلایل مورد استناد متهم یا شاکی ، هرگونه تحقیق یا اقدامی که برای دستیابی به حقیقت در زمینه اتهام لازم باشد به عمل خواهد آورد.

به منظور جمع آوری دلایل ، انجام بررسی های لازم ، تکمیل پرونده اتهامی و آماده سازی آن جهت طرح در هیأت ، هیأت ها می توانند از گروه یا گروه های تحقیق استفاده نمایند. نحوه انتخاب ، شرایط اعضای گروه و حدود وحیطه صلاحیت گروه های تحقیق به ترتیب مقرر در قانون و آئین نامه اجرائی آن است . عدم استفاده هیأت از گروه تحقیق مانع رسیدگی به پرونده ارجاعی و اصدار رأی نخواهد بود.

هرگاه رسیدگی به اتهام کارمند به تشخیص هیأت رسیدگی کننده مستلزم استفاده از نظر کارشناسی باشد ، مورد به کارشناسی ارجاع می شود و هیأت در این قبیل موارد نظر کارشناسی را مورد توجه و مدنظر برای صدور رأی قرار خواهد داد.

تبصره ۱- هیأت باید کارشناس را زیین کسانی که دارای صلاحیت در رشته مربوط به موضع است انتخاب نماید .

تبصره ۲- کارشناس موظف است در مدت مقرر که هیأت تعیین می کند نظر خود را به طور کتبی به هیأت تقدیم دارد مگر اینکه موضع از اموری باشد که اظهار نظر در آن مدت میسر نباشد. در این صورت به تقاضای کارشناس ، هیأت مهلت مناسب دیگری را تعیین و به کارشناس اعلام می کند. در هر حال اظهار نظر کارشناس باید صریح باشد.

در صورتی که شکایت شاکی واقعی نبوده و در جریان رسیدگی متهم در هیئت تبرئه گردد، شاکی به عنوان متخلف در اجرای بند ۴ ماده ۸ قانون مورد تعقیب قرار خواهد گرفت.

- تحقیقات مقدماتی و تکمیل پرونده جهت طرح در هیأت باید سریع و در کوتاه ترین مدت ممکنه انجام شود.

حداکثر مدت رسیدگی هر هیأت به پرونده متهم از تاریخ ارجاع یا وصول پرونده یا اعلام اتهام تازمان صدور رأی سه ماه می باشد و هیأت هاموظفند ترتیبات لازم را در این زمینه اتخاذ نمایند.

تبصره ۱- در موارد خاص که رسیدگی نیازمند مدت بیشتری باشد حداکثر یک ماه به مهلت مقرر در این ماده افزوده می گردد لکن در این قبیل

موارد مرآت و ادله لازم باید حسب مورده اطلاع نماینده موضوع ماده ۳۴ آئین نامه اجرائی برسد.

تبصره ۲ - عدم رسیدگی هیأت ها در مهلت مقرر سهول انگاری محسوب شده موضوع براساس ماده ۲۲ قانون قابل پیگیری خواهد بود.

تبصره ۳ - تاریخ شروع رسیدگی به تخلفاتی که از طریق صندوق موضوع ماده ۴۹ این آئین نامه واصل می گردد از زمان ثبت در دفاتر هیأت ها خواهد بود

در مورد پرونده هایی که فوریت داشته باشد همچنین رسیدگی هایی که به دنبال گزارش های سازمان بازرسی کل کشور یادفاتر بازرسی و پاسخگوئی به شکایات صورت می گیرد هیأت موظف است خارج از نوبت به آنها رسیدگی نموده و رأی لازم را صادر نماید.

تبصره - تشخیص فوریت امور غیر اعلام سازمان بازرسی کل کشور ببالاترین مقام دستگاه ذیرپیغبان نماینده موضوع ماده ۳۴ آئین نامه اجرائی می باشد.

- موعدي را که قانون رسیدگی به تخلفات اداری یا آئین دستورالعمل تعیین نموده است چنانچه روز آخر موعد مصادف با روز تعطیل ادارات باشد روز آخر موعد، اولین روز کاری اداری بعد از تعطیل خواهد بود.

- در احتساب مهلت های مقرر، روز ابلاغ واعلام جزء مدت محسوب نمی شود.

- فوت متهم موجب توقف رسیدگی و صدور رأی می گردد.

هرگاه کارمند قبل از انقضای مهلت تجدیدنظر فوت نماید پرونده مختومه و حالت استخدامی وی از تاریخ فوت به حالت قبل از صدور رأی بر می گردد و رأی هیأت بدovی هیچگونه تاثیری در وضعیت وی نخواهد داشت.

در صورتی که کارمند متخلف در حالتی از حالت های استخدامی باشد که اجرای فوری رأی قطعی درباره وی ممکن نباشد، مراتب به هیأت عالی نظارت گزارش شده و رأی صادر شده نیز به محض حصول امکان اجراخواهد شد.

در صورتی که کارمند در طول تحمل مجازات های بندهای "ج" ، "د" ، "و" ، "ز" ماده ۹ قانون فوت شود اعمال مجازات های یاد شده متوقف شده و حالت استخدامی کارمند از زمان فوت به حالت قبل از تعیین مجازات اعاده می شود.

تبصره - در احتساب حقوق وظیفه ورات کارمندان موضوع این ماده، مجازات های اعمال شده منظور نخواهد شد.

انشاء و صدور رأی هیأت پس از رسیدگی در آخرین جلسه و در غیاب متهم صورت می گیرد و باید به امضاء اعضاء هیأت برسد.

رأی صادره باید حاوی دلایل، مستندات و موارد قانونی که براساس آنها رأی صادر شده است، باشد. همچنین هیأت ها موظفند قطعی یا قابل پژوهش بودن رأی و محل دریافت درخواست تجدیدنظر را در ورقه رأی درج نمایند.

ماده ۴۳ - موارد قصور از کیفیات مخففه مجازات محسوب خواهد شد.

- اعمال مجازات شدیدتر نسبت به آرای غیر قطعی هیأت های بدovی یا آرای نقض شده توسط دیوان عدالت اداری یا هیأت عالی نظارت مجاز نمی باشد مگر آنکه مستندات یامدارگ جدید غیر از موارد بررسی شده قبلی در رسیدگی های مجدد به دست آید.

- اصلاح یا تغییر آرای قطعی هیأت ها صرفاً در موارد زیر امکان پذیرمی باشد:

الف) در مواردی که هیأت صادر کننده رأی به اکثریت آراء تشخیص دهد که مفاد حکم صادر شده از نظر موارد قانونی (به لحاظ شکلی یا ماهوی) مخدوش می باشد.

ب) هرگاه تخلف کارمند عنوان یکی از جرایم مندرج در قانون مجازات اسلامی رانیز داشته باشد و مرجع قضائی حکم برائت وی را صادر نماید و هیأت

باکثیریت آراء نظربراصلاح یاتغییررأی خودداشته باشد.

تبصره - درهرصورت درمواردمندرج دربندهای الف و ب این ماده باید به تأیید هیأت عالی نظارت رسیده باشد.

فصل نهم

نقض یا ابطال رأی

ماده ۴۶ - نقض یا ابطال آراء قطعی هیأت ها درموارد زیر متصوراست :

الف) مواردی که هیأت یا یکی ازاعضای آن به دلایل مندرج درماده ۷ قانون ، صلاحیت رسیدگی و صدوررأی نداشته باشد.

ب) اعضای هیأت ها واحد شرایط مقرر درماده ۶ قانون نبوده باشند.

ج) رأی هیأت مستند به اسناد ومدارکی باشد که پس از صدور جعلیبودن انها ثابت شده باشد .

د) پس از صدور رأی ، اسناد ومدارکی به دست آید که دلیل حقانیت درخواست کننده یابیگناهی متهم باشد و ثابت شود اسناد ومدارک یاد شده در جریان رسیدگی مکتوم یامغفول مانده و یادراختیار متهم یا هیأت رسیدگی کننده نبوده است .

ه) دیوان عدالت اداری دراجرای ماده ۲۱ قانون ، آراء قطعی صادره توسط هیأت ها را نقض نماید.

و) مواردی که هیأت عالی نظارت به لحاظ عدم رعایت قانون یا عمال تبعیض دراجرای قانون یا ثبوت غرض مجرمانه از طریق مرجع قضائی صالحه درمورد آراء صادره (موضوع تبصره ۲ ماده ۲۲ قانون) یاموارد دیگری که بنایه مصالحی ضروری تشخیص دهد.

ز) رأی هیأت درخارج ازمواعده مهلت مقرر صادرشده باشد.

تبصره - ۱- درکلیه مواردی که آراء قطعی نقض یا ابطال می گردد پرونده متهم درهیأتی که حسب مقررات تعیین می شود مجددا " مورد رسیدگی و صدور رأی قرار خواهد گرفت .

تبصره - ۲- هیأت عالی نظارت می تواند درخصوص پرونده های متروحه رأسا " رسیدگی و موضوع رامختومه اعلام نماید .

فصل دهم

سایر مقررات

ماده ۴۷- آثار و تاریخ اجرای رأی قطعی به کارمند می باشد و تا آن زمان وضعیت استخدامی وی حسب قوانین و مقررات مربوط خواهد بود مگر آنکه دراجرای ماده ۱۳ قانون و تبصره ۳ آن آمده به خدمت شده یامرتکب تخلف غیبت شده باشد.

ماده ۴۸- هیأت های تجدیدنظر موظفند پرونده و وضعیت معيشی افرادی را که دراجرای ماده ۱۱ قانون تقاضای برقراری مستمری می کنند ، بررسی نموده و درصورت واحد شرایط بودن نسبت به برقراری مقرری مذکور اقدام نمایند.

ماده ۴۹- هریک از وزارتخانه ها ، مؤسسات و شرکت های دولتی و دستگاه های مشمول قانون مکلفند درکلیه ساختمان های موجود خود که محل مراجعة مردم و ارباب رجوع می باشد ، صندوق خاصی جهت اعلام تخلف آنان نصب نمایند و اطلاعیه های لازم رادرخصوص محل مراجعة و افراد پاسخگو و چونگی دریافت و رسیدگی به تخلفات ارباب رجوع و مردم درمعرض دید آنان قرار دهند. این صندوق ها هفتاه ای یکبار توسط هیأت بازو و شکوئیه هامور دبررسی قرار خواهد گرفت .

تبصره - شکایات فاقد نام و نشانی و امضای شاکی قابل رسیدگی نخواهد بود.

ماده ۵۰- رسیدگی به پرونده هایی که قبل از اجرای این دستورالعمل به هیأت ها ارجاع و به آنها رسیدگی نشده یادداشت رسیدگی است به ترتیب مقرر در این دستورالعمل صورت خواهد گرفت . این دستورالعمل مشتمل بر ۵۰ ماده و ۲۳ تبصره در دویست و چهل مین جلسه مورخ ۱۳۷۸/۸/۴ هیأت عالی نظارت تصویب شده است ، و برای کلیه هیأت ها لازم الاجراء می باشد .

قانون دیوان عدالت اداری

قانون دیوان عدالت اداری

وزارت دادگستری قانون دیوان عدالت اداری که در جلسه علنی روز سه شنبه مورخ نهم خردادماه یکهزار و سیصد و هشتاد و پنج مجلس شورای اسلامی تصویب و با جایگزینی ماده (۱۳) و بند (۱) ماده (۱۹) مصوبه مجمع تشخیص مصلحت نظام در تاریخ ۲۵/۹/۱۳۸۵ از سوی آن مجمع موافق با مصلحت نظام تشخیص داده شد و طی نامه شماره ۱۶۷۵۸۱/۱۱۲ مورخ ۳۰/۱۰/۱۳۸۵ مجلس شورای اسلامی واصل گردیده است، به پیوست جهت

فصل اول - تشکیلات دیوان

ماده ۱- در اجراء اصل یکصد و هفتاد و سوم (۱۷۳) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به منظور رسیدگی به شکایات، تظلمات و اعتراضات مردم نسبت به مامورین و ادارات و آئیننامه‌های دولتی خلاف قانون یا شرع یا خارج از حدود اختیارات مقام تصویب‌کننده، دیوان عدالت اداری زیرنظر رئیس قوه قضائیه تشکیل می‌شود.

ماده ۲- دیوان عدالت اداری که در این قانون « دیوان» نامیده می‌شود، در تهران مستقر می‌باشد. تعیین تعداد شعب دیوان، به پیشنهاد رئیس دیوان و تصویب رئیس قوه قضائیه است.

ماده ۳- ضات دیوان باید دارای پانزده سال سابقه کار قضائی باشند. در مورد قضات دارای مدرک کارشناسی ارشد یا دکترا در یکی از گرایش‌های رشته حقوق یا مدارک حوزوی معادل، داشتن ده سال سابقه کار قضائی کافی است. تبصره - قضات شاغل در دیوان و قضاتی که حداقل پنج سال سابقه کار قضائی در دیوان دارند، از شمول این ماده مستثنی هستند.

ماده ۴- رئیس دیوان که با حکم رئیس قوه قضائیه منصوب می‌شود، رئیس شعبه اول دیوان نیز می‌باشد و به تعداد مورد نیاز معاون و مشاور خواهد داشت. قضات دیوان به پیشنهاد رئیس دیوان و یا حکم رئیس قوه قضائیه منصوب می‌شوند.

ماده ۵- تشکیلات قضائی و اداری دیوان توسط رئیس دیوان پیشنهاد و به تصویب رئیس قوه قضائیه می‌رسد.

ماده ۶- بودجه دیوان در ردیف مستقل ذیل ردیف بودجه قوه قضائیه منظور خواهد شد.

ماده ۷- هر شعبه دیوان دارای یک رئیس و دو مستشار خواهد بود. ملاک در صدور رای، نظر اکثرب است. آراء صادره توسط شعب دیوان قطعی است.

ماده ۸- در صورت مرخصی یا عدم حضور رئیس شعبه به مدت بیش از دو هفته متوالی، یکی از دادرسان علی‌البدل با ابلاغ رئیس دیوان جایگزین وی می‌شود. همچنین هرگاه رئیس شعبه اول در رای شرکت نداشته باشد، با ابلاغ وی یکی از دادرسان علی‌البدل در رسیدگی و صدور رای مشارکت می‌نماید.

ماده ۹- تعدادی کارشناس از رشته‌های موردنیاز دیوان که حداقل دارای ده سال سابقه کار اداری و مدرک کارشناسی یا بالاتر باشند، به عنوان مشاور دیوان تعیین می‌شوند. در صورت نیاز به مشاوره و کارشناسی، به درخواست شعبه، پرونده به مشاور یا مشاوران ارجاع می‌شود. شعبه پس از ملاحظه نظر مذبور مبارکت به صدور رای می‌نماید. تبصره ۱- مشاوران موضوع این ماده لازم است علاوه بر شرط علمی و سابقه کار مندرج در این ماده، دارای شرایط مذکور در بندهای (۱) تا (۴) ماده واحده قانون شرایط انتخاب قضات مصوب ۱۳۶/۲/۱۴ نیز باشند. تبصره ۲- مشاوران مذبور پس از احراز صلاحیت با حکم رئیس قوه قضائیه به صورت استخدام رسمی یا قراردادی منصوب می‌شوند و حقوق و مزایای آنان برابر با حقوق و

ماده ۱۰- ماده ۱۰- به منظور تجدیدنظر در آراء شعب دیوان در مواردی که در مواد بعدی این قانون مشخص شده است، شعب تشخیص دیوان از یک رئیس یا دادرس علیالبدل و چهار مستشار تشکیل میشود و ملاک در صدور رای، نظر موافق حداقل سه عضو است. شعب تشخیص علاوه بر صلاحیت مذکور در این ماده، صلاحیت رسیدگی به سایر پروندها را نیز دارند.

ماده ۱۱- هیات عمومی دیوان به منظور ایفاء وظایف و اختیارات مندرج در این قانون، با شرکت حداقل دو سوم قضات دیوان به ریاست رئیس دیوان و یا معاون قضائی وی تشکیل میشود و ملاک در صدور رای، نظر اکثریت اعضا حاضر میباشد. تبصره - مشاوران موضوع ماده (۹) این قانون میتوانند با دعوت رئیس دیوان بدون حق رای، در جلسات هیات عمومی شرکت کرده و در صورت لزوم نظرات کارشناسی خود را مطرح نمایند.

ماده ۱۲- به منظور اجراء احکام صادره از شعب دیوان، واحد اجراء احکام زیرنظر رئیس دیوان یا یکی از معاونان وی تشکیل میشود و تعدادی دادرس علیالبدل اقدام به اجراء احکام صادره مینمایند.

فصل دوم - صلاحیت وحدود اختیارات دیوان

صلاحیت وحدود اختیارات دیوان به قرار زیر است:

۱- رسیدگی به شکایات و تظلمات و اعتراضات اشخاص حقیقی یا حقوقی از: الف - تصمیمات و اقدامات واحدهای دولتی اعم از وزارت‌خانه‌ها و سازمانها و موسسات و شرکتهای دولتی و شهرداریها و تشکیلات و نهادهای انقلابی و موسسات وابسته به آنها. ب - تصمیمات و اقدامات ماموران واحدهای مذکور در بند (الف) در امور راجع به وظایف آنها. ۲- رسیدگی به اعتراضات و شکایات از آراء و تصمیمات قطعی دادگاههای اداری، هیاتهای بازرسی و کمیسیونهای مانند کمیسیونهای مالیاتی، شورای کارگاه، هیات حل اختلاف کارگر و کارفرما، کمیسیون موضوع ماده (۱۰۰) قانون شهرداریها، کمیسیون موضوع ماده (۵۶) قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگلها و منابع طبیعی و اصلاحات بعدی آن منحصرآ از حیث نقض قوانین و مقررات یا مخالفت با آنها. ۳- رسیدگی به شکایات قضات و مشمولین قانون استخدام کشوری و سایر مستخدمان واحدها و موسسات مذکور در بند (۱) و مستخدمان موسسائی که شمول این قانون نسبت به آنها محتاج ذکر نام است اعم از لشکری و کشوری از حیث تضییع حقوق استخدامی. تبصره ۱- تعیین میزان خسارات واردہ از ناحیه موسسات و اشخاص مذکور در بندهای (۱) و (۲) این ماده پس از تصدیق دیوان به عهده دادگاه عمومی است. تبصره ۲- تصمیمات و آراء دادگاهها و سایر مراجع قضائی دادگستری و نظامی و دادگاههای انتظامی قضات دادگستری و نیروهای مسلح قابل شکایت در دیوان عدالت اداری نمیباشد.

در صورتی که تصمیمات و اقدامات موضوع شکایت، موجب تضییع حقوق اشخاص شده باشد، شعبه رسیدگی کننده، حکم مقتضی مبنی بر

نقض رای یا لغو اثر از تصمیم و اقدام مورد شکایت یا الزام طرف شکایت به اعاده حقوق تضییع شده، صادر می‌نماید. تبصره – پس از صدور حکم براساس ماده فوق، مراجع طرف شکایت علاوه بر اجراء حکم، مکلف به رعایت مفاد آن در تصمیمات و اقدامات بعدی خود می‌باشد.

در صورتی که شاکی ضمن طرح شکایت خود یا پس از آن مدعی شود که اجراء اقدامات یا تصمیمات یا آراء قطعی یا خودداری از انجام وظیفه توسط اشخاص و مراجع مذکور در ماده (۱۳)، سبب ورود خساری می‌گردد که جبران آن غیرممکن یا متغیر است، شعبه رسیدگی کننده در صورت احراز ضرورت و فوریت موضوع، بحسب مورد دستور وقت مبنی بر توقف اجراء اقدامات، تصمیمات و آراء مذبور یا انجام وظیفه، صادر می‌نماید. تبصره – دستور وقت تاثیری در اصل شکایت ندارد و در صورت رد شکایت یا صدور قرار اسقاط یا ابطال یا رد دادخواست اصلی، ملغی‌الاثر می‌گردد.

در صورتی که حداقل یکی از دو قاضی یا سه قاضی صادر کننده رای، متوجه اشتباہ شکلی یا ماهوی در رسیدگی خود شوند، ضمن اعلام نظر مستند و مستدل مکتوب، پرونده را جهت ارجاع به شعبه تشخیص به دفتر رئیس دیوان ارسال می‌نمایند. تبصره – صدور حکم اصلاحی در مورد سهووالقام یا اشتباہ محسوبه و یا رفع ابهام که توسط شعبه صادر کننده رای انجام می‌شود، مشمول این ماده نمی‌باشد. در صورتی که یکی از طرفین دعوی بعد از صدور رای، مدارک جدیدی تحصیل نماید که موثر در رای باشد، می‌تواند با ارائه مدارک جدید از شعبه صادر کننده رای، تقاضای اعاده دادرسی نماید. شعبه خارج از نوبت به موضوع رسیدگی می‌کند. تبصره – در صورتی که شعبه تقاضای مذبور را موجه تشخیص دهد، دستور توقف اجراء رای را صادر می‌نماید.

در صورتی که رئیس قوه قضائیه یا رئیس دیوان، آراء دیوان را واجد اشتباہ بین شرعی یا قانونی تشخیص دهد، موضوع جهت بررسی به شعبه تشخیص ارجاع می‌شود. شعبه مذبور در صورت وارد دانستن اشکال، اقدام به نقض رای و صدور رای مقتضی می‌نماید. تبصره – آرایی که به موجب این ماده صادر شده بجز مواردی که خلاف بین شرع است، قابل رسیدگی مجدد نمی‌باشد.

حدود صلاحیت و اختیارات هیات عمومی دیوان به شرح زیر است: ۱- رسیدگی به شکایات و تظلمات و اعتراضات اشخاص حقیقی یا حقوقی از آئین نامه‌ها و سایر نظمات و مقررات دولتی و شهرداریها از حیث مخالفت مدلول آنها با قانون و احراق حقوق اشخاص در مواردی که تصمیمات یا اقدامات یا مقررات مذکور به علت برخلاف قانون بودن آن و یا عدم صلاحیت مرجع مربوط یا تجاوز یا سوء استفاده از اختیارات یا تخلف در اجراء قوانین و مقررات یا خودداری از انجام وظایفی که موجب تضییع حقوق اشخاص می‌شود. ۲- صدور رای وحدت رویه در مورد آراء متناقض صادره از شعب دیوان. ۳- صدور رای وحدت رویه در صورتی که نسبت به موضوع واحد، آراء مشابه متعدد صادر شده باشد. تبصره – رسیدگی به تصمیمات قضائی قوه قضائیه و مصوبات و تصمیمات شورای نگهبان قانون اساسی، مجمع تشخیص مصلحت نظام، مجلس خبرگان، شورای عالی امنیت ملی و شورای عالی انقلاب فرهنگی از شمول این ماده خارج است.

اثر ابطال مصوبات از زمان صدور رای هیات عمومی است مگر در مورد مصوبات خلاف شرع یا در مواردی که به منظور جلوگیری از تضییع حقوق اشخاص، هیات مذکور اثر آن را از زمان تصویب مصوبه اعلام نماید.

قانون دیوان عدالت اداری

وزارت دادگستری قانون دیوان عدالت اداری که در جلسه علنی روز سه شنبه مورخ نهم خردادماه یکهزار و سیصد و هشتاد و پنج مجلس شورای اسلامی تصویب و با جایگزینی ماده (۱۳) و بند (۱) ماده (۱۹) مصوبه مجمع تشخیص مصلحت نظام در تاریخ ۲۵/۹/۱۳۸۵ از سوی آن مجمع موافق با مصلحت نظام تشخیص داده شد و طی نامه شماره ۱۶۷۵۸۱/۱۱۲ مورخ ۳۰/۱۰/۱۳۸۵ مجلس شورای اسلامی واصل گردیده است، به پیوست جهت اجراء ابلاغ می‌گردد. ۵. رئیس جمهور – محمود احمدی نژاد
فصل سوم – ترتیب رسیدگی دیوان

رسیدگی در دیوان مستلزم تقدیم دادخواست است که به زبان فارسی و بر روی برگه‌های چاپی مخصوص نوشته می‌شود. دادخواست و تصویر مصدق کلیه مدارک و مستندات پیوست آن، باید به تعداد طرف دعوی به علاوه یک نسخه باشد. تبصره ۱- در مورد پرونده‌هایی که با قرار عدم صلاحیت از مراجع قضائی دیگر ارسال می‌شود، نیاز به تقدیم دادخواست نیست. تبصره ۲- هزینه دادرسی در شعبه دیوان پنجاه هزار (۵۰,۰۰۰) ریال و در شعبه تشخیص یکصد هزار (۱۰۰,۰۰۰) ریال می‌باشد. تبصره ۳- چنانچه دادخواست تسلیم شده به دیوان فاقد امضاء یا یکی از شرایط مقرر در قانون آئین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب (در امور مدنی) باشد، مدیردفتر شعبه مطابق قانون مذبور عمل می‌نماید.

دادخواست توسط رئیس دیوان به یکی از شعب ارجاع می‌شود. دفتر شعبه یک نسخه از دادخواست و ضمایم آن را به طرف شکایت ابلاغ می‌نماید. طرف شکایت موظف است طرف یک ماه از تاریخ ابلاغ، نسبت به ارسال پاسخ اقدام کند. عدم وصول پاسخ، مانع رسیدگی نبوده و شعبه با توجه به مدارک موجود، به پرونده رسیدگی و مبادرت به صدور رای می‌نماید.

وکالت در دیوان وفق مقررات قانون آئین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب (در امور مدنی) است.

شعبه رسیدگی کننده می‌تواند هرگونه تحقیق یا اقدامی را که لازم بداند انجام دهد یا انجام تحقیقات و اقدامات لازم را از ضابطین قوه

قضائیه و مراجع اداری بخواهد و یا به سایر مراجع قضائی نیابت دهد. ضابطین و مراجع مزبور مکلفند ظرف مهلتی که شعبه دیوان تعیین می‌کند، تحقیقات و اقدامات خواسته شده را انجام دهنند. تخلف از این ماده حسب مورد مستلزم مجازات اداری یا انتظامی است.

مرجع رسیدگی به تقاضای دستور موقت موضوع ماده (۱۶) قانون، شعبه‌ای است که به اصل دعوی رسیدگی می‌کند لکن در مواردی که ضمن درخواست ابطال مصوبات از هیات عمومی، تقاضای دستور موقت شده باشد، ابتدا پرونده جهت رسیدگی به تقاضای مزبور به یکی از شعب ارجاع می‌شود و در صورت صدور موقت در شعبه مرجع‌الیه، پرونده در هیات عمومی خارج از نوبت رسیدگی خواهد شد.

سازمانها، ادارات، هیاتها و ماموران طرف شکایت پس از صدور و ابلاغ دستور موقت، مکلفند بر طبق آن اقدام نمایند و در صورت استنکاف، شعبه صادرکننده دستور موقت، متخلص را به انفال موقت از شغل به مدت شش ماه تا یک سال و جبران خسارت وارد محاکوم می‌نماید.

شعبه دیوان موظف است در صورت صدور دستور موقت، نسبت به اصل دعوی خارج از نوبت رسیدگی و رای مقتضی صادر نماید.

در صورت حصول دلایل مبني بر عدم ضرورت ادامه دستور موقت، شعبه رسیدگی کننده نسبت به لغو آن اقدام می‌نماید.

مقررات مربوط به ورود ثالث، جلب ثالث، اعتراض ثالث و استماع شهادت شهود در دیوان عدالت اداری، مطابق قانون آئین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب (در امور مدنی) است.

در صورتی که محتوای شکایت و دادخواست مطروحه در شعبه دیوان، حاوی مطالبی علیه شخص ثالث نیز باشد، این امر مانع رسیدگی شعبه به پرونده نخواهد بود.

شعبه دیوان می‌تواند هر یک از طرفین دعوی را برای اخذ توضیح دعوت نماید و در صورتی که شکایت از ادارات و واحدهای مذکور در ماده (۱۳) این قانون باشد، طرف شکایت مکلف به معروفی نماینده است. تبصره ۱- در صورتی که شاکی پس از ابلاغ برای اداء توضیح حاضر نشود یا از اداء توضیحات مورد درخواست استنکاف کند، شعبه دیوان با ملاحظه دادخواست اولیه و لایحه دفاعیه طرف شکایت یا استماع اظهارات او، اتخاذ تصمیم می‌نماید و اگر اتخاذ تصمیم ماهوی بدون اخذ توضیح از شاکی ممکن نشود، قرار ابطال دادخواست را صادر می‌کند. تبصره ۲- در صورتی که طرف شکایت شخص حقیقی یا نماینده شخص حقوقی باشد و پس از احضار بدون عذر موجه، از حضور جهت اداء توضیح خودداری کند، شعبه او را جلب نموده یا به انفال موقت از خدمات دولتی به مدت یک ماه تا یکسال محکوم می‌نماید. تبصره ۳- عدم تعیین نماینده توسط طرف شکایت یا عدم حضور شخص مسئول در مهلت اعلام شده از سوی شعبه دیوان، موجب انفال موقت وی از خدمات دولتی از دو ماه تا یکسال می‌باشد.

در صورت درخواست رئیس دیوان یا هر یک از شعب دیوان، کلیه واحدهای دولتی، شهرداریها و سایر موسسات عمومی و ماموران آنها، مکلفند طرف یک ماه از تاریخ ابلاغ نسبت به ارسال اسناد و پروندهای مورد مطالبه اقدام نمایند و در صورتی که ارسال اسناد ممکن نباشد، دلایل آن را به دیوان اعلام کنند. متخلف به حکم شعبه به انفال موقت از خدمات دولتی از یک ماه تا یکسال یا کسر یک سوم حقوق و مزايا به مدت سه ماه تا یکسال محکوم می‌شود.

موارد رد دادرس در دیوان و نحوه ابلاغ اوراق، آراء و تصمیمات دیوان، طبق قانون آئین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب (در امور مدنی) می‌باشد.

کلیه اشخاص و مراجع مذکور در ماده (۱۳) این قانون مکلفند آراء دیوان را پس از ابلاغ فوراً اجراء نمایند.

در صورت استنکاف شخص یا مرجع محکوم علیه از اجراء رای، شعبه صادرکننده رای، به درخواست محکوم‌له، موضوع را به رئیس دیوان منعکس می‌کند. رئیس دیوان یا معاون او مراتب را جهت اجراء به یکی از دادرسان واحد اجراء احکام ارجاع می‌نماید.

دادرس اجراء احکام از طرق زیر مبادرت به اجراء حکم می‌کند: ۱- احضار مسئول مربوطه و اخذ تعهد بر اجراء حکم یا جلب رضایت محکوم‌له در مدت معین. ۲- دستور توقیف حساب بانکی محکوم علیه و برداشت از آن به میزان مبلغ محکوم‌به در صورتی که حکم یک سال پس از ابلاغ اجراء نشده باشد. ۳- دستور توقیف و ضبط اموال شخص مختلف به درخواست ذی نفع بر طبق مقررات قانون آئین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب (در امور مدنی). ۴- دستور ابطال اسناد یا تصمیمات اتخاذ شده مغایر با رای دیوان.

در صورتی که محکوم علیه از اجراء رای استنکاف نماید با رای شعبه صادرکننده حکم، به انفال موقت از خدمات دولتی تا پنج سال و جبران خسارت وارد محاکوم می‌شود. رای صادره طرف بیست روز پس از ابلاغ قابل تجدیدنظر در شعبه تشخیص دیوان می‌باشد.

در مورد درخواست ابطال مصوبات، مشخص نمودن علل درخواست و ذکر موارد مغایرت مصوبه با شرع یا قانون یا خروج از اختیارات و همچنین ماده قانونی یا حکم شرعاً که اعلام مغایرت مصوبه با آن شده است، ضروری می‌باشد. تبصره – در صورت عدم رعایت مفاد این ماده، مدیردفتر هیات عمومی موظف است ظرف پنج روز پس از ثبت درخواست با ذکر نقائص موجود، اخطار رفع نقص صادر کند. هرگاه متنقضی ظرف ده روز پس از ابلاغ نسبت به رفع نقص اقدام نکند، مدیر دفتر قرار رد درخواست را صادر می‌نماید. این قرار قطعی است.

در مواردی که به تشخیص رئیس دیوان، رسیدگی به درخواست ابطال مصوبه موضوعاً متنقضی باشد، مانند موارد استرداد درخواست از سوی متنقضی یا وجود رای قبلی دیوان در مورد مصوبه، رئیس دیوان قرار رد درخواست را صادر می‌کند. این قرار قطعی است.

در صورتی که رئیس قوه قضائیه یا رئیس دیوان به هر نحو از مغایرت یک مصوبه با شرع یا قانون یا خروج آن از اختیارات مقام تصویب‌کننده مطلع شود، موظف است موضوع را در هیات عمومی مطرح و ابطال مصوبه را درخواست نماید.

در صورتی که مصوبه به لحاظ مغایرت با موازین شرعی برای رسیدگی مطرح باشد، موضوع جهت اظهارنظر به شورای نگهبان ارسال می‌شود، نظر فقهای شورای نگهبان برای هیات عمومی، لازم‌الاتباع است.

هیات عمومی، در اجراء بند (۱) ماده (۱۹) این قانون می‌تواند تمام یا قسمتی از مصوبه را ابطال نماید.

هرگاه در موارد مشابه، آراء متنقضی از یک یا چند شعبه دیوان صادر شود، رئیس دیوان موظف است به محض اطلاع، موضوع را در هیات عمومی دیوان مطرح نماید و هیات پس از بررسی و احراز تعارض، نسبت به صدور رای اقدام می‌نماید. این رای برای شعب دیوان و سایر مراجع اداری مربوط در موارد مشابه لازم‌الاتباع است. اثر رای مذکور نسبت به آینده است و موجب نفع آراء سابق نمی‌شود لکن در مورد احکامی که در هیات عمومی مطرح و غیرصحیح تشخیص داده می‌شود شخص ذی نفع ظرف یک ماه از تاریخ درج رای در روزنامه رسمی حق تجدیدنظرخواهی در شعب تشخیص را دارد و شعبه تشخیص موظف به رسیدگی و صدور رای بر طبق رای مذبور است. مفاد این ماده در مورد آرائه که از نظر فقهای شورای نگهبان خلاف شرع تشخیص داده می‌شود مجری نخواهد بود.

هرگاه در موضوع واحدی حداقل پنج رای مشابه از شعب مختلف دیوان صادر شده باشد با نظر رئیس دیوان، موضوع در هیات عمومی مطرح و رای وحدت رویه صادر می‌شود. این رای برای شعب دیوان، ادارات و اشخاص حقیقی و حقوقی ذی ربط لازم‌الاتباع است. تبصره – پس از صدور رای وحدت رویه، رسیدگی به شکایات موضوع این ماده در شعب دیوان به صورت خارج از نوبت و بدون نیاز به تبادل لواح انجام می‌گیرد.

هرگاه پس از انتشار رای هیات عمومی دیوان در روزنامه رسمی کشور، مسؤولان ذی ربط از اجراء آن استنکاف نمایند به تقاضای ذی نفع یا رئیس دیوان و با حکم یکی از شعب دیوان، مستنکف به انفصل موقت از خدمات دولتی از سه ماه تا یک سال و یا پرداخت جزء نقدی از یک میلیون (۱,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال تا پنجاه میلیون (۵۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال و جبران خسارت وارد محاکوم می‌شود.

مرجع حل اختلاف در صلاحیت بین شعب دیوان و سایر مراجع قضائی پس از کسب نظر مشاوران دیوان عدالت اداری، دیوان عالی کشور است.

پس از لازم‌الاجراء شدن این قانون، رسیدگی به کلیه پروندهای مطروحه در شعب تجدیدنظر سابق دیوان همچنین رسیدگی به اعتراضات وارد نسبت به آراء غیرقطعی شعب بدوى سابق با رعایت قانون دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۶۰ و اصلاحات بعدی، در شعب تجدیدنظر ادامه می‌یابد.

قوه قضائیه موظف است ظرف شش ماه لایحه آئین دادرسی دیوان را تهیه و از طریق دولت تقدیم مجلس شورای اسلامی نماید. تا زمان تصویب آئین دادرسی مذبور، بر طبق این قانون و قوانین سابق عمل خواهد شد.
از تاریخ لازم‌الاجراء شدن این قانون، قانون دیوان عدالت اداری مصوب سال ۱۳۶۰ و اصلاحات بعدی آن و کلیه قوانین مغایر با رعایت مفاد (۴۷) و (۴۸) لغو می‌شوند. قانون فوق مشتمل بر چهل و نه ماده و بیست تبصره در جلسه علنی روز سه شنبه مورخ نهم خداداده یکهزار و سیصد و هشتاد و پنج مجلس شورای اسلامی تصویب و با جایگزینی ماده (۱۳) و بند (۱) ماده (۱۹) مصوبه مجمع تشخیص مصلحت نظام در تاریخ ۲۵/۹/۱۳۸۵ از سوی آن مجمع موافق با مصلحت نظام تشخیص داده شد. رئیس مجلس شورای اسلامی – غلامعلی حدادعادل

تعزیرات و مجازاتهای بازدارنده

ماده ۴۹۸ – هر کس با هر مردمی، دسته، جمعیت یا شعبه جمعیتی بیش از دو نفر در داخل یا خارج از کشور تحت هر اسم یا عنوانی تشکیل دهد یا اداره نماید که هدف آن برهم زدن امنیت کشور باشدو محارب شناخته نشود به حبس از دو تا ده سال محکوم می‌شود.

ماده ۴۹۹ - هر کس در یکی از دسته ها یا جمعیت ها یا شعب جمعیتهای مذکور در ماده (۴۹۸) عضویت یابد به سه ماه تا پنج سال حبس محکوم می گردد مگر اینکه ثابت شود از اهداف آن بی اطلاع بوده است.

ماده ۵۰۰ - هر کس علیه نظام جمهوری اسلامی ایران یا به نفع گروهها و سازمانهای مخالف نظام به هر نحو فعالیت تبلیغی نماید به حبس از سه ماه تا یکسال محکوم خواهد شد.

ماده ۵۰۱ - هر کس نقشه ها یا اسناد و تصمیمات راجع به سیاست داخلی یا خارجی کشور را عالم" و عامدا" در اختیار افرادی که صلاحیت دسترسی به آنها را ندارند قرار دهد یا از مفاد آن مطلع کند به نحوی که متنضم نوعی جاسوسی باشد، نظر به کیفیات و مراتب به یک تا ۵ سال حبس محکوم می شود.

ماده ۵۰۲ - هر کس به نفع یک دولت بیگانه و به ضرر دولت بیگانه دیگر در قلمرو ایران مرتکب یکی از جرایم جاسوسی شود بنحوی که به امنیت ملی صدمه وارد نماید به یک تا پنج سال حبس محکوم خواهد شد.

ماده ۵۰۳ - هر کس به قصد سرقت یا نقشه برداری یا کسب اطلاع از اسرار سیاسی یا نظامی یا امنیتی به مواضع مربوطه داخل شود و همچنین اشخاصی که بدون اجازه مامورین یا مقامات ذیصلاح در حال نقشه برداری یا گرفتن فیلم یا عکسبرداری از استحکامات نظامی یا اماکن ممنوعه دستگیر شوند به شش ماه تا سه سال حبس محکوم می شوند.

ماده ۵۰۴ - هر کس نیروهای رزمnde یا اشخاصی را که به نحوی در خدمت نیروهای مسلح هستند تحریک موثر به عصیان، فرار، تسلیم یا عدم اجرای وظایف نظامی کند در صورتی که قصد براندازی حکومت یا شکست نیروهای خودی در مقابل دشمن را داشته باشد محارب محسوب می شود والا چنانچه اقدامات وی موثر واقع شود به حبس از دو تا ده سال و در غیر این صورت به شش ماه تا سه سال حبس محکوم می شود.

ماده ۵۰۵ - هر کس با هدف برهم زدن امنیت کشور به هرسولیه اطلاعات طبقه بندی شده را با پوشش مسئولین نظام یا مامورین دولت یا به نحوی دیگر جمع آوری کند چنانچه بخواهد آن را در اختیار دیگران قرار دهد و موفق به انجام آن شود به حبس از دو تا ده سال و در غیر اینصورت به حبس از یک تا پنج سال محکوم می شود.

ماده ۵۰۶ - چنانچه مامورین دولتی که مسوول امور حفاظتی و اطلاعاتی طبقه بندی شده میباشند و به آنها آموزش لازم داده شده است دراثر بی مبالغی و عدم رعایت اصول حفاظتی توسط دشمنان تخلیه اطلاعاتی شوند به یک تا شش ماه حبس محکوم می شوند.

ماده ۵۰۷ - هر کس داخل دستجات مفسدین یا اشخاصی که علیه امنیت داخلی یا خارجی کشور اقدام می کنند بوده و ریاست یا مرکزیتی نداشته باشد و قبل از تعقیب، قصد جنایت و اسامی اشخاصی را که در فتنه و فساد دخیل هستند به مامورین دولتی اطلاع دهد و یا پس از شروع به تعقیب با مامورین دولتی همکاری موثری بعمل آورد از مجازات معاف و در صورتیکه شخصاً" مرتکب جرم دیگری شده باشد فقط به مجازات آن جرم محکوم خواهد شد.

ماده ۵۰۸ - هر کس یا گروهی با دول خارجی متخاصم بهر نحوی علیه جمهوری اسلامی ایران همکاری نماید، در صورتیکه محارب شناخته نشود به یک تا ده سال حبس محکوم می گردد.

ماده ۵۰۹ - هر کس در زمان جنگ مرتکب یکی از جرائم علیه امنیت داخلی و خارجی موضوع این فصل شود به مجازات اشد همان جرم محکوم می گردد.

ماده ۵۱۰ - هر کس به قصد برهم زدن امنیت ملی یا کمک به دشمن، جاسوسانی را که مامور تفتیش یا وارد کردن هرگونه لطمہ به کشور بوده اند شناخته و مخفی نماید یا سبب اخفاک آنها بشود به حبس از شش ماه تا سه سال محکوم می شود.

تبصره - هر کس بدون آنکه جاسوسی کندو یا جاسوسان رامخفی نماید، افرادی را به هر نحو شناسائی و جذب نموده و جهت جاسوسی علیه امنیت کشور به دولت خصم یا کشورهای بیگانه معرفی نماید به شش ماه تا دو سال حبس محکوم میشود.

ماده ۵۱۱ - هر کس به قصد برهم زدن امنیت کشور و تشویش اذهان عمومی تهدید به بمب گذاری هواپیما، کشتی و وسائل نقلیه عمومی نماید یا ادعای نماید که وسایل مزبور بمب گذاری شده است علاوه بر جبران خسارات وارد به دولت و اشخاص به دولت و اشخاص به شش ماه تا دو سال حبس محکوم می گردد.

ماده ۵۱۲ - هر کس مردم را به قصد برهم زدن امنیت کشور به جنگ و کشتار با یکدیگر اغوا یا تحریک کند صرفنظر از اینکه موجب قتل و غارت بشود یا نشود به یک تا پنج سال حبس محکوم می گردد.

تبصره - در مواردی که احراز شود متهم قبیل از دستیابی نظام توبه کرده باشد مشمول ماده (۵۰۸) و (۵۰۹) و (۵۱۲) نمی شود.

ماده ۵۱۳ - هر کس به مقدسات اسلام و یا هر یک از انبیاء عظام یا ائمه طاهرين (ع) یا حضرت صدیقه طاهره (س) اهانت نماید اگر مشمول حکم ساب النبی باشد اعدام می شود و در غیر این صورت به حبس از یک تا پنج سال محکوم خواهد شد.

ماده ۵۱۴ - هر کس به حضرت امام خمینی، بنیانگذار جمهوری اسلامی رضوان ۱۰۰۰ علیه و مقام معظم رهبری به نحوی از احشاء اهانت نماید به حبس از شش ماه تا دو سال محکوم خواهد شد.

ماده ۵۱۵ - هر کس به جان رهبر و هر یک از روسای قوای سه گانه و مراجع بزرگ تقليد، سوءقصد نماید چنانچه محارب شناخته نشود به حبس از سه تا ده سال محکوم خواهد شد.

ماده ۵۱۶ - هر کس به جان رئیس کشور خارجی یا نماینده سیاسی آن در قلمرو ایران سوءقصد نماید به مجازات مذکور در ماده (۵۱۵) محکوم می شود مشروط به اینکه در آن کشور نیز نسبت به ایران معامله متقابل بشود والا اگر مجازات خفیف تر اعمال گردد به همان مجازات محکوم می شود. **تبصره** - چنانچه سوءقصد متهی به قتل یا جرح یا ضرب شود علاوه بر مجازات مذکور به قصاص یا دیه مطابق ضوابط و مقررات مربوط محکوم خواهد شد.

ماده ۵۱۷ - هر کس علناً نسبت به رئیس کشور خارجی یا نماینده سیاسی آن که در قلمرو خاک ایران وارد شده است توهین نماید به یک سال ماه حبس محکوم میشود مشروط به اینکه در آن کشور نیز در مورد مذکور نسبت به ایران معامله انتقال بشود.

تبصره - اعمال مواد این فصل منوط به تقاضای دوت مربوطه یا نماینده سیاسی آن دولت یا مطالبه مجذنی علیه یا ولی او است و در صورت استرداد تقاضا تعقیب جزائی نیز موقوف خواهد شد.

ماده ۵۱۸ - هر کس شبیه هرنوع مسکوک طلا یا نقره داخلی یا خارجی از قبیل سکه بهارآزادی ، سکه های حکومتهای قبلی ایران ، لیره و نظرایر آن را از بولها و ارزهای دیگر که مورد معامله واقع میشود ، بسازد یا عالم" داخل کشور نماید یا مورد خرید و فروش قرار دهد یا تربیج سکه قلب نماید به حبس از یک تا ده سال محکوم می شود.

ماده ۵۱۹ - هر کس به قصد تقلب به هر نحو از قبیل تراشیدن ، بریدن و نظایر آن از مقدار مسکوکات طلا یا نقره ایرانی یا خارجی بکاهد یا عالم"

عامداً" در ترویج این قبیل مسکوکات شرکت یا آن را داخل کشور نماید به حبس از یک تا سه سال محکوم می شود.

ماده ۵۲۰ - هرگز شبیه مسکوکات رایج داخلی یا خارجی غیر از طلا و نقره را بسازد یا عالمان" عامداً" آنها را داخل کشور نماید یا در ترویج آنها شرکت کند یا مورد خرید و فروش قرار دهد به حبس از یک تا سه سال محکوم می شود.

ماده ۵۲۱ - هرگاه اشخاصی که مرتكب جرایم مذکور در مواد (۵۱۸) و (۵۱۹) و (۵۲۰) می شوند قبل از کشف قضیه، مامورین تعقیب را لازارتکاب جرم مطلع نمایند یا در ضمن تعقیب به واسطه اقرار خود موجبات تسهیل تعقیب سایرین را فراهم آورند یا مامورین دولت را به نحو موثری در کشف جرم کمک و راهنمائی کنند بنابراین پیشنهاد رئیس حوزه قضائی مربوط و موافقت دادگاه یا با تشخیص دادگاه در مجازات آنان تخفیف متناسب داده می شود و حسب مورد از مجازات حبس معاف می شوند مگر آنکه احراز شود که در اینصورت از کلیه مجازاتهای مذکور معاف خواهدشد.

ماده ۵۲۲ - علاوه بر مجازاتهای مقرر در مواد (۵۱۸) و (۵۱۹) و (۵۲۰) کلیه اموال تحصیلی از طریق موارد مذکور نیز به عنوان تعزیر به نفع دولت ضبط می شود.

ماده ۵۲۳ - جعل و تزویر عبارتند از - ساختن نوشته یا سند یا ساختن مهر یا امضای اشخاص رسمی یا غیر رسمی خراسیدن یا قلم بردن یا الحق یا محو یا اثبات یا سیاه کردن یا تقدیم یا تاریخ سند نسبت به تاریخ حقیقی یا الصاق نوشته ای به نوشته دیگر یا بکار بردن مهر دیگر بدون اجازه صاحب آن و نظایر اینها به قصد تقلب.

ماده ۵۲۴ - هرگز احکام یا امضاء یا مهر یا فرمان یا دستخط مقام رهبری و یا روسای سه قوه را به اعتبار مقام آنان جعل کند یا با علم به جعل یا تزویر استعمال نماید به حبس از سه تا پانزده سال محکوم خواهد شد.

ماده ۵۲۵ - هرگز یکی از اشیای ذبل را جعل کند یا با علم به جعل یا تزویر استعمال کند یا داخل کشور نماید علاوه بر جبران خسارت واردہ به حبس از یک تا ده سال محکوم خواهد شد -

۱- احکام یا امضاء یا مهر یا دستخط معاون اول رئیس جمهور یا وزراء یا مهر یا امضای اعضا شورای نگهبان یا نمایندگان مجلس شورای اسلامی یا مجلس خبرگان یا قضات یا یکی از روسای اکارمندان و مسئولین دولتی از حیث مقام رسمی آنان.

۲- مهر یا تمبر یا علامت یکی از شرکتها یا موسسات یا ادارات دولتی یا نهادهای انقلاب اسلامی.

۳- احکام دادگاهها یا اسناد یا حواله های صادره از خزانه دولتی.

۴- منگنه یا علامتی که برای تعیین عیار طلا یا نقره بکارمی رود.

۵- اسکناس رایج داخلی یا خارجی یا اسناد بانکی نظیربراتهای قبول شده از طرف بانکها یا چکهای صادره از طرف بانکها و سایر اسناد تعهد آور بانکی و نیز اسناد یا اوراق بهادر یا حواله های صادره از خزانه را به قصد اخلاص در وضع پولی یا پانکی یا اقتصادی یا برهم زدن نظام وامنیت سیاسی و اجتماعی جعل یا وارد کشور نماید یا با علم به مجموع بودن استفاده کند چنانچه مفسد و محارب شناخته نشود به حبس از پنج تا بیست سال محکوم می شود.

تبصره - هر کس عمدتاً و بدون داشتن مستندات و مجوز رسمی داخلی و بین المللی و به منظور القاء شبهه در کیفیت تولیدات و خدمات از نام و علائم استاندارد ملی یا بین المللی استفاده نماید به حداقل مجازات مقرر در این ماده محکوم خواهد شد.

ماده ۵۲۶ - هرگز اسکناس رایج داخلی یا خارجی یا اسناد بانکی نظیربراتهای قبول شده از طرف بانکها یا چکهای صادره از طرف بانکها و سایر اسناد تعهد آور بانکی و نیز اسناد یا اوراق بهادر یا حواله های صادره از خزانه را به قصد اخلاص در وضع پولی یا پانکی یا اقتصادی یا برهم زدن نظام وامنیت سیاسی و اجتماعی جعل یا وارد کشور نماید یا با علم به مجموع بودن استفاده کند چنانچه مفسد و محارب شناخته نشود به حبس از پنج تا بیست سال محکوم می شود.

ماده ۵۲۷ - هرگز مدارک استغلال به تحصیل یا فارغ التحصیلی یا تاییدیه یا ریز نمرات تحصیلی دانشگاهها و موسسات آموزش عالی و تحقیقاتی داخل یا خارج از کشور یا ارزشناهای تخصصی را جعل کند یا با علم به جعلی بودن آن را مورد استفاده قرار دهد علاوه بر جبران خسارت، به حبس از یک تا سه سال محکوم خواهد شد.

در صورتی که مرتكب، یکی از کارکنان وزارتاخانه ها یا سازمانها و موسسات وابسته به دولت یا شهیداریها یا نهادهای انقلاب اسلامی باشد یا به نحوی از انجاء در جعل یا استفاده از مدارک و اوراق جعلی شرکت داشته باشد به حداقل مجازات محکوم می گردد.

ماده ۵۲۸ - هرگز مهر یا منگنه یا علامت یکی از ادارات یا موسسات یا نهادهای عمومی غیر دولتی مانند شهرداریها را جعل کند یا با علم به جعل استعمال نماید علاوه بر جبران خسارت واردہ به حبس از شش ماه تا سه سال محکوم خواهد شد.

ماده ۵۲۹ - هرگز مهر یا منگنه یا علامت یکی از شرکتهای غیر دولتی که مطابق قانون تشکیل شده است یا یکی از تجارتخانه ها را جعل کند یا با علم به جعل استعمال نماید علاوه بر جبران خسارت واردہ به حبس از سه ماه تا دو سال محکوم خواهد شد.

ماده ۵۳۰ - هر کس مهر یا تمبر یا علامت ادارات یا شرکتها یا تجارتخانه های مذکور در مواد قبل را بد邦 مجوز بدست آورد و به طرقی که به حقوق و منافع آنها ضرر وارد آورد استعمال کند یا سبب استعمال آن گردد علاوه بر جبران خسارت واردہ به دوماه تا دو سال حبس محکوم خواهد شد.

ماده ۵۳۱ - اشخاصی که مرتكب جرایم مذکور در مواد قبل شده اند هرگاه قبل از تعقیب به دولت اطلاع دهندو سایر مرتكبین را در صورت بودن معروفی کنند یا بعد از تعقیب وسائل دستگیری آنها را فراهم نمایند حسب مورد در مجازات آنان تخفیف داده می شود یا از مجازات معاف خواهند شد.

ماده ۵۳۲ - هر یک از کارمنان و مسئولان دولتی که در اجرای وظیفه خود در احکام و تقریرات و نوشته ها و اسناد و سجلات و دفاتر وغیر آنها از نوشته ها و اوراق رسمی تزویر کند اعم از اینکه امضاء یا مهری را ساخته یا مهر یا خطوط را تحریف کرده یا کلمه ای الحق کند یا اسامی اشخاص را تغییر دهد علاوه بر مجازاتهای اداری و جبران خسارت واردہ به پنج سال یا به پرداخت شش تا سی میلیون ریال جزای نقدي محکوم خواهد شد.

ماده ۵۳۳ - اشخاصی که کارمند یا مسئول نیستنده رگاه مرتكب یکی از جرایم مذکور در ماده قبل شوند علاوه بر جبران خسارت واردہ به حبس از شش ماه تا سه سال یا سه تا هجده میلیون ریال جزای نقدي محکوم خواهد شد.

ماده ۵۳۴ - هر یک از کارکنان ادارات دولتی و مراجع قضائی و مامورین بخدمات عمومی که در تحریر نوشته ها و قراردادهای راجع به وظایفشان مرتكب جعل و تزویر شوند اعم از اینکه موضوع یا مضمون آن را تغییر دهنده یا گفته و نوشته یکی از مقامات رسمی، مهر یا تقریرات یکی از طرفین را تحریف کنند یا امر باطلی را صحیح یا صحیحی را باطل یا چیزی را که بدان اقرار نشده است اقرار شده جلوه دهنده علاوه بر مجازاتهای اداری و جبران خسارت واردہ به حبس از یک تا پنج سال یا شش تا سی میلیون ریال جزای نقدي محکوم خواهد شد.

ماده ۵۳۵ - هرگز اوراق مجموع مذکور در مواد (۵۳۳)، (۵۳۴) را با علم به جعل و تزویر مورد استفاده قرار دهد علاوه بر جبران خسارت واردہ به حبس از شش ماه تا سه سال یا به سه تا هجده میلیون ریال جزای نقدي محکوم خواهد شد.

ماده ۵۳۶ - هرگز در اسناد یا نوشته های غیر رسمی جعل یا تزویر کند یا با علم به جعل و تزویر آنها رامور استفاده قرار دهد علاوه بر جبران خسارت واردہ به حبس از شش ماه تا دو سال یا به سه تا دوازده میلیون ریال جزای نقدي محکوم خواهد شد.

ماده ۵۳۷ - عکسبرداری از کارت شناسائی، اوراق هویت شخصی و مدارک دولتی و عمومی وسایر مدارک مشابه در صورتی که موجب اشتباه با اصل

شود باید ممهور به مهر یا علامتی باشد که نشان دهد آن مدارک رونوشت یا عکس میباشد، در غیر این صورت عمل فوق جعل محسوب میشود و تهیه کنندگان اینگونه مدارک واستفاده کنندگان از آنها بجای اصلی عالماً "عامداً" علاوه بر جبران خسارت به حبس از شش ماه تا دو سال و یا به سه تا دوازده میلیون ریال جزای نقدی محکوم خواهد شد.

ماده ۵۲۸ - هر کس شخصاً یا توسط دیگری برای معافیت خود یا شخص دیگری از خدمت دولت یا نظام وظیفه یا برای تقدیم به دادگاه گواهی پرسشکی به اسم طبیب جعل کند به حبس از شش ماه تا یکسال یا به سه تا شش میلیون ریال جزای نقدی محکوم خواهد شد.

ماده ۵۲۹ - هرگاه طبیب تصدیق نامه برخلاف واقع درباره شخصی برای معافیت از خدمت در ادارات رسمی یا نظام وظیفه یا برای تقدیم به مراجع قضائی بدهد به حبس از شش ماه تا دو سال یا به سه تادوازده میلیون ریال جزای نقدی محکوم خواهد شد.

و هرگاه تصدیق نامه مذبور به واسطه اخذ مال یا وجهی انجام گرفته علاوه بر استردادو ضبط آن به عنوان جریمه، به مجازات مقرر برای رشوه گیرنده محکوم می‌گردد.

ماده ۵۴۰ - برای سایر تصدیق نامه های خلاف واقع که موجب ضرر شخص ثالثی باشد یا آن که خسارتی بر خزانه دولت وارد آورده مرتکب علاوه بر جبران خسارت وارده به شلاق تا (۷۴) ضربه یا به دویست هزار تا دو میلیون ریال جزای نقدی محکوم خواهد شد.

ماده ۴۵۱ - هر کس به جای داوطلب اصلی هر یک از آزمونها اعم از کنکور ورودی دانشگاهها و موسسات آموزش عال، دانشسرها، مراکز تربیت علم، اعزام دانشجو به خارج از کشور یا امتحانات داخلی و نهایی واحدهای مذبور یا امتحانات دبیرستانها، مدارس راهنمایی و هنرستانها و غیره در جلسه امتحان شکرت نماید حسب مورد مرتکب و داوطلب علاوه بر مجازات اداری و انتظامی به دویست هزار تایک میلیون ریال جزای نقدی محکوم خواهد شد.

ماده ۵۴۲ - مجازات شروع به جعل و تزویر در این فصل حداقل مجازات تعیین شده همان مورد خواهد بود.

ماده ۵۷۰ - هر یک از مقامات و مامورین دولتی که برخلاف قانون آزادی شخصی افراد ملت را سلب کند یا آنان را از حقوق مقرر در قانون اساسی محروم نماید علاوه بر انقضاض از خدمت و محرومیت سه تا پنج سال از مشاغل دولتی به حبس از ششماه تا سه سال محکوم خواهد شد. &

ماده ۵۷۰ - هر یک از مقامات و مامورین وابسته به نهادها و دستگاههای حکومتی که برخلاف قانون، آزادی شخصی افراد ملت را سلب کند یا آنان را از حقوق مقرر در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران محروم نماید علاوه بر انقضاض از خدمت و محرومیت یک تا پنج سال از مشاغل حکومتی به حبس از دو ماه تا سه سال محکوم خواهد شد. (اصلاحی ۱۳۸۱/۱۰/۱۱)

ماده ۵۷۱ - هرگاه اقداماتی که برخلاف قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران می باشد بر حسب امضای ساختگی وزیر یا مامورین دولتی به عمل آمده باشد، مرتکب و کسانی که عالماً آن را بکار برد باشند به حبس از سه تا ده سال محکوم خواهند شد.

ماده ۵۷۲ - هرگاه شخصی برخلاف قانون حبس شده باشد و در خصوص حبس غیرقانونی خود شکایت به ضابطین دادگستری یا مامورین انتظامی نمود و آنان شکایت او را استماع نکرده باشند و ثابت ننمایند که تظلم او را به مقدمات ذیصلاح اعلام و اقدامات لازم را معمول داشته اند به انقضاض دائم از همان سمت و محرومیت از مشاغل دولتی به مدت سه تا پنج سال محکوم خواهد شد.

ماده ۵۷۳ - اگر مسؤولین و مامورین بازداشتگاههایندامتگاهها بدون اخذ برگ بازداشت صادره از طرف مراجع و مقامات صلاحیتدار شخصی را به نام زندانی ببذرند به دو ماه تا دو سال حبس محکوم خواهد شد.

ماده ۵۷۴ - اگر مسؤولین و مامورین بازداشتگاهها وندامتگاهها از رائه دادن یا تسلیم کردن زندانی به مقامات صالح قضائی یا زاره ادائی دفاتر خود به اشخاص مذبور امتناع کنند یا ز رسانیدن تظلمات محبوبین به مقدمات صالح ممانت یا خودداری نمایند مشمول ماده قبل خواهد بود مگر اینکه ثابت ننمایند که به موجب امرکتبی رسمی از طرف رئیس مستقیم خودمامور به آن بوده اند که در این صورت مجازات مذبور درباره آمر مقرر خواهد شد.

ماده ۵۷۵ - هرگاه مقامات قضائی یا دیگر مامورین ذیصلاح برخلاف قانون توقيف یا دستور بازداشت یا تعقیب جزائی یا قرار مجرمیت کسی را صادر نمایند به انقضاض دائم از سمت قضائی و محرومیت از مشاغل دولتی به مدت پنج سال محکوم خواهند شد.

ماده ۵۷۶ - چنانچه هریک از اجرای قوانین مملکتی و ماستخدمین و مامورین دولتی و شهرداریها در هر رتبه و مقامی که باشد از مقام خود سوء استفاده نموده واژ اجرای اوامر کتبی دولتی یا اجرای احکام یا اجرای احکام یا اوامر مقامات قضائی یا هرگونه امری که از طرف مقامات قانونی صادر شده باشد جلوگیری نماید به انقضاض از خدمات دولتی از یک تا پنجسال محکوم خواهد شد.

ماده ۵۷۷ - چنانچه مستخدمین و مامورین دولتی اعم از استانداران و فرمانداران و بخشداران یا معاونان آنها و مامورین انتظامی درغیر موارد حکمیت در اموری که در صلاحیت مراجع قضائی است دخالت ننمایند و با وجود اعتراض متداعین یا یکی از آنها به اعتراض مقامات صلاحیتدار قضائی رفع مداخله ننمایند به حبس از دو ماه تا سه سال محکوم خواهند شد.

ماده ۵۷۸ - هر یک از مستخدمین و مامورین قضائی یا غیر قضائی دولتی برای آنکه متهمی را مجبور به اقرار کند او را اذیت و آزار بدنی نماید علاوه بر قصاص یا پرداخت دیه حسب مورد به حبس از ششماه تا سه سال محکوم میگردد و چنانچه کسی در این خصوص دستورداده باشد فقط دستور

دهنده به مجازات حبس مذکور محکوم خواهد شد و اگر متهم بواسطه اذیت و آزار فوت کند مباشر مجازات قاتل و آمر مجازات قتل را خواهد داشت.

ماده ۵۷۹ - چنانچه هریک از مامورین دولتی محتکمی را سخت تراز مجازاتی که مورد حکم است مجازات کند یا مجازاتی کند که مورد حکم نبوده است به حبس از شش ماه تا سی سه سال محکوم خواهد شد و چنانچه این عمل به دستور فرد دیگری انجام شود فقط آمریه مجازات مذکور محکوم می شود و چنانچه این عمل موجب قصاص یا دیه باشد مباشر به مجازات آن نیز محکوم میگردد و اگر اقدام مذبور متفضمن جرم دیگری نیز باشد مجازات همان جرم حسب مورد نسبت به مباشر یا آمر اجرا خواهد شد.

ماده ۵۸۰ - هر یک از مستخدمین و مامورین قضائی یا غیر قضائی یا کسی که خدمت دولتی به او ارجاع شده باشد بدون ترتیب قانونی به منزل کسی بدون اجازه و رضای صاحب منزل داخل شود به حبس از یک ماه تا یک سال محکوم خواهد شد مگر اینکه ثابت نماید به امر یکی از روسای خود که صلاحیت حکم را داشته است مکره به اطاعت امر او بوده، اقدام کرده است که در این صورت مجازات مذبور در حق آمر اجراء خواهد شد و اگر مرتكب یا سبب وقوع جرم دیگری نیز باشد مجازات آن را نیز خواهد دید و چنانچه این عمل در شب واقع شود مرتکب یا آمر به حداکثر مجازات مقرر محکوم خواهد شد.

ماده ۵۸۱ - هر یک از صاحب منصبان و مستخدمین و مامورین دولتی که با سوءاستفاده از شغل خود به جبر و قهر مال یا حق کسی را بخرد یا بدون حق برآن مسلط شود یا مالک را اکراه به فروش به دیگری کند علاوه بر رد عین مال یا معادل نقدی قیمت مال یا حق، به مجازات حبس از یکسال تا سه سال یا جزای نقدی از شش تا هجده میلیون ریال محکوم میگردد.

ماده ۵۸۲ - هر یک از مستخدمین و مامورین دولتی، مراسلات یامخابرات یا مکالمات تلفنی اشخاص را در غیر مواردی که قانون اجازه داده حسب مورد مفتوح یا توقيف یا معدوم یا بازرسی یا ضبط یا استراق سمع نماید یا بدون اجازه صاحبان آنها مطالب آنها را افشاء نماید به حبس از یک سال تا

- سه سال و یا جزای نقدی از شش تاهجده میلیون ریال محکوم خواهد شد.
- ماده ۵۸۳** - هرگز از مقامات یا مامورین دولتی یا بینروهای مسلح یا غیر آنها بدون حکمی از مقامات صلاحیتدار در غیر مواردی که در قانون جلب یا توقیف اشخاص را تجویز نموده، شخصی را توقیف یا حبس کند یا عنفا در محلی مخفی نماید به یک تا سه سال حبس یا جزای نقدی یا لашش تا هجده میلیون ریال محکوم خواهد شد.
- ماده ۵۸۴** - کسی که با علم و اطلاع برای ارتکاب جرم مذکور در ماده فوق مکانی تهیه کرده بدین طریق معاونت با مرتكب نموده باشد به مجازات حبس از سه ماه تا یک سال یا جزای نقدی از یک میلیون و پانصد هزار ریال تا شش میلیون ریال محکوم خواهد شد.
- ماده ۵۸۵** - اگر مرتكب یا معاون قبل از آن که تعقیب شود شخص توقيف شده را رها کند یا اقدام لازم جهت رها شدن وی به عمل آورد در صورتی که شخص مذبور را زیاده از پنج روز توقيف نکرده باشد مجازات او حبس از دو تا شش ماه خواهد بود.
- ماده ۵۸۶** - هرگاه مرتكب برای ارتکاب جرایم مذکور در ماده (۵۸۳) اسم یا عنوان مجعلو با اسم و علامت مامورین دولت یا لباس منتبه به آنان را به تزویباختیار کرده با حکم جعلی ابراز نموده باشد علاوه بر مجازات ماده مذبور به مجازات جعل یا تزویپرمحکوم خواهد شد.
- ماده ۵۸۷** - چنانچه مرتكب جرایم مواد قبل توقيف شده یا محبوب شده یا مخفی شده را تهدید به قتل نموده یا شکنجه و آزار بدنه وارد آورده باشد علاوه بر قصاص یا پرداخت دیه حسب مورد به یک تا پنج سال حبس و محرومیت از خدمات دولتی محکوم خواهد شد.

- ماده ۵۸۸** - هر یک از داوران و ممیزان و کارشناسان اعم از اینکه توسط دادگاه معین شده باشد یا توسط طرفین، چنانچه در مقابل اخذ وجه یا مال به نفع یکی از طرفین اظهارنظر یا اتخاذ تصمیم نماید به حبس از شش ماه تا دو سال یا مجازات نقدی از سه تا دوازده میلیون ریال محکوم و آنچه گرفته است به عنوان مجازات مودی به نفع دولت ضبط خواهد شد.
- ماده ۵۸۹** - در صورتی که حکام محکم به واسطه ارتشاء حکم به مجازاتی اشد از مجازات مقرر در قانون داده باشند علاوه بر مجازات ارتشاء حسب مورد به مجازات مقدار زائدي که مورد حکم واقع شده محکوم خواهد شد.
- ماده ۵۹۰** - اگر رشوه به صورت وجه نقد نباشد بلکه مالی بلاعوض یا به مقدار فاحش ارزان تراز قیمت معمولی یا ظاهراً به قیمت معمولی و واقعاً به مقدار فاحشی کمتر از قیمت به مستخدمین دولتی اعم از قضائی و اداری بطور مستقیم یا غیرمستقیمی منتقل شود یا برای همان مقاصد مالی به مقدار فاحشی گرانتر از قیمت از مستخدمین و مامورین مذبور مرتشی و طرف معامله راشی محسوب می شود.
- ماده ۵۹۱** - هرگاه ثابت شود که راشی برای حفظ حقوق حقه خودناچار از دادن وجه یا مالی بوده تعقیب کیفری نداردو وجه یا مالی که داد به او مسترد میگردد.
- ماده ۵۹۲** - هرگز عالم" و عامداً" برای اقدام به امری یا امتناع از انجام امری که از وظایف اشخاص مذکور در ماده (۳) قانون تشديد ارتشاء، اختلاس و کلاهبرداری مصوب ۱۳۷۶/۹/۱۵ مجمع تشخیص مصلحت نظام می باشد وجه یا مالی یا سند پرداخت وجه یا تسليم مالی راستقیم یا غیرمستقیم بددهد در حکم راشی است و بعنوان مجازات علاوه بر ضبط مال ناشی از ارتشاء به حبس از ششماه تا سه سال ویا تا (۷۴) ضربه شلاق محکوم می شود.
- تصبره** - در صورتیکه رشوه دهنده برای پرداخت رشوه مضطرب بوده و یا پرداخت آنرا گزارش دهد یا شکایت نمایدز مجازات حبس مذبور معاف خواهد بود و مال به وی مسترد می گردد.
- ماده ۵۹۳** - هرگز عالم" و عامداً" موحدات تحقق جرم ارتشاء از قبیل مذاکره، جلب موافقت یا وصول و ایصال وجه یا مال یا سند پرداخت وجه را فراهم نماید به مجازات راشی بر حسب مورد محکوم می شود.
- ماده ۵۹۴** - مجازات شروع بعمل ارتشاء در هر مورد حداقل مجازات مقرر در آن موردادست.
- ماده ۵۹۵** - هر نوع توافق بین و یا چند نفر تحت هر قراردادی از قبیل بیع، قرض، صلح و امثال آن جنسی را با شرط اضافه با همان جنس مکیل و موزون معامله نماید و یا زائد بر مبلغ پرداختی، دریافت نماید ربا محسوب و جرم شناخته میشود مرتكبین اعم از ربا دهنده، ربا گیرنده و واسطه بین آنها علاوه بر رد اضافه به صاحب مال به ششماه تا سه سال حبس و تا (۷۴) ضربه شلاق و نیز معادل مال مورد ربا بعنوان جرای نقدی محکوم میگردد.
- تصبره ۱** - در صورت معلوم نبودن صاحب مال، مال مورد ربالزمصادیق اموال مجھول المالک بوده و دراختیار ولی فقیه قرار خواهد گرفت.
- تصبره ۲** - هرگاه ثابت شود ربا دهنده در مقام پرداخت وجه یا مال اضافی مضطرب بوده از مجازات مذکور در این ماده معاف خواهد شد.
- تصبره ۳** - هرگاه قرارداد مذکور بین پدر و فرزند یا زن و شوهر منعقد شود یا مسلمان از کافر ربا دریافت کند مشمول مقررات این ماده نخواهد بود.
- ماده ۵۹۶** - هرگز با استفاده از ضعف نفس شخصی یا هوی و هوس او یا حواجی شخصی افراد غیر رشید به ضرر او نوشته یا سندی اعم از تجاری یا غیرتجاری از قبیل برات، سفته، چک، حواله، قبض و مفاصی حساب و یا هرگونه نوشته ای که موجب التزام وی یا برآئت ذمه گیرنده سند یا هر شخص دیگر میشود پهنه حوق تحصیل نماید علاوه بر جبران خسارات مالی به حبس از ششماه تا دو سال و از یک میلیون تا ده میلیون ریال جزای نقدی محکوم میشود و اگر مرتكب ولايت یا وصایت یا قیمومت بر آن شخص داشته باشد مجازات وی علاوه بر جبران خسارات مالی از سه تا هفت سال حبس خواهد بود.

- ماده ۵۹۷** - هر یک از مقامات قضائی که شکایت و تظلمی مطابق شرایط قانونی نزد آنها برده شود و با وجوداین که رسیدگی به آنها از وظایف آنان بوده به هر عذر و بهانه اگرچه به عذر سکوت یا اجمال یا تنقض قانون از قبیل شکایت یا رسیدگی به آن امتناع کند یا صدور حکم را برخلاف قانون به تأخیر اندازد یا برخلاف صریح قانون رفتار کند دفعه اول از شش ماه تا یکسال و درصورت تکراره اتفاقاً از شغل قضائی محکوم می شود و در هر صورت به تادیه خسارات وارد نیز محکوم خواهد شد.

- ماده ۵۹۸** - هر یک از کارمندان و کارکنان ادارات و سازمانها یا شوراهای یا شهرداریها و موسسات و شرکتهای دولتی و یا وابسته به دولت و یا نهادهای انقلابی و بنیادها و موسساتی که زیر نظر ولی فقیه اداره میشوند و دیوان محاسبات و موسساتی که به کمک مستمر دولت اداره می شوند و یا دارندگان پایه قضائی و بطور کلی اعضا و کارکنان قوای سه گانه و همچنین نیروهای مسلح و مامورین به خدمات عمومی اعم از رسمی وغیررسمی وجود نقدی یا مطالبات یا حوالجات یا سهام و سایر اسناد و اوراق بهادر یا سایر اموال متعلق به هر یک از سازمانها و موسسات فوق الذکر یا اشخاصی که بر حسب وظیفه به آنها سپرده شده است را مورد استفاده غیر مجاز قرار دهد بدون آنکه قصد تملک آنها را به نفع خود یا دیگری داشته باشد، متصرف غیر قانونی محسوب و علاوه بر جبران خسارات وارد و پرداخت اجرت المثل به شلاق تا (۷۴) ضربه محکوم می شود و در صورتیکه منتفع شده باشد علاوه بر مجازات مذکور به جزای نقدی معادل مبلغ انتفاعی محکوم خواهد شد و همچنین است در صورتیکه به علت اهمال یا تفویط

ماده ۵۹۸ - موجب تضییع اموال و وجوده دولتی گردد و یا آن را به مصارفی برساند که در قانون اعتباری برای آن منظور نشده یا در غیر مورد معین یا زائد بر اعتبار مصرف نموده باشد.

ماده ۵۹۹ - هر شخصی عهده دار انجام معامله یا ساختن چیزی یا ناظارت در ساختن یا امر به ساختن آن برای هریک از ادارات و سازمانها و موسسات مذکور در ماده (۵۹۸) بوده است به واسطه تدبیس در معامله از جهت تعیین مقدار یا صفت یا قیمت بیش از حد متعارف موردمعامله یا تقلب در ساختن آن چیز نفعی برای خود یا دیگری تحصیل کند علاوه بر جبران خسارات واردہ به حبس از شش ماه تا پنج سال محکوم خواهد شد.

ماده ۶۰۰ - هر یک از مسؤولین دولتی و مستخدمین و مامورینی که مامور تشخیص یا تعیین یا محاسبه یا وصول وجه یا مالی به نفع دولت است برخلاف قانون یا زیاده بر مقررات قانونی اقدام و وجه یا مالی اخذ یا امر به اخذ آن نماید به حبس از دو ماه تا یکسال محکوم خواهد شد. مجازات مذکور در این ماده در مورد مسؤولین و مامورین شهرداری نیز مجری است و در هر حال آنچه برخلاف قانون و مقررات اخذ نموده است به ذیحقت مسترد می‌گردد.

ماده ۶۰۱ - هر یک از مستخدمین و مامورین دولتی که بر حسب ماموریت خود اشخاص را اجیر یا استخدام کرده یا مبادرت حمل و نقل اشیائی را نموده باشد و تمام یا قسمتی از اجرت اشخاص یا اجرت حمل و نقل را که توسط آنان به عمل آمده است به حساب دولت آورده ولی نپرداخته باشد به انفال موقت از سه ماه تا سه سال محکوم می‌شود و همین مجازات مقرر است درباره مستخدمینی که اشخاص را به بیگاری گرفته و اجرت آنها را خود برداشته و به حساب دولت منظور نموده است و در هر صورت باید اجرت ماخوذ را به ذیحق مسترد نماید.

ماده ۶۰۲ - هر یک از مستخدمین و مامورین دولتی که بر حسب ماموریت خود حق داشته است اشخاصی را استخدام و اجیر کند و بیش از عده ای که اجیر یا استخدام کرده است به حساب دولت منظور نماید یا خدمه شخصی خود را جزو خدمه دولت محسوب نماید و حقوق آنها را به حساب دولت منظور بدارد به شلاق تا (۷۴) ضربه و تادیه مبلغی که به ترتیب فوق به حساب دولت منظور داشته است محکوم خواهد گردید.

ماده ۶۰۳ - هر یک از کارمندان و کارکنان واشخاص عهده دار وظیفه مدیریت و سرپرستی در وزارت‌خانه ها و ادارات و سازمانهای مذکور در ماده (۵۹۸) که بالمبادره یا به واسطه در معاملات و مزایده ها و مناقصه ها و تشخیصات و امتحانات مربوط به دستگاه متبع، تحت هر عنوانی اعم از کمیسیون یا حق الزحمه و حق العمل یا پاداش برای خود یا دیگری نفعی در داخل یا خارج کشور از طریق توافق یا تفاهم یا ترتیبات خاص یا سایر اشخاص یا نمایندگان و شعب آنها منظور دارد یا بدون ماموریت از طرف دستگاه متبعه بر عهده آن چیزی بخرد یا بسازد یا در موقع پرداخت وجوهی که حسب وظیفه به عهده او بوده یا نفریغ حسابی که باید بعمل آورد برای خود یا دیگری نفعی منظور دارد به تادیه دو برابر وجه و منافع حاصله از این طریق محکوم می‌شود و در صورتی که عمل وی موجب تغییر در مقدار یا کیفیت مورد معامله یا افزایش قیمت تمام شده آن گردد به حبس از شش ماه تا پنج سال و یا مجازات نقدی از سه تا سی میلیون ریال نیز محکوم خواهد شد.

ماده ۶۰۴ - هر یک از مستخدمین دولتی اعم از قضائی و اداری نوشته ها و اوراق و استنادی را که حسب وظیفه به آنان سپرده شده یا برای انجام وظایفشان به آنها داده شده است را معدوم یا مخفی نماید یا به کسی بدهد که به لحاظ قانون از دادن به آن کس منوع می‌باشد علاوه بر جبران خسارت واردہ به حبس از سه ماه تا یک سال محکوم خواهد شد.

ماده ۶۰۵ - هر یک از مامورین ادارات و موسسات مذکور در ماده (۵۹۸) که از روی غرض و برخلاف حق درباره یکی از طرفین اظهارنظر یا اقدامی کرده باشد به حبس تا سه ماه یا مجازات نقدی تا مبلغ یک میلیون و پانصد هزار ریال و جبران خسارت واردہ محکوم خواهد شد.

ماده ۶۰۶ - هر یک از روسای مدنیات یا مسؤولین سازمانها و موسسات مذکور در ماده (۵۹۹) و (۶۰۳) در سازمان یا موسسات تحت اداره یا ناظارت خود مطلع شده و مراتب را حسب مورد به قانونی یا کلاهبرداری یا جرایم موضوع مواد (۵۹۹) و (۶۰۳) در سال به انفال موقت از ششماه تا دو سال به اشاره در مراجع صلاحیت‌دار قضائی یا اداری اعلام ننماید علاوه بر حبس از ششماه تا دو سال محکوم خواهد شد.

ماده ۶۰۷ - هرگونه حمله یا مقاومتی که با علم و آگاهی نسبت به مامورین دولت در حین انجام وظیفه آنان به عمل آید تمرد محسوب می‌شود و مجازات آن بشرح ذیل است -

۱ - هرگاه متمرد به قصد تهدید اسلحه خود را نشان دهد حبس از شش ماه تا دو سال.

۲ - هرگاه متمرد در حین اقدام دست به اسلحه برد حبس از یک تا سه سال.

۳ - در سایر موارد حبس از سه ماه تا یک سال.

تبصره - اگر متمرد در هنگام تمرد مرتکب جرم دیگری هم بشود به مجازات هر دو جرم محکوم خواهد شد.

ماده ۶۰۸ - توهین به افراد از قبیل فحاشی واستعمال الفاظ رکیک چنانچه موجب حد قذف نباشد به مجازات شلاق تا (۷۴) ضربه و یا پنجاه هزار تا یک میلیون ریال جزای نقدی خواهد بود.

ماده ۶۰۹ - هر کس با توجه به سمت، یکی از روسای سه قوه یا معاونان رئیس جمهور یا وزرا یا یکی از نمایندگان مجلس شورای اسلامی یا نمایندگان مجلس خبرگان یا اعضای شورای نگهبان یا قضات یا اعضای دیوان محاسبات یا کارکنان وزارت‌خانه ها و موسسات و شرکتهای دولتی و شهرداریها در حال انجام وظیفه یا به سبب آن توهین نماید به سه تا شش ماه حبس و یا تا (۷۴) ضربه شلاق و یا پنجاه هزار تا یک میلیون ریال جزای نقدی محکوم می‌شود.

ماده ۶۱۰ - هرگاه دو نفر یا بیشتر اجتماع و تبانی نمایند که جرایمی بر ضد امنیت داخلی یا خارج کشور مرتکب شوند یا وسائل ارتکاب آن را فراهم نمایند در صورتی که عنوان محارب بر آنان صادق نباشد به دو تا پنج سال حبس محکوم خواهند شد.

ماده ۶۱۱ - هرگاه دو نفر یا بیشتر اجتماع و تبانی بنمایند که علیه اعراض یا نقوش یا اموال مردم اقدام نمایند و مقدمات اجرائی را هم تدارک دیده باشند ولی بدون اراده خود موفق به اقدام نشوند حسب مراتب به حبس از ششماه تا سه سال محکوم خواهند شد.

ماده ۶۱۲ - هر کس مرتکب قتل عمد شود و شاکی نداشته یا شاکی داشته ولی از قصاص گذشت کرده باشد و یا بهر علت قصاص نشود در صورتیکه اقدام وی موجب اخلال در نظم و صیانت و امنیت جامعه یا بیم تجربی مرتکب یا دیگران گردد دادگاه مرتکب را به حبس از سه تا ده سال محکوم می‌نماید.

تبصره - در این مورد معاونت در قتل عمد موجب حبس از یک تا پنجم سال خواهد بود.

ماده ۶۱۳ - هرگاه کسی شروع به قتل عمد نماید ولی نتیجه منظور بدون اراده وی محقق نگردد به شش ماه تا سه سال حبس تعزیری محکوم خواهد شد.

ماده ۶۱۴ - هرکس عمدتاً "به دیگری جرح یا ضربی وارد آورده" موجب نقصان یا شکستن یا از کارافتادن عضوی از اعضاء یا منتهی به مرد دایمی یا فردان یا نقص یکی از حواس یا منافع یا زوال عقل مجنی علیه گردد در مواردی که قصاص امکان نداشته باشد چنانچه اقدام وی موجب اخلال در نظام و صیانت وامنیت جامعه یا بیم تجری مرتکب یا دیگران گردد به دو تا پنج سال حبس محکوم خواهد شد و در صورت درخواست مجنی علیه مرتکب به پرداخت دیه نیز محکوم می شود.

تبصره - در صورتی که جرح وارد منتهی به ضایعات فوق نشود و آلت جرح اسلحه یا چاقو و امثال آن باشد مرتکب به سه ماه تا یک سال حبس محکوم خواهد شد.

ماده ۶۱۵ - هرگاه عده ای با یکدیگر منازعه نمایند هریک از شرکت کنندگان در نزاع حسب مورد به مجازات زیر محکوم میشوند -

۱ - در صورتی که نزاع منتهی به قتل شود به حبس از یک تا سه سال ۰

۲ - در صورتی که منتهی به نقص عضو شود به حبس از یک تا سه سال ۰

۳ - در صورتی که منتهی به ضرب و جرح شود به حبس از سه ماه تا یک سال ۰

تبصره ۱ - در صورتیکه اقدام شخص، دفاع مشروع تشخیص داده شود مسمول این ماده خواهد بود.

تبصره ۲ - مجازاتهای فوق مانع اجرای مقررات قصاص یا دیه حسب مورد خواهد شد.

ماده ۶۱۶ - در صورتی که قتل غیر عمد به واسطه بی اختیاطی یا بی مبالغاتی یا اقدام به امری که مرتکب در آن مهارت نداشته است یا به سبب عدم رعایت نظمات واقع شود مسبب به حبس از یک تا سه سال و نیز به پرداخت دیه در صورت مطالبه از ناحیه اولیای دم محکوم خواهد شد مگر اینکه خطای محض باشد.

تبصره - مقررات این ماده شامل قتل غیر عمد در اثر تصادف را نندگی نمی گردد.

ماده ۶۱۷ - هرکس به وسیله چاقو یا هر نوع اسلحه دیگر تظاهر یا قدرت نمایی کند یا آن را وسیله مزاحمت اشخاص یا اخاذی یا تهدید قرار دهد یا با کسی گلایویز شود در صورتیکه از مصادیق محارب نباشد به حبس از شش ماه تا دوسال و تا (۷۴) ضربه شلاق محکوم خواهد شد. ماده ۶۱۸ -

هرکس با هیاهو و جنجال یا حرکات غیر متعارف یا تعارض به افراد موجب اخلال نظم و آسایش و آرامش عمومی گردد یا مردم را از کسب و کار باز دارد به حبس از سه ماه تا یک سال و تا (۷۴) ضربه شلاق محکوم خواهد شد.

ماده ۶۱۹ - هرکس در اماکن عمومی یا معابر متعرض یا مزاحم اطفال یا زنان بشود یا با الفاظ و حرکات مخالف شوون و حیثیت به آنان توهین نماید به حبس از دو تا شش ماه و تا (۷۴) ضربه شلاق محکوم خواهد شد.

ماده ۶۲۰ - هرگاه جرایم مذکور در مواد (۶۱۶) و (۶۱۷) درنتیجه توطئه قبلی و دسته جمعی واقع شود هر یک از مرتکبین به حداقلتر مجازات مقرر محکوم خواهد شد.

ماده ۶۲۱ - هرکس به قصد مطالبه وجه یا مال یا به قصد انتقام یا به هر منظور دیگر به عنف یا تهدید یا حیله یا به هر نحو دیگر شخصاً" یا توسط دیگری شخصی را براید یا مخفی کند به حبس از پنج تا پانزده سال محکوم خواهد شد در صورتی که سن مجنی علیه آسیب جسمی یا حیثیتی وارد شود مرتکب به حداقلتر مجازات تعیین شده محکوم خواهد شد و در صورت ارتکاب جرایم دیگر به مجازات آن جرم نیز محکوم میگردد.

تبصره - مجازات شروع به ریومن سه تا پنج سال حبس است.

ماده ۶۲۲ - هرکس عالم‌ا" عامل‌ا" به واسطه ضرب یا اذیت و آزار زن حامله، موجب سقط جنین وی شود علاوه بر پرداخت دیه یا قصاص حسب مورد به حبس از یک تا سه سال محکوم خواهد شد.

ماده ۶۲۳ - هرکس به واسطه دادن ادویه یا وسایل دیگر موجب سقط جنین زن گردد به شش ماه تا یک سال حبس محکوم میشود و اگر عالم‌ا" و عالم‌ا" زن حامله ای را دلالت به استعمال ادویه یا وسایل دیگری نماید که جنین وی سقط گردد به حبس از سه تا شش ماه محکوم خواهد شد مگر اینکه ثابت شود این اقدام برای حفظ حیات مادر میباشد و در هر مورد حکم به پرداخت دیه مطابق مقررات مربوط داده خواهد شد.

ماده ۶۲۴ - اگر طبیب یا ماما یا داروفروش و اشخاصی که به عنوان طبابت یا ماما یا جراحی یا دارو فروشی اقدام میکنند وسایل سقط جنین فراهم سازند و یا مباشرت به اسقاط جنین نمایند به حبس از دو تا پنج سال محکوم خواهند شد و حکم به پرداخت دیه مطابق مقررات مربوط صورت خواهد پذیرفت.

ماده ۶۲۵ - قتل و جرح و ضرب هرگاه در مقام دفاع از نفس یا عرض یا مال خود مرتکب یا شخص دیگری واقع شود با رعایت مواد ذیل مرتکب مجازات نمی شود مشرط بر اینکه دفاع متناسب با خطری باشد که مرتکب را تهدید میکرده است.

تبصره - مقررات این ماده در مورد دفاع از مال غیر در صورتی قابل اجرا است که حفاظت مال غیر به عهده دفاع کننده بود یا صاحب مال استمداد نماید.

ماده ۶۲۶ - در مورد هر فعلی که مطابق قانون جرم بر نفس یا مال محسوب میشود و لو اینکه از مامورین دولتی صادر گردد هرگونه مقاومت برای دفاع از نفس یا عرض یا مال جایز خواهد بود.

ماده ۶۲۷ - دفاع در مواقعي صادق است که -
الف - خوف برای نفس یا عرض یا ناموس یا مال مستند به قرائی معقول باشد.
ب - دفاع متناسب با حمله باشد.

ج - توصل به قوای دولتی یا هرگونه وسیله آسانتری برای نجات میسر نباشد.

ماده ۶۲۸ - مقاومت در مقابل نیروهای انتظامی و دیگر ضابطین دادگستری در موقعی که مشغول انجام وظیفه خود باشند دفاع محسوب نمی شود ولی هرگاه اشخاص مزبور از حدود وظیفه خود خارج شوند و بر حسب ادله و قرائی موجود خوف آن باشد که عملیات آنها موجب قتل یا جرح یا تعرض به عرض یا مال گردد در این صورت دفاع در مقابل آنها نیز جایز است.

ماده ۶۲۹ - در موارد ذیل قتل عمدی به شرط آن که دفاع متوقف به قتل باشد مجازات خواهد داشت -

الف - دفاع از قتل یا ضرب و جرح شدید یا آزار شدید یا دادفای از هنگ ناموس خود و اقارب.

ب - دفاع در مقابل کسی که در صدد هتک عرض و ناموس دیگری به اکراه و عنف برآید.

ج - دفاع در مقابل کسی که در صدد سرقت و ریومن انسان یا مال او برآید.

ماده ۶۳۰ - هرگاه مردی همسر خود را در حال زنا با مرد اجنبي مشاهده کند و علم به تمکین زن داشته باشد می تواند در همان حال آنان را به قتل برساند و در صورتی که زن مکره باشد فقط مرتکب قتل برساند. حکم ضرب و جرح در این مورد نیز مانند قتل است.

ماده ۶۳۱ - هرکس طفلی را که تازه متولد شده است بدزدده یا مخفی کند یا او را بجای طفل دیگری یا متعلق به زن دیگری غیر از مادر طفل قلمداد نماید به شش ماه تا سه سال حبس محکوم خواهد شد و چنانچه احراز شود که طفل مزبور مرد بوده مرتکب به یکصد هزار ریال جزای

نقدي محکوم خواهد شد.

ماده ۶۳۲ - اگر کسی از دادن طفلي که به او سپرده شده است درموقع مطالبه اشخاصی که قانوناً حق مطالبه دارندامتناع کند به مجازات از سه ماه تا شش ماه حبس یا به جزای نقدي از یک ميليون و پانصد هزار تا سه ميليون ريال محکوم خواهد شد.

ماده ۶۳۳ - هرگاه کسی شخصاً" یا به دستور دیگری طفل یا شخصی را که قادر به محافظت خود نمی باشد در محلی که خالی از سکنه است رها نماید به حبس از شش ماه تا دو سال و یا جزای نقدي از سه ميليون تا دوازده ميليون ريال محکوم خواهد شد و اگر در آبادی و جانیکه دارای سکنه باشد رهاکند تا نصف مجازات مذکور محکوم خواهد شد و چنانچه این اقدام سبب ار آمدن صدمه یا آسیب یا فوت شودرها کننده علاوه بر مجازات فوق حسب مورد به قصاص یا ديه یا ارش نیز محکوم خواهد شد.

ماده ۶۳۴ - هرگاه کس بدون مجوز مشروع نيش قبر نماید به مجازات آن جرم هم محکوم خواهد شد . ماده ۶۳۵ - هرگاه بدون رعایت نظمات مربوط به دفن اموات جنازه ای را نبیش قبر مرتكب شده باشد به مجازات آن جرم هم محکوم خواهد شد . ماده ۶۳۶ - هرگاه کس بقصد هزار تا یک ميليون ريال محکوم خواهد شد .

ماده ۶۳۷ - هرگاه کس جسد مقتولی را با علم به قتل مخفی کنده قبل از اینکه به اشخاصی که قانوناً مامور کشف و تعقیب جرایم هستند خبر دهد آن را دفن نماید به حبس از سه ماه و یک روز تا یک سال محکوم خواهد شد .

ماده ۶۳۸ - هرگاه زن و مردی که بین آنها علقة زوجیت نباشد، مرتكب روابط نامشروع یا عمل منافی عفت غیر از زناز قبيل تقبیل یا مضاجعه شوند ، به شلاق تانودونه ضربه محکوم خواهند شد و اگر عمل با عنف واکراه باشد فقط اکراه کننده تعزیز می شود .

ماده ۶۳۹ - هرگاه کس علناً" در انتظار واماكن عمومي و معابر ظاهر به عمل حرامي نماید علاوه بر کيفر عمل به حبس از ده روز تا ده ماه یا تا (۷۴) ضربه شلاق محکوم ميگردد و در صورتی که مرتكب عملی شود که نفس آن عمل دارای کيفر نمی باشد ولی عفت عمومي را جريحة دار نماید فقط به حبس از ده روز تا دو ماه یا تا (۷۴) ضربه شلاق محکوم خواهد شد .

تبصره - زنانی که بدون حجاب شرعی در معابر وانتظار عمومي ظاهر شوند به حبس از ده روز تا دو ماه و یا از پنجاه هزار تا پانصد هزار ريال جزای نقدي محکوم خواهند شد

ماده ۶۴۰ - افراد زیر به حبس از یک تا ده سال محکوم ميشوند و مورد بند (الف) علاوه بر مجازات مقرر ، محل مربوطه به طور موقت با نظر دادگاه بسته خواهد شد -

الف - کسی که مرکز فساد ويا فحشا داير يا اداره کند .

ب - کسی که مردم را به فساد يا فحشا تشويق نموده يا موجبات آن را فراهم نماید .

تبصره - هرگاه بر عمل فوق عنوان قوادي صدق نماید علاوه بر مجازات مذکور به حد قوادي نيز محکوم ميگردد .

ماده ۶۴۱ - اشخاص ذيل به حبس از سه ماه تا یک سال و جزای نقدي از یک ميليون و پانصدهزارريال تا شش ميليون ريال و تا (۷۴) ضربه شلاق يا به يك يا دو مجازات مذکور محکوم خواهند شد -

۱ - هرگاه نوشته يا طرح ، گراور ، نقاشي ، تصاویر ، مطبوعات ، اعلانات ، عاليم ، فيلم ، نوارسينما و يا بطور کلي هر چيز که عفت و اخلاق عمومي را جريحة دار نماید برای تجارت توزيع به نمایش وعرض انظار عمومي گذارد يا بسازد يا برای تجارت و توزيع نگاهدارد .

۲ - هرگاه اشياء مذکور را به منظور اهداف فوق شخصاً" یابه وسیله دیگری وارد يا صادر کند و يا به نحوی از انجاء متتصدى يا واسطه تجارت و يا هرقسم معامله دیگر شود يا از کرایه دادن آنها تحصیل مال نماید .

۳ - هرگاه برای تشویق به معامله اشیاء مذکور در فوق و يا ترویج آن اشیاء به نحوی از انجاء اعلان و يا فاعل یکی از اعمال ممنوعه فوق و يا محل بدلست آوردن آن را معرفی نماید .

تبصره ۱ - مقاد اين ماده شامل اشیائي نخواهد بود که با رعایت موازين شرعی و برای مقاصد علمي يا هر مصلحت حلال عقلائي دیگر تهیه يا خريد و فروش و مورد استفاده متعارف علمي قرار مي گيرد .

تبصره ۲ - اشياء مذکور ضبط و محو آثار مي گردد و جهت استفاده لازم به دستگاه دولتي ذيربط تحويل خواهد شد .

ماده ۶۴۲ - هرگاه کسی به وسیله تلفن يا دستگاههای مخابراتی دیگر برای اشخاص ايجاد مزاحمت نماید علاوه بر اجرای مقررات خاص شركت مخابرات ، مرتكب به حبس از یک تا شش ماه محکوم خواهد شد .

ماده ۶۴۳ - اطباء و جراحان و ماماها وداروفروشان و کلیه کسانی که به مناسبت شغل يا حرفه خود محروم اسرار می شوند هرگاه در غيراز موارد قانونی ، اسرار مردم را افشا کنند به سه ماه و یک روز تا یک سال حبس و يا به یک ميليون و پانصد هزار تا شش ميليون ريال جزای نقدي محکوم می شوند .

ماده ۶۴۴ - هرگاه در دعواي حقوقی يا جزائی که قسم متوجه او شده باشد سوگند دروغ یادنماید به شش ماه تا دوسال حبس محکوم خواهد شد .

ماده ۶۴۵ - هرگاه در دادگاه نزد مقامات رسمي شهادت دروغ بدھدبه سه ماه و یک روز تا دوسال حبس و يا به یک ميليون و پانصد هزار تا دوازده ميليون ريال جزای نقدي محکوم خواهد شد .

تبصره - مجازات مذکور در اين ماده علاوه بر مجازات شهادت دروغ ذكر گردیده است .

ماده ۶۴۶ - هرگاه سرقت جامع شرایط حد نباشد ولی مقرون به تمام پنج شرط ذيل باشد مرتكب از پنج تا بيست سال حبس و تا (۷۴) ضربه شلاق محکوم می گردد .

۱ - سرقت در شب واقع شده باشد .

۲ - سارقين دو نفر يا بيشتر باشند .

۳ - يک یاچند نفر از آنها حامل سلاح ظاهر يا مخفی بوده باشند .

۴ - از دیوار بالا رفته يا حرز راشکسته يا کلید ساختگی به کار برده يا اينکه عنوان يا لباس مستخدم دولت را اختیار کرده يا بر خلاف حقیقت خود را مامور دولتی قلمداد کرده يا در جایي که محل سكنی يا مهیا برای سکنی يا توابع آن است سرقت کرده باشند .

۵ - در ضمن سرقت کسی را آزار يا تهدید کرده باشند .

ماده ۶۵۲ - هرگاه سرقت مقرن به آزار باشد و یا سارق مسلح باشد به حبس از سه ماه تا ده سال و شلاق تا (۷۴) ضربه محکوم می شود اگر حرجی نیز واقع شده باشد علاوه بر مجازات جرح به حداکثر مجازات مذکور در این ماده محکوم می گردد.

ماده ۶۵۳ - هرگاه در راهها و شوارع به نحوی از انجاء مرتکب راهزنی شود در صورتی که عنوان محارب بر او صادق نباشد به سه تا پانزده سال حبس و شلاق تا (۷۴) ضربه محکوم می شود.

ماده ۶۵۴ - هرگاه سرقت در شب واقع شده باشد و سارقین دو نفر بیشتر باشند لاقل یک نفر از آنان حامل سلاح ظاهر یا مخفی باشد در صورتی که بر حامل اسلحه عنوان محارب صدق نکند جزای مرتکب یا مرتکبان حبس از پنج تا پانزده سال و شلاق تا (۷۴) ضربه می باشد.

ماده ۶۵۵ - مجازات شروع به سرقتهای مذکور در مواد قبل تا پنج سال حبس و شلاق تا (۷۴) ضربه می باشد.

ماده ۶۵۶ - در صورتی که سرقت جامع شرایط حد نباشد و مقرن به یکی از شرایط زیر باشد مرتکب به حبس از شش ماه تا سه سال و تا (۷۴) ضربه شلاق محکوم می شود -

۱ - سرقت در جایی که محل سکنی یا مهیا برای سکنی یا در توابع آن یا در محل های عمومی از قبیل مسجد و حمام و غیراینها واقع شده باشد.

۲ - سرقت در جایی واقع شده باشد که به واسطه درخت و یا بوته یا پرچین یا نرده محرز بوده و سارق حrz را شکسته باشد.

۳ - در صورتی که سرقت در شب واقع شده باشد.

۴ - سارقین دونفر یا بیشتر باشند.

ماده ۶۵۷ - سارق مستخدم بوده و مال مخدوم خود را در منزل دیگری یا مال دیگری که به اتفاق مخدوم به آنجا رفته یا شاگرد یا کارگر بوده و یاد ر محلی که معمولاً " محل کار وی بوده از قبیل خانه، دکان، کارگاه، کارخانه و اینبار سرقت نموده باشد.

ماده ۶۵۸ - هرگاه اداره کنندگان هتل و مسافرخانه و کاروانسرا و کاروان و بطور کلی کسانی که به اقتضای شغل اموالی در دسترس آن است تمام یا قسمتی از آن را مورد دستبرد قرار دهند.

ماده ۶۵۹ - هر کس مرتکب ریومن مال دیگری از طریق کیف زنی، جیب بری و امثال آن شود به حبس از یک تا پنج سال و تا (۷۴) ضربه شلاق محکوم خواهد شد.

ماده ۶۶۰ - هرگاه سرقت در مناطق سیل یا زلزله زده یا جنگی یا آت ش سوزی یا در محل تصادف رانندگی صورت پذیرد و حائز شرایط حد نباشد مرتکب به مجازات حبس از یک تا پنج سال و تا (۷۴) ضربه شلاق محکوم خواهد شد.

ماده ۶۶۱ - هر کس وسائل و متعلقات مربوط به تاسیسات مورد استفاده عمومی که به هزینه دولت یا با سرمایه مشترک دولت و بخش غیر دولتی یا به وسیله نهادها و سازمانهای عمومی غیردولتی یا موسسات خیریه ایجاد یا نصب شده بوده برداری آب و برق و گاز و غیره را سرقت نماید به حبس از یک تا پنج سال محکوم می شود و چنانچه مرتکب از کارکنان سازمانهای مربوطه باشد به حداکثر مجازات مقرر محکوم خواهد شد.

ماده ۶۶۲ - هر کس بدون پرداخت حق انشعاب آب و برق و گاز و تلفن مبادرت به استفاده غیرمجاز از آب و برق و تلفن و گاز نماید علاوه بر جبران خسارت وارد به تحمل تا سه سال حبس محکوم خواهد شد.

ماده ۶۶۳ - در سایر موارد که سرقت مقرن به شرایط مذکور در مواد فوق نباشد مجازات مرتکب، حبس از سه ماه و یک روز تا دو سال و تا (۷۴) ضربه شلاق خواهد بود.

ماده ۶۶۴ - هر کس با علم و اطلاع یا با وجود قرائن اطمینان آور به اینکه مال در نتیجه ارتکاب سرقت بدست آمده است آن را به نحوی از انجاء تحصیل یا مخفی یا قبول نماید یا مورد معامله قرار دهد به حبس از ششماه تا سه سال و تا (۷۴) ضربه شلاق محکوم خواهد شد.

ماده ۶۶۵ - در صورتی که متهم معامله اموال مسروقه را حرفة خود قرار داده باشد به حداکثر مجازات در این ماه محکوم می گردد.

ماده ۶۶۶ - هر کس عالماً در اشیاء و اموالی که توسط مقامات ذیصلاح توقيف شده است و بدون اجازه دخالت یا تصرفی نماید که متنافی با توقیف باشد ولو مداخله کننده یا متصرف مالک آن باشد به حبس از سه ماه تا یک سال محکوم خواهد شد.

ماده ۶۶۷ - هر کس عالماً " عامداً " برای ارتکاب جرمی اقدام به ساخت کلید یا تغییر آن نماید یا هر نوع وسیله ای برای ارتکاب جرم بسازد، یا تهیه کند به حبس از سه ماه تا یک سال و تا (۷۴) ضربه شلاق محکوم خواهد شد.

ماده ۶۶۸ - هر کس مال دیگری را برباید و عمل او مشمول عنوان سرقت نباشد به حبس از شش ماه تا یک سال محکوم خواهد شد و اگر درنتیجه این کار صدمه ای به مجنی عليه وارد شده باشد به مجازات آن نیز محکوم خواهد شد.

ماده ۶۶۹ - در صورت تکرار جرم سرقت، مجازات سارق حسب مورد حداکثر مجازات مقرر در قانون خواهد بود.

تصبره - در تکرار جرم سرقت در صورتی که سارق سه فقره محکومیت قطعی به اتهام سرقت داشته باشد دادگاه نمی تواند از جهات مخففه در تعیین مجازات استفاده نماید.

ماده ۶۷۰ - در کلیه موارد سرقت و ریومن اموال مذکور در این فصل دادگاه علاوه بر مجازات تعیین شده سارق یا ربانده را به رد عین و در صورت فعدان عین به رد مثل یا قیمت مال مسروقه یا ریومن شده و جبران خسارت وارد محکوم خواهد نمود.

ماده ۶۷۱ - هر کس با جبر و قهر یا با اکراه و تهدید دیگری را ملزم به دادن نوشته یا سند یا امضاء یا مهر نماید و یا سند و نوشته ای که متعلق به او سپرده به او می باشد را از وی بگیرد به حبس از سه ماه تا دو سال و تا (۷۴) ضربه شلاق محکوم خواهد شد.

ماده ۶۷۲ - هرگاه کسی دیگری را به نحو تهدید به قتل یا ضررها نفسی یا شرفی یا مالی و یا به افساء سری نسبت به خودیا بستگان او نماید، اعم از اینکه به این واسطه تقاضای وجه یا مال یا تقاضای انجام امر یا ترک فعلی را نموده یا ننموده باشد به مجازات شلاق تا (۷۴) ضربه یا زندان از دو ماه تا دو سال محکوم خواهد شد.

ماده ۶۷۳ - هر کس از سفید مهر یا سفید امضایی که به او سپرده شده است یا به هر طریق بدست آورده سوءاستفاده نماید به یک تا سه سال حبس محکوم خواهد شد.

ماده ۶۷۴ - هرگاه اموال منقول یا غیر منقول یا نوشته هایی از قبیل سفته و چک و قبض و نظایر آن به عنوان اجاره یا امانت یا رهن یا برای وکالت یا هر کار با اجرت یا بی اجرت به اینکه مذکور داده شده و بنابراین بوده است که اشیاء مذکور مسترد شود یا به مصرف معینی برسد و شخصی که آن اشیاء نزد او بوده آنها را به ضرر مالکین یا متصدی اینها استعمال یا تصاحب یا تلف یا مفقود نماید به حبس از شش ماه تا سه سال محکوم خواهد شد.

ماده ۶۹۰ - هرگنس به وسیله صحنه سازی از قبیل پی کنی ، دیوارکشی ، تغییر حدفاصل ، امحای مرز ، کرت بندی ، نهرکشی ، حفرجاه ، غرس اشجار و زراعت و امثال آن به تهیه آثار تصرف در اراضی مزروعی اعم از کشت شده یا در آیش زراعی ، جنگلها و مراتع ملی شده ، کوهستانها ، باعها قلمستانها ، منابع آب ، چشممه سارها ، انها طبیعی و پارکهای ملی ، تاسیسات کشاورزی و دامداری و دامپروری و کشت و صنعت واراضی موات و بایر و سایر اراضی و املاک متعلق به دولت یا شرکتهای وابسته به دولت یا شهرداریها یا اوقاف و همچنین اراضی و املاک و موقوفات و محبوسات و اثاث باقیه که برای مصارف عام المنفعه اختصاص یافته یا شخصاً حقیقی یا حقوقی به منظور تصرف یا ذیحق معرفی کردن خود یا دیگری ، مبادرت نماید یا بدون اجازه سازمان حفاظت محیط زیست یا مراجع ذیصلاح دیگر مبادرت به عملیاتی نماید که موجب تخریب محیط زیست و منابع طبیعی گردد یا اقدام به هرگونه تجاوز و تصرف عدوانی یا ایجاد مزاحمت یا ممانعت از حق در موارد مذکور نماید به مجازات یک ماه تا یک سال حبس محکوم می شود .

دادگاه موظف است حسب موردنفع تصرف عدوانی یا رفع مزاحمت یا ممانعت از حق یا اعاده وضع به حال سابق نماید .
تبصره ۱ - رسیدگی به جرائم فوق الذکر خارج از نوبت به عمل می آید و مقام قضایی با تنظیم صور تمجلس دستور متوقف ماندن علمیات متتجاوز را تا صدور حکم قطعی خواهد داد .

تبصره ۲ - در صورتی که تعداد متهمان سه نفر یا بیشتر باشد و قرائن قوی بر ارتکاب جرم موجود باشد قرار بازداشت صادر خواهد شد ، مدعی می تواند تقاضای خلع ید و قلع بناء و اشجار رفع آثار تجاوز را بنماید .

ماده ۶۹۱ - هرگنس به قهر و غلبه داخل ملکی شود که در تصرف دیگری است اعم از آنکه مخصوص باشد یا نباشد یا در ابتدای ورود به قهر و غلبه نبوده ولی بعد از اخطار متصرف به قهر و غلبه مانده باشد علاوه بر رفع تجاوز حسب مورد به یک تا شش ماه حبس محکوم می شود . هرگاه مرتكبین دو نفر یا بیشتر بوده و لاقل یکی از آنها حامل سلاح باشد به حبس از یک تا سه سال محکوم خواهد شد .

ماده ۶۹۲ - هرگاه کسی ملک دیگری را به قهر و غلبه تصرف کند علاوه بر رفع تجاوز به حبس از سه ماه تا یک سال محکوم خواهد شد .
ماده ۶۹۳ - اگر کسی به موجب حکم قطعی محکوم به خلع ید ازمال غیر منقولی یا محکوم به رفع مزاحمت یا رفع ممانعت از حق شده باشد ، بعد از اجرای حکم مجدد "مورد حکم راعدوانا" تصرف یا مزاحمت یا ممانعت از حق نماید علاوه بر رفع تجاوز به حبس از شش ماه تا دو سال محکوم خواهد شد .

ماده ۶۹۴ - هرگنس در منزل یا مسکن دیگری به عنف یا تهدید وارد شود به مجازات از شش ماه تا سه سال حبس محکوم خواهد شد و در صورتی که مرتكبین دو نفر یا بیشتر بوده و لاقل یکی از آنها حامل سلاح باشد به حبس از یک تا شش سال محکوم می شوند .

ماده ۶۹۵ - چنانچه جرائم مذکور در مواد (۶۹۲) ضربه شلاق یا یکی از آنها حسب مورد محکوم می شود .
ماده ۶۹۶ - در کلیه مواردی که محکوم علیه علاوه بر محکومیت کیفری به رد عین یا مثل مال یا ادای قیمت یا پرداخت دیه و ضرروزیان ناشی از جرم محکوم شده باشد و از اجرای حکم امتناع نماید در صورت تقاضای محکوم له دادگاه با فروش اموال محکوم ، علیه بجز مستثنیات دین حکم را اجرایا یا تا استیفاء حقوق محکوم له ، محکوم علیه را بازداشت خواهد نمود .

تبصره - چنانچه محکوم علیه مدعی اعسار شود تا صدرو حکم اعسار و یا پرداخت به صورت تقسیط بازداشت ادامه خواهد داشت .

ماده ۶۹۷ - هرگنس به وسیله اوراق چاپی یا خطی یا به وسیله درج در روزنامه و جرائد یا نطق در مجتمع یا به هر وسیله دیگر به کسی امری را صریحاً نسبت دهد یا آنها را منتشر نماید که طبق قانون آن امر جرم محسوب می شود و نتواند صحت آن اسناد را ثابت نماید جز در مواردی که موجب حد است به یک ماه تاییک سال حبس و تا (۷۴) ضربه شلاق یا یکی از آنها حسب مورد محکوم خواهد شد .

ماده ۶۹۸ - هرگنس به قصد اضرار به غیر یا تشویش اذهان عمومی یا مقامات رسمی به وسیله نامه یا شکواییه یا عرایض یا گزارش یا توزیع هرگونه اوراق چاپی یا خطی با اعضاء یا بدون اعضاء یا اظهار نماید یا با همان مقاصد اعمالی را برخلاف حقیقت راسا" یا به عنوان نقل قول به شخص حقیقی یا حقوقی یا مقامات رسمی "تصریحاً" یا تلویحاً" نسبت دهد اعم از اینکه از طریق مذبور به نخوی از انجاء ضرر مادی یا معنوی به غیر ورد شود یا نه علاوه بر اعاده حیثیت در صورت امکان ، باید به حبس از دو ماہ تا دو سال و یا شلاق تا (۷۴) ضربه محکوم شود .

ماده ۶۹۹ - هرگنس عالم" "عامداً" به قصد متمهم نمودن دیگری آلات و ادوات جرم یا اشیایی را که یافت شدن آن در تصرف یک نفر موجب اتهام او می گردد بدون اطلاع آن شخص در منزل یا محل کسب یا جیب یا اشیایی که متعلق به اوست بگذارد یا مخفی کند یا به نحوی متعلق به اوقلداد نماید و در اثر این عمل شخص مذبور تعقیب گردد ، پس از صدور قرار منع تعقیب و یا اعلام برائت قطعی آن شخص ، مرتكب به حبس از شش ماه تا سه سال و یا تا (۷۴) ضربه شلاق محکوم می شود .

ماده ۷۰۰ - هرگنس با نظم یا نثر یا به صورت کتبی یا شفاهی کسی را هجو کند و یا هجویه را منتشر نماید به حبس از یک تا شش ماه محکوم می شود .

ماده ۷۰۱ - هرگنس متوجهرا" و به نحو علن دراماکن و معابر و مجامع عمومی مشروبات الکلی استعمال نماید ، علاوه بر اجرای حد شرعی شرب خمر به دو تا شش ماه حبس تعزیری محکوم می شود .

ماده ۷۰۲ - هرگنس مشروبات الکلی را بخرد یا حمل یا نگهداری کند به سه تا شش ماه حبس و یا تا (۷۴) ضربه شلاق محکوم می شود .
ماده ۷۰۳ - هرگنس مشروبات الکلی را بسازد یا بفروشد یا در معرض فروش قرار دهد یا از خارج وارد کند یا در اختیار دیگری قرار دهد به سه ماه تا یک سال حبس و تا (۷۴) ضربه شلاق و از یک میلیون و پانصد هزار تا شش میلیون ریال جزای نقدی یا یک یا دو مورد از آنها محکوم می شود .

ماده ۷۰۴ - هرگنس محلی برای شرب خمر دایر کرده باشد یا مردم را به آنچا دعوت کند به سه ماه تا دو سال حبس و (۷۴) ضربه شلاق و یا از یک میلیون و پانصد هزار تا دوازده میلیون ریال جزای نقدی یا هر دو آنها محکوم خواهد شد و در صورتی که هر دو مورد را مرتكب شود به حداقل مجازات محکوم خواهد شد .

ماده ۷۰۵ - قماربازی با هر وسیله ای ممنوع و مرتكبین آن به یک تا شش ماه حبس و یا تا (۷۴) ضربه شلاق محکوم می شوند و در صورت تجاهر به قماربازی به هر دو مجازات محکوم می گردد .

ماده ۷۰۶ - هرگنس آلات و وسائل مخصوص به قماربازی را بخرد یا حمل یا نگهداری کند به یک تا سه ماه حبس یا تا پانصد هزار تاییک میلیون و پانصد هزار ریال جزای نقدی محکوم می شود .

ماده ۷۰۷ - هرگنس آلات و وسائل مخصوص به قماربازی را بسازد یا بفروشد یا در معرض فروش قرار دهد یا از خارج وارد کند یا در اختیار دیگری قرار دهد به سه ماه تا یک سال حبس و یک میلیون و پانصد هزار تا شش میلیون ریال جزای نقدی محکوم می شود .

ماده ۷۰۸ - هرگنس قمارخانه دایر کند یا مردم را برای قمار به آنچا دعوت نماید به شش ماه تا دو سال حبس و یا از سه میلیون تا دوازده میلیون ریال جزای نقدی محکوم می شود .

- ماده ۷۱۰** - اشخاصی که در قمارخانه ها یا اماکن معد برای صرف مشروبات الکلی موضوع مواد (۷۰۱) و (۷۰۵) قبول خدمت کنند یابه نحوی از انحصار دایر کننده این قبیل اماکن کمک نماینده معاون محسوب می شوند و مجازات مباشر در جرم را دارند ولی دادگاه می تواند نظر به اوضاع و احوال و میزان تاثیر عمل معاون مجازات را تخفیف دهد.
- ماده ۷۱۱** - هرگاه یکی از اضابطین دادگستری و سایر مامورین صلاحیتدار از وجود اماکن مذکور در مواد (۷۰۴) و (۷۰۵) و (۷۰۸) بالشخص مذکور در ماده (۷۱۰) مطلع بوده و مراتب را به مقامات ذیصلاح اطلاع ندهد یا برخلاف واقع گزارش نمایند در صورتی که به موجب قانونی دیگر مجازات شدیدتری نداشته باشند به سه تا شش ماه حبس یا تا (۷۴) ضربه شلاق محکوم می شوند.
- ماده ۷۱۲** - هر کس تکدی یا کلاشی را پیشه خود قرار داده باشد واز این راه امراض معاش نماید یا ولگردی نماید به حبس از یک تا سه ماه محکوم خواهد شد و چنانچه با وجود توان مالی مرتكب عمل فوق شود علاوه بر مجازات مذکور کلیه اموالی که از طریق تکدی و کلاشی بدست آورده است مصادره خواهد شد.
- ماده ۷۱۳** - هر کس طفل صغیر یا غیر رشیدی را وسیله تکدی قرار دهد یا افرادی را به این امر بگمارد به سه ماه تا دو سال حبس و استرداد کلیه اموالی که از طریق مذکور به دست آورده است محکوم خواهد شد.

قانون مبارزه با مواد مخدر با اصلاحات و الحالات ۸۹

قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر و الحق موادی به آن مصوب ۱۳۶۷/۸/۳ مجمع تشخیص مصلحت نظام ماده ۱ - اعمال زیر جرم است و مرتكب به مجازاتهای مقرر در این قانون محکوم می‌شود:

۱ - کشت خشخاش و کوکا مطلقاً و کشت شاهدانه به منظور تولید مواد مخدر یا روانگردانهای صنعتی غیرداروئی.

۲ - وارد کردن، ارسال، صادرکردن، تولید و ساخت انواع مواد مخدر یا روانگردانهای صنعتی غیرداروئی.

۳ - نگهداری، حمل، خرید، توزیع، اخفاء، ترانزیت، عرضه و فروش مواد مخدر یا روانگردانهای صنعتی غیرداروئی.

۴ - دایر کردن یا اداره کردن مکان برای استعمال مواد مخدر یا روانگردانهای صنعتی غیرداروئی.

۵ - استعمال مواد مخدر یا روانگردانهای صنعتی غیرداروئی به هر شکل و طریق، مگر در مواردی که قانون

مستثنی کرده باشد.

۶ - تولید، ساخت، خرید، فروش، نگهداری آلات و ادوات و ابزار مربوط به ساخت و استعمال مواد مخدر یا

روانگردانهای صنعتی غیرداروئی.

۷ - قرار دادن یا پناه دادن متهمین، محکومیت مواد مخدر یا روانگردانهای صنعتی غیرداروئیکه تحت تعقیبند

و یا دستگیر شده‌اند.

۸ - امحاء یا اخفاء ادله جرم مجرمان.

۹ - قرار دادن مواد مخدر یا روانگردانهای صنعتی غیرداروئیبا آلات و ادوات استعمال در محلی به قصد متهم کردن دیگری.

تبصره ۱ - منظور از مواد مخدر در این قانون، کلیه موادی است که در تصویب نامه راجع به فهرست مواد مخدر مصوب ۱۳۳۸ و اصلاحات بعدی آن احصاء یا توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به عنوان مخدر شناخته و اعلام می‌گردد.

تبصره ۲ - رسیدگی به جرائم مواد روانگردانهای صنعتی غیرداروئی تابع مقررات رسیدگی به جرائم مواد مخدر می‌باشد.

ماده ۲ - هر کس مبادرت به کشت خشخاش یا کوکا کند و یا برای تولید مواد مخدر یا روانگردانهای

صنعتی غیرداروئی به کشت شاهدانه بپرازد علاوه بر امحاء کشت برحسب میزان کشت به شرح زیر مجازات خواهد شد:

- ۱ - بار اول، ده تا صد میلیون ریال جریمه نقدی.
- ۲ - بار دوم، ۵۰۰ تا ۵۰۰ میلیون ریال جریمه نقدی و سی تا هفتاد ضربه شلاق.
- ۳ - بار سوم، صد میلیون تا یک میلیارد ریال جریمه نقدی و یک تا هفتاد ضربه شلاق و دو تا پنج سال حبس.
- ۴ - بار چهارم، اعدام.

تبصره - هرگاه ثابت شود کشت خشخاش یا کوکا یا شاهدانه به دستور مالک و یا مستاجر ملک و یا قائم مقام قانونی آنها صورت گرفته است، شخص دستور دهنده که سبب بوده است به شرط آن که اقوی از مجازات‌های مقرر در این ماده محکوم می‌شود و مبادر که متصدی کشت بوده است، به ۱۰ تا ۳۰ میلیون ریال جریمه نقدی و پانزده تا چهل ضربه شلاق محکوم خواهد شد.

ماده ۳ - هرکس بذر یا گرز خشخاش یا بذر یا برگ کوکا و یا بذر شاهدانه را نگهداری، مخفی و یا حمل کند به یک میلیون تا ۳۰ میلیون ریال جریمه نقدی و یک تا هفتاد ضربه شلاق محکوم خواهد شد، در مورد بذر شاهدانه قصد تولید مواد مخدر یا روان‌گردان‌های صنعتی غیرداروئیاز آنها باید احراز شود.

ماده ۴ - هر کس بنگ، چرس، گراس، تریاک، شیره، سوخته، تفاله تریاک و یا دیگر مواد مخدر یا روان‌گردان‌های صنعتی غیرداروئی که فهرست آنها به تصویب مجلس شورای اسلامی می‌رسد را به هر نحوی به کشور وارد و یا به هر طریقی صادر یا ارسال نماید یا مبادرت به تولید، ساخت، توزیع یا فروش کند یا در معرض فروش قرار دهد با رعایت تناسب و با توجه به مقدار مواد مذکور به مجازات‌های زیر محکوم می‌شود:

- ۱ - تا پنجاه گرم، تا چهارمیلیون ریال جریمه نقدی و تا پنجاه ضربه شلاق.
- ۲ - بیش از پنجاه گرم تا پانصد گرم، از چهارمیلیون تا پنجاه میلیون ریال جریمه نقدی و بیست تا هفتاد و چهار ضربه شلاق و سه تا پانزده سال حبس.
- ۳ - بیش از پانصد گرم تا پنج کیلوگرم، از پنجاه میلیون ریال تا دویست میلیون ریال جریمه نقدی و پنجاه تا هفتاد و چهار ضربه شلاق و سه تا پانزده سال حبس.
- ۴ - بیش از پنج کیلوگرم، اعدام و مصادره اموال ناشی از همان جرم.

تبصره - هرگاه محرز شود مرتكبين جرائم موضوع بند ۴ این ماده برای بار اول مرتكب این جرم شده و موفق به توزیع یا فروش آنها هم نشده و مواد، بیست کیلو یا کمتر باشد دادگاه با جمع شروط مذکور آنها را به حبس ابد و هفتاد و چهار ضربه شلاق و مصادره اموال ناشی از همان جرم مینماید. در اوزان بالای بیست کیلوگرم مرتكبين تحت هر شرایطی اعدام می‌شوند.

ماده ۵ - هرکس تریاک و دیگر مواد مذکور در ماده ۴ را خرید، نگهداری، مخفی یا حمل کند با رعایت تناسب و با توجه به مقدار مواد و تبصره ذیل همین ماده به مجازاتهای زیر محکوم می‌شود:

۱ - تا پنجاه گرم، تا سه میلیون ریال جریمه نقدی و تا پنجاه ضربه شلاق.

۲ - بیش از پنجاه گرم تا پانصد گرم، پنج تا پانزده میلیون ریال جریمه نقدی و ده تا هفتاد و چهار ضربه شلاق.

۳ - بیش از پانصد گرم تا پنج کیلوگرم، پانزده میلیون تا شصت میلیون ریال جریمه نقدی و چهل تا هفتاد و چهار ضربه شلاق و دو تا پنج سال حبس.

۴ - بیش از پنج کیلوگرم یا بیست کیلوگرم، شصت تا دویست میلیون ریال جریمه نقدی و پنجاه تا هفتاد و چهار ضربه شلاق و پنج تا ده سال حبس و در صورت تکرار برای بار دوم علاوه بر مجازاتهای مذکور، به جای جریمه مصادره اموال ناشی از همان جرم، و برای بار سوم اعدام و مصادره اموال ناشی از همان جرم.

۵ - بیش از بیست کیلوگرم تا یکصد کیلوگرم، علاوه بر مجازات مقرر در بند ۴ به ازاء هر کیلوگرم دو میلیون ریال به مجازات جزای نقدی مرتکب اضافه می‌گردد و در صورت تکرار اعدام و مصادره اموال ناشی از همان جرم.

۶ - بیش از یکصد کیلوگرم، علاوه بر مجازات جریمه نقدی و شلاق مقرر در بندهای ۴ و ۵ حبس ابد و در صورت تکرار اعدام و مصادره اموال ناشی از همان جرم.

تبصره - مرتكبین جرائم فوق چنانچه به صورت زنجیره‌ای عمل کرده باشند و مواد برای مصرف داخل باشد مشمول مجازاتهای ماده ۴ خواهند بود و چنانچه یکی از دو شرط موجود نباشد به مجازاتهای این ماده محکوم می‌گرددند.

ماده ۶ - مرتكبین جرائم مذکور در هر یک از بندهای ۱، ۲ و ۳ دو ماده ۴ و ۵ در صورت تکرار جرم مذکور در همان بند یا هر یک از بندهای دیگر، برای بار دوم به یک برابر و نیم، برای بار سوم به دو برابر و در مرتبه‌های بعد به ترتیب دو و نیم، سه و نیم و... برابر مجازات جرم جدید محکوم خواهند شد. مجازات شلاق برای بار دوم به بعد، حداقل هفتاد و چهار ضربه است. چنانچه در نتیجه تکرار جرائم موضوع بندهای مذکور از ماده ۴ میزان مواد به بیش از پنج کیلوگرم برسد مرتكب به مجازات اعدام و مصادره اموال ناشی از همان جرم محکوم می‌شود و چنانچه در نتیجه تکرار جرائم مذکور از دو ماده ۴ و ۵ یا بندهای مذکور در ماده ۵ مواد به بیش از پنج کیلوگرم برسد به دو برابر مجازات بند ۴ از ماده ۵ محکوم خواهد شد.

ماده ۷ - در صورتی که مرتكب جرائم مذکور در مواد ۴ و ۵ از کارکنان دولت یا شرکتهای دولتی و مؤسسات و سازمانها و شرکتهای وابسته به دولت باشد و مطابق قوانین استخدامی مشمول انفال از خدمات دولتی نگردد علاوه بر مجازاتهای مذکور در مواد قبل برای بار اول به شش ماه انفال و برای بار دوم به یک سال انفال و برای بار سوم به انفال دائم از خدمات دولتی محکوم می‌شود.

ماده ۸ - هر کس هروئین، مرفین، کوکائین و دیگر مشتقات شیمیایی مرفین و کوکائین و یا لیزرژیک اسید دی اتیل آمید (ال.اس.دی)، متیلن دی اکسی مت آمفتابین (ام.دی.ام.آ. یا آکستاسی)، گاما هیدروکسی بوتیریک اسید (جی.اچ.بی)، فلوبنیترازیام، آمفتابین، مت آمفتابین (شیشه) و یا دیگر مواد مخدر یا روان‌گردان‌های صنعتی غیرداروئی که فهرست آنها به تصویب مجلس شورای اسلامی می‌رسد را وارد کشور کند و یا مبادرت به ساخت، تولید، توزیع، صدور، ارسال، خرید یا فروش نماید و یا

در معرض فروش قرار دهد و یا نگهداری، مخفی یا حمل کند با رعایت تناسب و با توجه به میزان مواد به شرح زیر مجازات خواهد شد.

۱ - تا پنج سانتی گرم، از پانصد هزار ریال تا یک میلیون ریال جریمه نقدی و بیست تا پنجاه ضربه شلاق.

۲ - بیش از پنج سانتی گرم تا یک گرم، از دو میلیون تا شش میلیون ریال جریمه نقدی و سی تا هفتاد ضربه شلاق.

۳ - بیش از یک گرم تا چهار گرم، از هشت میلیون تا بیست میلیون ریال جریمه نقدی و دو تا پنج سال حبس و سی تا هفتاد ضربه شلاق.

۴ - بیش از چهار گرم تا پانزده گرم، از بیست میلیون تا چهل میلیون ریال جریمه نقدی و پنج تا هشت سال حبس و سی تا هفتاد و چهار ضربه شلاق.

۵ - بیش از پانزده گرم تا سی گرم، از چهل میلیون تا شصت میلیون ریال جریمه نقدی و ده تا پانزده سال حبس و سی تا هفتاد و چهار ضربه شلاق.

۶ - بیش از سی گرم، اعدام و مصادره اموال ناشی از همان جرم.

تبصره ۱ - هرگاه محرز شود مرتكب جرم موضوع بند (۶) این ماده برای بار اول مرتكب این جرم شده و موفق به توزیع یا فروش آن هم نشده در صورتی که میزان مواد بیش از یکصد گرم نباشد با جمع شروط مذکور یا عدم احراز قصد توزیع یا فروش در داخل کشور با توجه به کیفیت و مسیر حمل، دادگاه به حبس ابد و مصادره اموال ناشی از همان جرم، حکم خواهد داد.

تبصره ۲ - در کلیه موارد فوق چنانچه متهم از کارکنان دولت یا شرکتها و شرکتها و مؤسسات وابسته به دولت باشد، علاوه بر مجازاتهای مذکور در این ماده به انفصل دائم از خدمات دولتی نیز محکوم خواهد شد.

ماده ۹ - مجازاتهای مرتكبین جرائم مذکور در بندهای ۱ تا ۵ ماده ۸ برای بار دوم یک برابر و نیم مجازات مذکور در هر بند و برای بار سوم دو برابر میزان مقرر در هر بند خواهد بود. مجازات شلاق برای بار دوم به بعد، حداقل هفتاد و چهار ضربه میباشد. چنانچه در مرتبه چهارم مجموع مواد مخدر در اثر تکرار به سی گرم برسد مرتكب در حکم مفسد فی الارض است و به مجازات اعدام محکوم میشود. حکم اعدام در صورت مصلحت در محل زندگی محکوم و در ملاء عام اجرا خواهد شد. چنانچه مجموع مواد مخدر در مرتبه چهارم در اثر تکرار به سی گرم نرسد مرتكب به چهل تا شصت میلیون ریال جریمه نقدی ده تا پانزده سال حبس و سی تا هفتاد و چهار ضربه شلاق محکوم میشود.

ماده ۱۰ - حذف شد.

ماده ۱۱ - مجازات اقدام به قاچاق مواد مخدر یا روانگردانهای صنعتی غیرداروئی موضوع این قانون به طور مسلحانه اعدام است و حکم اعدام در صورت مصلحت در محل زندگی مرتكب در ملاء عام اجرا خواهد شد.

ماده ۱۲ - هرگس مواد مخدر یا روانگردانهای صنعتی غیرداروئی را به داخل زندان یا بازداشتگاه یا اردوگاه بازپروری و نگهداری معتادان وارد نماید، حسب مورد به اشد مجازاتهای مذکور در مواد ۴ تا ۹

محکوم می‌گردد و در صورتی که مرتكب از مأموران دولت باشد به انفال دائم از مشاغل دولتی نیز محکوم می‌شود.

هرگاه در اثر سهل انگاری و مسامحه مأموران، مواد مخدر یا روان‌گردن‌های صنعتی غیرداروئی به داخل این مراکز وارد شود مأموران خاطی به تناسب، به مجازات: الف: تنزل درجه. ب: انفال موقت. ج: انفال دائم محکوم می‌شوند.

۱۲ - هرگاه کسی واحد صنعتی، تجاری، خدماتی و یا محل مسکونی خود را برای اینبار کردن، تولید و یا توزیع مواد مخدر یا روان‌گردان‌های صنعتی غیرداروئی معد سازد و یا مورداستفاده قرار دهد و یا بدین منظور آنها را در اختیار دیگری بگذارد و نیز هرگاه نماینده مالک با اطلاع یا اجازه وی مرتکب این امور شود. موافقت اصولی و پروانه بهره برداری واحد صنعتی یا جواز کسب واحد تجاری و خدماتی مربوط لغو و واحد یا واحدهای مذکور در این ماده به نفع دولت ضبطمی‌گردد.

۱۴ - هرکس به منظور استعمال مواد مخدر یا روانگردانهای صنعتی غیرداروئی مکانی را دایر و یا اداره کند به پنج میلیون تا ده میلیون ریال جریمه نقدی و بیست تا هفتاد و چهار ضربه شلاق و یک تا دو سال حبس و انفال دائم از خدمات دولتی محکوم می‌شود. مجازات تکرار این جرم، دو تا چهار برابر مجازات بار اول خواهد بود.

تبصره - در صورتی که مکان مذکور در این ماده واحد تولیدی یا تجاري و یا خدماتي باشد علاوه بر مجازات مقرر در اين ماده، موافقت اصولي و پروانه بهره برداري واحد تولیدي و نيز پروانه کسب واحد تجاري و خدماتي مربوط به مدت يك سال از اعتبار ميافتد و در صورت تكرار جرم، واحد مذکور به نفع دولت ضبط مي شود.

۱۵- معتادان مکلفند با مراجعه به مراکز مجاز دولتی، غیردولتی یا خصوصی و یا سازمان‌های مردم‌نهاد درمان و کاهش آسیب، اقدام به ترک اعتیاد نمایند. معتادی که با مراجعه به مراکز مذکور نسبت به درمان خود اقدام و گواهی تحت درمان و کاهش آسیب دریافت نماید، چنانچه تجاهر به اعتیاد ننماید از تعقیب کیفری معاف می‌باشد. معتادانی که مبادرت به درمان یا ترک اعتیاد ننمایند، مخدمند.

۱۵- مراکز مجاز موضوع این ماده، براساس آییننامه‌ای که توسط وزارت‌خانه‌های بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و رفاه و تامین اجتماعی ظرف مدت سه ماه پس از تصویب این قانون تهیه و به تصویب ستاد مه «سد، تعیین می‌شود.

۲- وزارت رفاه و تامین اجتماعی موظف است ضمن تحت پوشش درمان و کاهش آسیب قراردادن معتقدان بی‌بضاعت، تمام هزینه‌های ترك اعتیاد را مشمول بیمه‌های پایه و بستره قرار دهد. دولت مکلف است همه ساله در لایحه بودجه، اعتیادات لازم را بیشتر نماید.

۱۶ - معتادان به مواد مخدر و روانگردان مذکور در دو ماده (۴) و (۸) فاقد گواهی موضوع ماده (۱۵) و متجاهر به اعتیاد، با دستور مقام قضایی برای مدت یک تا سه ماه در مراکز دولتی و مجاز درمان و کاهش آسیب نگهداری می‌شوند. تمدید مهلت برای یک دوره سه‌ماهه دیگر با درخواست مراکز مذکور بلامانع است. با گزارش مراکز مذکور و بنابر نظر مقام قضایی، چنانچه معتاد آماده تداوم درمان طبق ماده (۱۵) این قانون باشد، تداوم درمان وفة، ماده مزبور بلامانع می‌باشد.

تبصره ۱۵- با درخواست مراکز مذکور و طبق دستور مقام قضایی، معتادان موضوع این ماده مکلف به اجرای تکالیف مراقبت بعد از خروج می‌باشند که بنابر پیشنهاد دبیرخانه ستاد با همکاری دستگاه‌های ذیریط، تهیه و به تصویب رئیس قوه قضائیه می‌رسد.

تبصره ۱۶- مقام قضایی می‌تواند برای یک بار با اخذ تامین مناسب و تعهد به ارائه گواهی موضوع ماده (۱۵) این قانون، نسبت به تلیق تعقیب به مدت شش ماهه اقدام و معتاد را به یکی از مراکز موضوع ماده مزبور معرفی نماید. مراکز مذکور موظفند ماهیانه گزارش روند درمان معتاد را به مقام قضایی یا نماینده وی ارائه نمایند. در صورت تایید درمان و ترك اعتیاد با صدور قرار موقوفی تعقیب توسط دادستان، پرونده بایگانی و در غیراین صورت طبق مفاد این ماده اقدام می‌شود. تمدید مهلت موضوع این تبصره با درخواست مراکز ذیریط برای یک دوره سه‌ماهه دیگر بلامانع است.

تبصره ۱۷- متخلف بدون عذر موجه از تکالیف موضوع تبصره (۲) این ماده به حبس از نود و یک روز تا شش‌ماه محکوم می‌شود.

ماده ۱۸- چنانچه اتباع جمهوری اسلامی ایران با هر قصدی اقدام به نگهداری، حمل یا قاچاق هر مقدار مواد موضوع این قانون به داخل یا خارج از کشور نمایند، از زمان قطعی شدن حکم به مدت یک تا پنج سال گذرنامه آنان ابطال و ممنوع الخروج می‌شوند و در صورت تکرار، به مدت پنج تا پانزده سال گذرنامه آنان ابطال و ممنوع الخروج می‌شوند. صدور هرگونه گذرنامه برای اتباع ایرانی که در خارج از کشور به سبب جرائم موضوع این قانون محکوم شده‌اند مشمول ممنوعیت موضوع این ماده می‌باشد.

ماده ۱۹- هرکس برای ارتکاب هر یک از جرائم موضوع این قانون، اشخاصی را اجیر کند یا به خدمت گمارد و یا فعالیت آنها را سازماندهی و یا مدیریت کند و از فعالیت‌های مذکور پشتیبانی مالی یا سرمایه‌گذاری نماید، در مواردی که مجازات عمل مجرمانه حبس ابد باشد به اعدام و مصادره اموال ناشی از ارتکاب این جرم و در سایر موارد به حداقل مجازات عمل مجرمانه، محکوم می‌شود. مجازات سرکرده یا رئیس باند یا شبکه اعدام خواهد بود.

ماده ۲۰- افراد غیرمتعادی که مواد مخدر یا روان‌گردان‌های صنعتی غیرداروئی استعمال نمایند، بر حسب نوع مواد به شرح ذیل مجازات می‌شوند:

۱- استعمال مواد مذکور در ماده (۴) به بیست تا هفتاد و چهار ضربه شلاق و یک میلیون تا پنج میلیون ریال جزای نقدی.

۲- استعمال مواد مذکور در ماده (۸) به پنجاه تا هفتاد و چهار ضربه شلاق و دو تا ده میلیون ریال جزای نقدی.

ماده ۲۱- هرکس آلات و ادواء مخصوص تولید یا استعمال مواد مخدر یا روان‌گردان‌های صنعتی غیرداروئی را وارد کند، بسازد، خرید یا فروش کند، علاوه بر ضبط آنها به یک میلیون تا پنج میلیون ریال جزای نقدی و ده تا پنجاه ضربه شلاق محکوم می‌شود. مرتكبین نگهداری، اخفاء یا حمل آلات و ادواء استعمال مواد مخدر، علاوه بر ضبط آنها به ازاء هر عدد صد تا پانصد هزار ریال جزای نقدی یا پنج تا بیست ضربه شلاق محکوم می‌شوند. عتایق از شمول این ماده مستثنی می‌باشند.

ماده ۲۲- هرکس متهم موضوع این قانون را که تحت تعقیب یا در حین دستگیری است عالمآ و عاملآ پناه یا قرار دهد و یا در پناه دادن یا فرار دادن اوهمکاری کند در هر مورد، به یک پنجم تا یک دوم مجازات جرمی که متهم به آن را فرار یا پناه داده است محکوم می‌شود. در مورد حبس ابد و اعدام مرتكب به

ترتیب به چهار تا ده سال حبس و ده تا پانزده سال حبس و از سی تا هفتاد و چهار ضریه شلاق محکوم می‌شود.

تبصره ۱ - مجازات اقربای درجه یک متهم در هر حال بیش از یک دهم مجازات متهم اصلی نخواهد بود.

تبصره ۲ - در صورتی که مرتكب از مأموران انتظامی و یا مأموران زندان و یا از مأموران قضائی باشد، علاوه بر مجازات مذکور، از خدمات دولتی نیز منفصل می‌شود.

ماده ۲۲ - هرکس متهم موضوع این قانون را پس از دستگیری و نیز محکوم موضوع این قانون را پناه یا فرار دهد و یا در فرار آنها همکاری و مشارکت نماید، به نصف مجازات متهم یا مجرم اصلی محکوم خواهد شد. در مورد حبس ابد و اعدام، مرتكب به ترتیب به ده سال و بیست سال حبس و از سی تا هفتاد و چهار ضریه شلاق محکوم می‌شود.

تبصره ۱ - در صورتی که مرتكب از مأموران انتظامی و امنیتی و یا مأموران زندان و یا از مأموران قضائی باشد به مجازات متهم یا مجرم اصلی و نیز انفصال از خدمات دولتی محکوم می‌شود به استثنای مورد اعدام که مجازات مأمور، بیست و پنج سال حبس و انفصال دائم از خدمات دولتی خواهد بود.

تبصره ۲ - در موارد مشمول دو ماده ۲۱ و ۲۲ در صورتی که متهم اصلی پس از دستگیری تبرئه شود اجرای احکام بلا Facilities نسبت به ترخیص او اقدامو همچنین چنانچه متهم اصلی به جرم خفیفتری محکوم گردد در هر صورت محکومیت فرار یا پناه دهنده وفق ماده ۳۲ این قانون قابل تجدیدنظر می‌باشد.

ماده ۲۳ - هر کس عالمآ و عامدآ به امحاء یا اخفاء ادله جرم مواد مخدر یا روانگردان‌های صنعتی غیرداروئی اقدام کند به یک پنجم تا نصف مجازات متهم اصلی محکوم می‌شود. در مورد حبس ابد مرتكب به چهار تا ده سال و در مورد اعدام به هشت تا بیست سال حبس محکوم می‌شود.

ماده ۲۴ - هر یک از اعضای شورای اسلامی روستا موظف است به محض آگاهی از کشت خشخاش یا کوکا یا شاهدانه در حوزه روستا مراتب را کتاباً به دهدار و نزدیکترین پاسگاه یا حوزه انتظامی اطلاع دهد. فرماندهان پاسگاه‌ها و حوزه‌های انتظامی موظفند فوراً و همزمان با گزارش موضوع به فرمانده بالاتر خود، به اتفاق دهدار یا بخشدار و نماینده شورای اسلامی روستا در محل کشت حاضر شوند و آن را امحاء و صورت‌جلسه امر را تهیه کنند و همراه متهم یا متهمین به مراجع ذیصلاح قضائی تحويل نمایند.

تبصره - در صورتی که خشخاش یا کوکا یا شاهدانه در حوزه‌های شهری کشت یا روئیده شده باشد، مأمورین (نیروی انتظامی، شهرداری، نیروی مقاومت بسیج منطقه) حسب مورد موظفند به محض آگاهی مراتب را به نزدیکترین پاسگاه انتظامی و یا پایگاه نیروی مقاومت بسیج منطقه اطلاع دهندو مسئولان مربوطه به اتفاق نماینده مرجع قضائی ذیصلاح وفق مقررات این ماده اقدام نمایند.

ماده ۲۵ - اشخاص مذکور در ماده ۲۴ و تبصره آن در صورتی که بدون عذر موجه از انجام وظیفه خودداری یا کوتاهی کنند بار اول به شش ماه تا یک‌سال محرومیت از مشاغل دولتی و بار دوم به انفصال دائم از خدمات دولتی محکوم می‌شوند. اعضای شورای اسلامی روستا نیز بار اول به شش ماه تا یک‌سال و بار دوم برای همیشه از عضویت شوراهاي اسلامی محروم می‌شوند.

ماده ۲۶ - هرکس به قصد متهم کردن دیگری، مواد مخدر یا روانگردان‌های صنعتی غیرداروئی و یا آلات

و ادوات استعمال آن را در محلی قرار دهد به حداکثر مجازات همان جرم محکوم خواهد شد.

ماده ۲۷ - هرگاه شخصی دیگری را به منظور تعقیب در مراجع ذیصلاح، تعمدآ و به خلاف واقع متهم به یکی از جرائم موضوع این قانون نماید به بیستتا هفتاد و چهار ضربه شلاق محکوم خواهد شد.

ماده ۲۸ - کلیه اموالی که از راه قاچاق مواد مخدر یا روانگردانهای صنعتی غیرداروئی تحصیل شده و نیز اموال متهمان فراری موضوع این قانون در صورت وجود ادله کافی برای مصادره، به نفع دولت ضبط و مشمول اصل ۵۳ قانون اساسی در خصوص اموال دولتی نمیباشد.

تبصره - وسائل نقلیهای که در درگیری مسلحانه از قاچاقچیان مواد مخدر یا روانگردانهای صنعتی غیرداروئی بدست میآید دادگاه آن را به نفع سازمان عمل کننده ضبط میکند.

ماده ۲۹ - جریمه‌ها و دیگر وجوده حاصل از اجرای این قانون به حساب متمرکزی که در وزارت امور اقتصادی و دارائی افتتاح میشود واریز میگردد. این وجوده با تصویب ستاد مذکور در ماده ۳۳ و تأیید رئیس جمهور هزینه میشود.

ماده ۳۰ - وسائل نقلیهای که حامل مواد مخدر یا روانگردانهای صنعتی غیرداروئی شناخته میشوند به نفع دولت ضبط و با تصویب ستاد مبارزه با مواد مخدر در اختیار سازمان کاشف قرارمیگیرد. چنانچه حمل مواد مخدر بدون اذن و اطلاع مالک وسیله نقلیه صورت گرفته باشد وسیله نقلیه به مالک آن مسترد

تبصره - کلیه افرادی که به هر نحو اقدام به ساخت یا تعبیه جاسازی جهت حمل مواد مخدر یا روانگردانهای صنعتی غیرداروئی در وسائل نقلیه مینمایند، در صورت وقوع یک جرم به عنوان معاون در جرم ارتکابی و در غیر آن از سه ماه تا شش ماه حبس و حسب مورد از ده میلیون ریال تا پنجاه میلیون ریال جریمه نقدی محکوم میشوند.

ماده ۳۱ - محکومانی که قادر به پرداخت تمام یا بخشی از جریمه نقدی مورد حکم نباشند باید به ازای روزی ده هزار ریال در زندانهای نیمه باز و باز و یامراکز اشتغال و حرفة آموزی اقامت نمایند، در صورتی که طرز کار و رفتار محکومان در مدت اقامت مذکور شایسته باشد بنا به تقاضا و تشخیص مسئولان اداره مراکز و موافقت اجرای احکام، مبلغ فوق به ازای روزی بیست تا پنجاه هزار ریال محاسبه میشود.

تبصره ۱ - تقسیط جزای نقدی مورد حکم پس از اجرای مدت حبس توسط اجرای احکام، منوط است به اخذ وثیقه‌ای معادل آن و تضمین معتبر از طرف شخص ثالث که مدت آن بیش از سه سال نباشد

تبصره ۲ - طول مدت حبس بدل از جزای نقدی بهر حال بیشتر از ده سال نخواهد بود.

ماده ۳۲ - احکام اعدامی که به موجب این قانون صادر میشود پس از تأیید رئیس دیوانعالی کشور و یا دادستان کل کشور قطعی و لازم الاجرا است. درسایر موارد چنانچه حکم به نظر رئیس دیوانعالی کشور و یا دادستان کل کشور در مطاب آن باشد که برخلاف شرع یا قانون است و یا آنکه قاضی صادرکننده حکم صالح نیست، رئیس دیوان عالی کشور و یا دادستان کل کشور حق تجدیدنظر و نقض حکم را دارند لکن وجود این حق مانع قطعیت ولازم الاجرا بودن حکم نیست.

ماده ۳۳ - به منظور پیشگیری از اعتیاد و مبارزه با قاچاق مواد مخدر از هر قبیل، اعم از تولید، توزیع، خرید، فروش و استعمال آنها و نیز موارد دیگری که در این قانون ذکر شده است، ستادی به ریاست

رئیس جمهور تشکیل و کلیه عملیات اجرائی و قضائی و برنامه‌های پیشگیری و آموزش عمومی و تبلیغ‌علیه مواد مخدر در این ستاد متمرکز خواهد بود، اعضای ستاد بشرح زیر می‌باشند:

۱ - رئیس جمهور

۲ - دادستان کل کشور

۳ - وزیر کشور

۴ - وزیر اطلاعات

۵ - وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

۶ - وزیر آموزش و پرورش

۷ - رئیس سازمان صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران

۸ - فرمانده نیروی انتظامی

۹ - سرپرست دادگاه انقلاب اسلامی ایران

۱۰ - سرپرست سازمان زندانها و اقدامات تأمینی و تربیتی

۱۱ - فرمانده نیروی مقاومت بسیج

۱۲ - وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی

تبصره ۱ - رئیس جمهور می‌تواند برای اداره جلسات ستاد مبارزه با مواد مخدر یک نفر نماینده از جانب خود تعیین نماید.

تبصره ۲ - برای پیشگیری از ارتکاب جرائم مواد مخدر، دولت موظف است هر سال بودجه‌ای برای این امر اختصاص و به دستگاه‌های ذیریط موضوع‌همین ماده ابلاغ نماید.

ماده ۳۴ - به ستاد مبارزه با مواد مخدر اجازه داده می‌شود که براساس ضرورت به تهیه و تدوین آئین نامه‌های اجرایی مورد نیاز اقدام نماید.

ماده ۳۵ - هرکس اطفال و نوجوانان کمتر از هجده سال تمام هجری شمسی و افراد محجور عقلی را به هر نحو به مصرف و یا به ارتکاب هر یک از جرائم موضوع این قانون وادر کند و یا دیگری را به هر طریق مجبور به مصرف مواد مخدر یا روان‌گردان نماید و یا مواد مذکور را جبراً به وی تزریق و یا از طریق دیگری وارد بدن وی نماید به یک و نیم برابر حداکثر مجازات قانونی همان جرم و در مورد حبس ابد به اعدام و مصادره اموال ناشی از ارتکاب این جرم محکوم می‌شود. در صورت سایر جهات از جمله ترغیب، مرتكب به مجازات مباشر جرم محکوم می‌شود.

ماده ۳۶ - در کلیه مواردی که در این قانون، مرتكبین علاوه بر مجازاتهای مقرره به مصادره اموال ناشی از جرائم موضوع این قانون محکوم می‌شوند، دادگاه مکلف است مشخصات دقیق اموال مصادره شده را

دقیقاً در حکم یا در حکم اصلاحی قید نماید. تخلف از مقررات مذکور موجب تعقیب انتظامی و محاکومیت از درجه ۴ به بالا می‌باشد.

تبصره - محاکم موظفند رونوشت کلیه احکام صادرشده را پس از قطعیت به ستاد مبارزه با مواد مخدر ارسال دارند.

ماده ۳۷ - طول مدت بازداشت موقت بهر حال بیش از ۴ ماه نخواهد بود، چنانچه در مدت مذکور پرونده اتهامی منتهی به صدور حکم نشده باشد مرجع صادر کننده قرار، مکلف به فک و تخفیف قرار تأمین فوق می‌باشد مگر آنکه جهات قانونی یا علل موجهی برای ابقاء قرار بازداشت وجود داشته باشد که در این صورت با ذکر علل و جهات مزبور قرار ابقاء می‌شود.

ماده ۳۸ - دادگاه می‌تواند در صورت وجود جهات مخففه مجازاتهای تعزیری مقرره در این قانون را تا نصف حداقل مجازات آن جرم تخفیف دهد درصورتی که مجازاتی فاقد حداقل باشد همان مجازات تا نصف تخفیف می‌یابد. میزان تخفیف در احکام حبس ابد ۱۵ سال خواهد بود و در مورد مجازات اعدام تقاضای عفو و تخفیف مجازات به کمیسیون عفو ارسال خواهد شد.

تبصره - کلیه محاکومینی که پس از صدور حکم به نحوی با نیروی انتظامی یا سازمان عمل کننده همکاری نمایند و اقدام آنها منجر به کشف شبکه‌ها گردد دادگاه صادرکننده رأی می‌تواند با تقاضای نیروی انتظامی و یا سازمان عمل کننده براساس اسناد مربوطه، مجازات وی را ضمن اصلاح حکم سابق الصدور تا نصف تخفیف دهد.

ماده ۳۹ - در تشدید مجازات براثر تکرار جرم در کلیه موارد مصريح در این قانون محاکومیتها یا سوابق بعد از اجرای قانون مبارزه با مواد مخدر سال ۱۳۶۷ مناط اعتبار است.

ماده ۴۰ - هرکس عالمًا عامدًا به قصد تبدیل یا تولید مواد مخدر یا روان‌گردان‌های صنعتی غیرداروئی، مبادرت به ساخت، خرید، فروش، نگهداری، حمل، ورود، صدور و عرضه مواد صنعتی و شیمیائی از قبیل آنیدرید استیک، اسید انتر اتیلیک، اسید فنیل استیک، کلرور استیل و سایر مواد مندرج در جداول یک و دو ضمیمه به ماده ۱۲ کنوانسیون مبارزه با قاچاق مواد مخدر و داروهای روان‌گردان مصوب میلادی ۱۹۸۸ و اصلاحات و الحالات بعدی آن بنماید، همچنین نسبت به ورود، خرید، فروش، ساخت، مصرف، نگهداری یا صدور کدئین و متادون اقدام بنماید با رعایت تناسب و با توجه به مقدار مواد حسب مورد به مجازاتهای مقرر در ماده ۵ قانون مبارزه با مواد مخدر محکوم خواهد شد.

ماده ۴۱ - ساخت، تولید، خرید، فروش، ارسال، نگهداری، ورود، صدور، مصرف و حمل مواد ممنوع حسب مورد برای مصارف پزشکی، تحقیقاتی و صنعتی با مجوز وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی از شمول این قانون مستثنی است.

تبصره - کشت شقایق پاپاور سامنیو فرم الی فرا به درخواست وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تحت نظر وزارت جهاد کشاورزی و با نظارت ستاد مبارزه با مواد مخدر، برای مصارف داروئی و تامین داروهای جایگزین بلامانع است.

ماده ۴۲ - به قوه قضائیه اجازه داده می‌شود که بخشی از محاکومان مواد مخدر یا روان‌گردان‌های صنعتی غیرداروئی را به جای زندان در اردوگاه‌های خاص (با شرائط سخت و عادی) نگهداری نمایند.

دولت موظف است اعتبارات و تسهیلات و مقررات لازم را برای تهیه و اداره این اردوگاه‌ها در ظرف مدت

یک سال تأمین کند.

تبصره ۱ - اداره این اردوگاهها به عهده قوه قضائیه است.

تبصره ۲ - دادگاهها میتوانند به جای کیفر حبس کیفر توقف در اردوگاهها را برای محکومین معین نمایند.

ماده ۴۳۵ - نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران اجازه دارد در چارچوب موافقتنامه های قانونی دو یا چندجانبه بین جمهوری اسلامی ایران و سایر دولت ها با مشارکت مامورین دیگر کشورها به منظور شناسایی مجرمین موضوع این قانون، ردیابی منابع مالی، کشف طرق ورود یا عبور محموله های قاچاق از کشور، کشف وسایل یا مکان کشت یا تولید یا ساخت مواد مذکور با تنظیم طرح عملیاتی و درخواست فرمانده نیروی انتظامی با حکم دادستان کل کشور، محموله های تحت کنترل را در قلمرو داخلی و با موافقت سایر کشورها در قلمرو آن کشورها مورد تعقیب قرار داده و پس از تکمیل تحقیقات، گزارش اقدام را به دادستان کل کشور یا قاضی ای که او تعیین میکند تسلیم نماید. هرگونه تغییر در طرح عملیاتی مذکور در حین اجرا با مجوز کتبی دادستان کل کشور بلامانع است.

تبصره ۱ - در هر حال احراز هویت و درج مشخصات ماموران دیگر کشورها در طرح عملیات الزامي میباشد. ضبط، جایگزینی کلی و یا جزئی و یا اجازه عبور محموله های موضوع این ماده از کشور و یا اخذ، نگهداری، اخفا، حمل و یا تحويل مواد مخدر و روانگردان صنعتی غیرداروئی و یا تهیه وسایل و تسهیل اقدامات موردنیاز توسط ضابطان طبق موافقتنامه های قانونی دو یا چندجانبه و با رعایت کنوانسیون های الحاقی با حکم دادستان کل کشور بلامانع است.

تبصره ۲ - رسیدگی به اتهامات متهمان موضوع این ماده در مرحله دادرسی در صلاحیت مرجع قضایی است که از طرف دادستان کل کشور تعیین میشود.

ماده ۴۴۶ - وزارت اطلاعات مکلف است ضمن جمعآوری اطلاعات لازم در زمینه شبکه های اصلی منطقه ای و بین المللی قاچاق سازمان یافته مرتبط با جرائم موضوع این قانون، در حوزه اختیارات قانونی نسبت به شناسایی و تعقیب آنها با حکم دادستان کل یا قاضی ای که او تعیین میکند اقدام و همچنین نسبت به ارائه سرویس اطلاعاتی به نیروی انتظامی و مراجع ذیصلاح نیز اقدام نماید.

ماده ۴۵۵ - اصلاح این قانون توسط مجلس شورای اسلامی بلامانع است.

قانون تشدید مجازات مرتكبین ارتشه و اختلاس و کلاهبرداری

ماده ۱ :

هر کس از راه حبله و تقلب مردم را به وجود شرکتها یا تجارتخانه های یا کارخانه ها یا موسسات موهوم یا به داشتن اموال واختیارات واهی فربیت دهد یا به امور غیر واقع امیدوار نماید یا از حوادث و پیش آمدهای غیر واقع بترساند و یا اسم و یا عنوان مجعلو اختیار کند و به یکی از وسایل مذکور و یا وسایل تقلیلی دیگر وجود و یا اموال یا اسناد یا حوالجات یا قبوض یا مفاسد حساب و امثال آنها تحصیل کرده و از این راه مال دیگری را ببرد کلاهبردار محسوب و علاوه بر رد اصل مال به صاحبش، به حبس از یک تا ۷ سال و پرداخت جرای نقدي معادل مالی که اخذ کرده است محکوم می شود .

در صورتیکه شخص مرتكب برخلاف واقع عنوان یا سمت ماموریت از طرف سازمانها و موسسات دولتی یا وابسته به دولت یا شرکتها یا شوراهای یا شهرداریها یا نهادهای انقلابی و بطور کلی قوای سه کانه و همچنین نیروهای مسلح و نهادهای موسسات مامور بخدمت عمومی اتخاذ کرده یا اینکه جرم با استفاده از تبلیغ عامه از طریق وسائل ارتباط جمعی از قبیل رادیو، تلویزیون، روزنامه و مجله یا نطق در مجتمع و یا انتشار آگهی چاپی یا خطی صورت گرفته باشد یا مرتكب از کارکنان دولت یا موسسات و

سازمانهای دولتی یا وابسته به دولت یا شهروداریها یا نهادهای انقلابی بخدمت عمومی باشد علاوه بر رد اصل مال به صاحبیش به حبس از ۲ تا ده سال و انفال ابد از خدمت دولتی و برداخت جرای نقدي معادل مالی که اخذ کرده است محکوم می شود.

تبصره ۱ : در کلیه موارد مذکور در این ماده در صورت وجود جهات و کیفیات مخففه دادگاه میتواند با اعمال ضوابط مربوط به تخفیف ، مجازات مرتكب را فقط تا حداقل مجازات مقرر در این ماده (حبس) و انفال ابد از خدمات دولتی تقلیل دهد ولی نمیتواند به تعلیق اجرای کفر حکم دهد.

تبصره ۲ : مجازات شروع به کلاهبرداری حسب مورد حداقل مجازات مقرر در همان مورد خواهد بود و در صورتیکه نفس عمل انجام شده نیز جرم باشد، شروع کننده به مجازات آن جرم نیز محکوم میشود.

مستخدمان دولتی علاوه بر مجازات مذکور چنانچه در مرتبه مدیر کل یا بالاتر با همتراز آنها باشند به انفال دائم از خدمات دولتی و در صورتی که در مرتب بائین تر باشند به شش ماه تا سه سال انفال موقت از خدمات دولتی محکوم می شوند.

ماده ۲ :

هر کس بنحوی از احیاء امتیازاتی راکه به اشخاص خاص به جهت داشتن شرایط مخصوص تفویض میگردد نظیر حواز صادرات و واردات و آنچه عرفاً موافقت اصولی گفته میشود در معرض خرید و فروش قرار دهد و یا از آن سوءاستفاده نماید و یا در توزیع کالاهایی که مقرر بوده طبق ضوابطی توزیع نماید مرتكب تقلب شود و یا بطور کلی مالی یا وجوهی تحصیل کند که طریق تحصیل آن فاقد مشروعت قانونی بوده است جرم محسوب و علاوه بر رد اصل مال به مجازات سه ماه تا دو سال حبس و یا جریمه نقدي معادل دو برابر مال بدست آمده محکوم خواهد شد .

تبصره : در موارد مذکور در این ماده در صورت وجود جهات تخفیف و تعلیق دادگاه مکلف به رعایت مقررات تبصره ۱ ماده ۱ این قانون خواهد بود .

ماده ۳ :

هر یک از مستخدمین و مامورین دولتی اعم از قضایی و اداری یا شهروارها یا نهادهای انقلابی و بطور کلی قوای سه گانه و همچنین نیروهای مسلح یا شرکتهای دولتی یا سازمانهای دولتی وابسته به دولت و با مامورین به خدمات عمومی خواه رسمی یا غیر رسمی برای انجام ندادن امری که مربوط به سازمانهای مذکور می باشد وجه یا مال یا سند برداخت وجه یا تسليم مالی را مستقیماً یا غیر مستقیم قبول نماید در حکم مرتشی است اعم از این که امر مذکور مربوط به وظایف قبول نماید در حکم مرتشی است اعم از این که امر مذکور مربوط به وظایف آنها بوده یا نداده و انجام آن برطبق حقانیت و وظیفه بوده یا نبوده باشد و یا آن که در انجام یا عدم انجام آن موثر بوده یا نبوده باشد به ترتیب زیر مجازات می شود .

در صورتیکه قیمت مال یا وجه ماخوذ بیش از بیست هزار ریال نباشد به انفال موقت از شش ماه تا سه سال و چنانچه مرتكب در مرتبه مدیر کل یا همتراز مدیر کل یا بالاتر باشد به انفال دائم از مشاغل دولتی محکوم خواهد شد و بیش از این مبلغ تا دویست هزار ریال از یکسال تا سه سال حبس و جرای نقدي معادل قیمت مال یا وجه ماخوذ و انفال موقت از شش ماه تا سه سال محکوم خواهد شد و چنانچه مرتكب در مرتبه مدیر کل یا همتراز مدیر کل یا بالاتر باشد به جای انفال موقت به انفال دائم از مشاغل دولتی محکوم خواهد شد .

در صورتی که قیمت مال یا وجه ماخوذ بیش از دویست هزار ریال تا یک میلیون ریال باشد مجازات مرتكب دو تا پنج سال حبس به علاوه جرای نقدي معادل قیمت مال یا وجه ماخوذ و انفال دائم از خدمات دولتی و تا ۷۴ ضریبه شلاق خواهد بود و چنانچه مرتكب در مرتبه پایین تر از مدیر کل یا همتراز آن باشد بجای انفال دائم به انفال موقت از شش ماه تا سه سال محکوم خواهد شد .

در صورتی که قیمت مال یا وجه ماخوذ بیش از یک میلیون ریال باشد مجازات مرتكب پنج تا ده سال حبس به علاوه جرای نقدي معادل قیمت مال یا وجه ماخوذ و انفال دائم از خدمات دولتی و تا ۷۴ ضریبه شلاق خواهد بود و چنانچه مرتكب در مرتبه پایین تر از مدیر کل یا همتراز آن باشد بجای انفال دائم به انفال موقت از شش ماه تا سه سال محکوم خواهد شد .

تبصره ۱ : مبالغ مذکور از حیث تعیین مجازات و یا صلاحیت محاکم اعم از اینست که جرم دفعنا واحده و یا به دفعات واقع شده و جمع مبلغ ماخوذه بالغ بر نصاب مذکور باشد.

تبصره ۲ : در تمامی موارد فوق مال ناشی از ارتساء بعنوان تعزیر رشوه دهنده به نفع دولت ضبط خواهد

شد و چنانچه راشی به وسیله رشوه امتیازی تحصیل کرده باشد این امتیاز لغو خواهد شد.

تبصره ۲ : مجازات شروع به ارتشاء حسب مورد حداقل مجازات مقرر در آن مورد خواهد بود (در مواردی که در اصل ارتشاء انفصل دائم بیش بینی شده است در شروع به ارتشاء بجای آن سه سال انفصل تعیین می شود) و در صورتی که نفس عمل انجام شده جرم باشد به مجازات این جرم نیز محکوم خواهد شد.

تبصره ۴ : هر گاه میزان رشوه بیش از مبلغ دویست هزار ریال باشد ، در صورت وجود دلایل کافی ، صدور قرار بازداشت موقت به مدت یکماه الزامی است و این قرار در هیچ یک از مراحل رسیدگی قابل تبدیل نخواهد بود. همچنین وزیر دستگاه می تواند بیش از بیان مدت بازداشت موقت کارمند را تا پایان رسیدگی و تعیین تکلیف نهایی وی از بیان مدت بازداشت موقت کارمند را تا پایان رسیدگی و تعیین تکلیف نهایی وی از خدمت تعلیق کند. به ایام تعلیق مذکور در هیچ حالت ، هیچگونه حقوق و مزایایی تعلق نخواهد گرفت.

تبصره ۵ : در هر مورد از موا رد ارتشاء هر گاه راشی قبل از کشف جرم مامورین را از وقوع بزه آگاه سازد از تعزیر مالی معاف خواهد شد و در مورد امتیاز طبق مقررات عمل میشود و چنانچه راشی در ضمن تعقیب با اقرار خود موجب تسهیل تعقیب مرتشی را فراهم نماید تا نصف مالی که بعنوان رشوه برداخته است به وی بازگردانده می شود و امتیاز نیز لغو میگردد.

ماده ۴ :

کسانیکه با تشکیل یا رهبری شبکه چند نفری به امر ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری مبادرت ورزند علاوه بر ضبط کلیه اموال منقول و غیر منقولی که از طریق رشوه کسب کرده اند بنفع دولت و استرداد اموال مذکور در مورد اختلاس و کلاهبرداری و رد آن حسب مورد به دولت یا افراد ، به جزای نقدی معادل مجموع آن اموال و انفصل دائم از خدمات دولتی و حبس از بانزده سال تا ابد محکوم میشوند و در صورتیکه مصدق مفسد فی الارض باشند مجازات آنها ، مجازات مفسد فی الارض خواهد بود.

ماده ۵ :

هر یک از کارمندان و کارکنان ادارات و سازمانها یا شوراهای یا شهرداریها و موسسات و شرکتهای دولتی و یا وابسته به دولت و یا نهادهای انقلابی و دیوان محاسبات و موسساتی که به کمک مستمر دولت اداره میشوند و یا دارندگان یا به قصاصی و بطور کلی قوای سه کانه و همچنین نیروهای مسلح و مامورین به خدمات عمومی از رسمی یا غیر رسمی وحده یا مطالبات یا حواله ها یا سهام و استناد و اوراق بهادر و یا سایر اموال منتعلق به هر یک از سازمانها و موسسات فوق الذکر و یا اشخاص را که بر حسب وظیفه به آنها سپرده شده است بنفع خود یا دیگری برداشت و تصاحب نماید مختص محسوب و بترتیب زیر مجازات خواهد شد .

تبصره ۱ : در صورتیکه میزان اختلاس تا بینجاه هزار ریال باشد مرتكب به ششماه تا سه سال حبس و شش ماه تا سه سال انفصل موقت و هر گاه بیش از این مبلغ باشد به دو تا ده سال حبس و انفصل دائم از خدمات دولتی و در هر مورد علاوه بر رد وجه یا مال مورد اختلاس به جزای نقدی معادل دو برابر آن محکوم می شود .

تبصره ۲ : چنانچه عمل اختلاس توام با جعل سند و نظایر آن باشد در صورتیکه میزان اختلاس تا بینجاه هزار ریال باشد مرتكب به ۲ تا ۵ سال حبس و یک تا ۵ سال انفصل موقت و هر گاه بیش از این مبلغ باشد به ۷ تا ده سال حبس و انفصل دائم از خدمات دولتی و در هر دو مورد علاوه بر رد وجه یا مال مورد اختلاس به جزای نقدی معادل دو برابر آن محکوم می شود .

تبصره ۳ : هر گاه مرتكب اختلاس قبل از صدور کیفر خواست تمام وجه یا مال مورد اختلاس را مسترد نماید دادگاه او را از تمام یا قسمتی از جزای نقدی معاف می نماید و اجراء مجازات حبس را معلق ولی حکم انفصل درباره او اجراء خواهد شد.

تبصره ۴ : حداقل نصاب مبالغ مذکور در جرائم اختلاس از حیث تعیین مجازات یا صلاحیت محاکم اعم از اینست که جرم دفعتا واحده یا به دفعات واقع شده و جمع مبلغ مورد اختلاس بالغ بر نصاب مزبور باشد.

تبصره ۵ : هر گاه میزان اختلاس زائد بر صد هزار ریال باشد ، در صورت وجود دلایل کافی ، صدور قرار بازداشت موقت به مدت یکماه الزامی است و این قرار در هیچ یک از مراحل رسیدگی قابل تبدیل نخواهد بود . همچنین وزیر دستگاه می تواند بیش از بیان مدت بازداشت موقت ، کارمند را تا پایان رسیدگی و تعیین تکلیف نهایی وی از خدمت تعلیق کند . به ایام تعلیق مذکور در هیچ حالت هیچگونه حقوق و مزایایی تعلق نخواهد گرفت.

تبصره ۶ : در کلیه موارد مذکور در صورت وجود جهات تخفیف دادگاه مکلف به رعایت مقررات تبصره یک

ماده یک از لحاظ حداقل حبس و نیز بنا به مورد حداقل انفصل موتف و یا انفصل دائم خواهد بود.

ماده ۶ : مجازات شروع به اختلاس حسب مورد حداقل مجازات مقرر در همان مورد خواهد بود و در صورتی که نفس عمل انجام شده نیز حرم باشد، شروع کننده به مجازات آن حرم نیز محکوم میشود.

مستخدمان دولتی علاوه بر مجازات مذکور چنانچه در مرتبه مدیرکل یا بالاتر و یا همتراز آنها باشند به انفصل دائم از خدمات دولتی و در صورتی که در مراتب پائین تر باشند به شش ماه تا سه سال انفصل موتف از خدمات دولتی محکوم می شوند .

ماده ۷ : در هر مورد از بزه های مندرج در این قانون که مجازات حبس برای آن مقرر شده در صورتی که مرتکب از مأمورین مذکور در این قانون باشد از تاریخ صدور کیفر خواست را به اداره یا سازمان ذیربیط اعلام دارد . در صورتی که متهم به موجب رای قطعی برائت حاصل کند ایام تعليق جزء خدمت او محسوب و حقوق و مزایای مدتی را که بعلت تعليقش نکرفته دریافت خواهد کرد.

ماده ۸ :

**کلیه دستگاههایی که شمول قانون نسبت به آنها مستلزم ذکر نام است مشمول این قانون خواهند بود
همچنین کلیه مقررات مغایر این قانون لغو میشود.**

لایحه قانونی راجع به منع مداخله

وزراء و نمایندگان مجلسیں و کارمندان دولت

در معاملات دولتی و کشوری

مصوب ۲۲ دیماه ۱۳۳۷

ماده اول-

از تاریخ تصویب این قانون اشخاص زیر:

۱ - نخست وزیر، وزیران ، معاونین و نمایندگان مجلسیں .

۲ - سفرا، استانداران ، فرمانداران کل ، شهرداران و نمایندگان انجمن شهر.

۳ - کارمندان و صاحب منصبان کشوری و لشکری و شهرداریها و دستگاههای وابسته به آنها

۴ - کارکنان هر سازمان یا بنگاه‌ها یا شرکت یا بانک یا هر موسسه دیگر که اکثریت سهام یا اکثریت منافع یا مدیریت یا اداره کردن یا نظارت آن متعلق بدولت یا شهرداریها و یا دستگاههای وابسته به آنها باشد.

۵ - اشخاصی که بنحوی از انجاء از خزانه دولت یا مجلسین یا موسسات مذکور در بالا حقوق یا مقرری یا حق الزحمه یا پاداش و یا امثال آن بطور مستمر (با استثنای حقوق بازنیستگی و وظیفه و مستمری قانونی) دریافت میدارند.

۶ - مدیران و کارکنان بنگاههای خیریه ای که از دولت یا از شهرداریها کمک مستمر دریافت میدارند.

۷ - شرکتها و موسساتی که پنج درصد یا بیشتر سهام یا سرمایه یا منافع آن متعلق بیکنفر از اشخاص مذکور در فوق یا بیست درصد یا بیشتر سهام یا سرمایه یا منافع آن متعلق بچند نفر از اشخاص مذکور در فوق باشد و یا اینکه نظارت و یا مدیریت و یا اداره و یا بازرگانی موسسات مذکور با آنها باشد به استثنای شرکتها و موسساتی که تعداد صاحبان سهام آن یکصد و پنجاه نفر یا بیشتر باشد مشروط بر اینکه هیچیک از اشخاص مذکور در فوق بیش از پنج درصد از کل سهام آن را نداشته و نظارت یا مدیریت یا اداره و یا بازرگانی آن بالاشخاص مذکور در فوق نباشد.

۸ - شرکتهایی که اکثریت سهام یا سرمایه یا منافع آنها متعلق بشرکتهای مندرج در بند ۷ باشد نمیتوانند (اعم از اینکه در مقابل خدمتی که انجام میدهند حقوق یا مالی دریافت دارند یا آنکه آن خدمت را بطور افتخاری و رایگان انجام دهند) در معاملات یا داوری در دعاوی با دولت یا مجلسین یا شهرداریها یا دستگاههای وابسته به آنها و یا موسسات مذکور در (بند ۴ و ۶) این ماده شرکت نمایند اعم از اینکه دعاوی مزبور در مراجع قانونی مطرح شده یا نشده باشد (به استثنای معاملاتی که قبل از تصویب این قانون قرارداد آن منعقد شده باشد).

تبصره ۱ - پدر و مادر و برادر و خواهر و زن یا شوهر و اولاد بالفضل و عروس و داماد اشخاص مندرج در این قانون و همچنین شرکتها و موسساتی که اقرباء فوق الذکر بنحو مندرج در بند ۷ و ۸ در آن سهیم و یا دارای سمت باشند نمیتوانند با وزارتتخانه‌ها و یا بانکها و یا شهرداریها و یا سازمان‌ها و یا سایر موسسات مذکور در این قانون که این اشخاص در آن سمت وزارت و یا معاونت و یا مدیریت دارند وارد معامله یا داوری شوند

تبصره ۲

شرکت های تعاونی کارمندان موسسات مذکور در این ماده در امور مربوط به تعاون از مقررات این قانون مستثنی خواهند بود.

تبصره ۳

منظور از معاملات مندرج در این ماده عبارتست از:

- ۱- مقاطعه کاری (باستثنای معاملات محصولات کشاورزی و لو اینکه از طریق مقاطعه انجام شود).
- ۲- حق العمل کاری .
- ۳- اکتشاف و استخراج و بهره برداری به استثنای معادن طبقه اول مندرج در قانون معادن و همچنین نمک طعام که معادن مذکور در ملک شخصی آنها واقع است.
- ۴- قرارداد نقشه برداری و قرارداد نقشه کشی و نظارت در اجرای آن.
- ۵- قرارداد مطالعات و مشاورات فنی و مالی و حقوقی .
- ۶- شرکت در مزایده و مناقصه .

۷- خرید و فروش هاییکه باید طبق قانون محاسبات عمومی با مناقصه و یا مزایده انجام شود هر چند بموجب قوانین دیگر از مناقصه و مزایده استثناء شده باشد.

تبصره ۴

معاملات اجناس و کالاهای انحصاری دولت و امور مطبوعاتی دولت و شهرداریها از موضوع این قانون مستثنی است .

ماده دوم-

اشخاصی که بر خلاف مقررات ماده فوق شخصا و یا بنام و یا واسطه اشخاص دیگر مبادرت بانجام معامله نمایند و یا بعنوان داوری در دعاوی فوق الاشعار شرکت کنندو همچنین هر یک از مستخدمین دولتی (اعم از کشوری و لشکری) و سایر شخاص مذکور در ماده فوق در هر رتبه و درجه و مقامی که باشند هر گاه بر خلاف مقررات این قانون عمل نمایند بحبس جنائی درجه دو از (دو تا چهار سال) محکوم خواهند شد و همین مجازات برای مسئولین شرکتها و موسسات مذکور در (بند ۷ و ۸) ماده اول که با علم و اطلاع بستگی و ارتباط خود و یا شرکاء را در موقع تنظیم قرارداد و انجام معامله اظهار نمایند نیز مقرر است و معاملات مزبور باطل بوده و متخلص شخصا و درصورت تعدد متضامنا مسئول پرداخت خسارات ناشی از آن معامله یادآوری و ابطال آن میباشند. تبصره ۵

کارمندان مشمول ماده اول که بر اثر اجرای این قانون مایل به ادامه خدمت دولتی نباشند بازنشسته محسوب و در صورتیکه مشمول مقررات بازنشستگی نباشند کسوز بازنشستگی پرداختی دفعتاً واحده بآنان پرداخت میشود.

ماده سوم-

از تاریخ تصویب این قانون هیچیک از نمایندگان مجلسین در دوره نمایندگی حق قبول و کالت در محاکم و مراجع دادگستری ندارند ولی دعاوی و کالتهایی که قبل از تصویب این قانون قبول کرده اند بقوت خود باقی است.

ماده چهارم-

دولت مامور اجرای این قانون میباشد.

حضور و غیاب کارکنان دولت

هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۶۵، ۱۰، ۲۸ آیین‌نامه مربوط به حضور غیاب کارکنان دولت را به شرح زیر تصویب نمودند

ماده ۱ - کلیه کارکنان دستگاه‌های اجرایی مکلفند ساعات تعیین شده برای ورود به محل خدمت و خروج از آن را راعیت نموده، ساعات ورود و خروج خود رادر کارت یا دفتر حضور و غیاب ثبت نمایند مگر آن که از سوی مقام ذی‌صلاح دستگاه مربوط برای ورود و خروج هر یک از آنان کتاباً ترتیب دیگری مقرر شده باشد.

ماده ۲ - ورود به محل خدمت بعد از ساعات مقرر و بدون کسب مجوز قبلی تأخیر ورود محسوب گردیده و با مستخدمی که تأخیر ورود داشته باشد به شرح زیر رفتار می‌شود

الف - تأخیر ورود تا ۲ ساعت در هر ماه قابل اغماض بوده و در مرخصی استحقاقی منظور می‌گردد.

ب - تأخیر ورود بیش از ۲ ساعت در ماه مستلزم کسر حقوق و فوق العاده شغل و مزایای شغل و مزایای مستمر مستخدمین رسمی و ثابت و اجرت و فوق العاده مخصوص و سایر فوق العاده‌های مستخدمین پیمانی یا دستمزد کارکنان خرید خدمت و قراردادی به میزان کل ساعات تأخیر خواهد بود.

ماده ۳ - خروج از محل خدمت زودتر از ساعات مقرر نیز تعجیل خروج محسوب گردیده و حسب مورد مشمول حکم قسمت‌های "الف" و "ب" ماده ۲ خواهد بود.

ماده ۴ - تأخیر ورود در موارد زیر موجه محسوب گردیده و مدت تأخیر در هر صورت حزو مرخصی استحقاقی منظور خواهد شد:

الف - وقوع حوادث و سوانح غیر مترقبه برای مستخدم، همسر و فرزندان تحت تکفل و نیز سایر افراد خانواده در صورتی که تحت تکفل وی باشند.

ب - احصار مستخدم توسط مراجع قضایی و انتظامی با ارایه گواهی مرجع احصارکننده.

تبصره - تشخیص موارد مذکور در این ماده با مدیر واحد ذیربیط خواهد بود.

ماده ۵ - به مستخدمینی که در هر ماه بیش از ۴ بار تأخیر ورود یا تعجیل خروج غیر موجه داشته و جمع مدت تأخیر مذبور به بیش از ۴ ساعت در ماه بررسد برای بار اول و دوم کتاباً

اخطار خواهد شد و در صورت تکرار پرونده مستخدم خاطی جهت رسیدگی به تخلفات اداری ارجاع خواهد گردید.
تبصره - تأخیر ورود یا تعجیل خروج بیش از ۸ ساعت در هر ماه در هر حال مشمول حکم این ماده خواهد بود . کارگزینی دستگاههای اجرایی مسئول پیگیری اجرای این آییننامه می باشند.

اصلاح ماده ۵ آییننامه مربوط به حضور و غیاب کارکنان دولت ۱۳۶۷/۴/۱۲

اصلاح ماده ۵ آییننامه مربوط به حضور و غیاب کارکنان دولت استخدام کشوری سازمان امور اداری و استخدامی کشور هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۶۷،۴،۱۲ بنا به بیشنها د شماره ۲۷۶،۲۱. مورخ ۱۳۶۶،۹،۲۲ وزارت راه و ترابی و شماره ۱۳۶۷،۲،۲۵ مورخ ۱۳۶۷،۲۹۸. مورخ ۱۳۶۷،۲،۲۵ سازمان امور اداری و استخدامی کشور تصویب نمودند.
ماده ۵ آییننامه مربوط به حضور و غیاب کارکنان دولت مصوب ۱۳۶۵،۱۰،۲۸ به شرح زیر اصلاح گردد.

ماده ۵

به مستخدمی که در هر ماه بیش از ۴ بار تأخیر ورود یا تعجیل خروج غیر موجه داشته باشد و جمع مدت تأخیر مزبور به بیش از ۴ ساعت در ماه بر سردر قبال مجموع تأخیر برای ماه اول و دوم کتابخانه خواهد شد و برای ماه سوم فوق العاده شغل مستخدمی خاطی به میزان ۳۰ درصد و برای ماه چهارم به میزان ۵۰ درصد و برای ماه پنجم به میزان صد درصد و به مدت یک ماه کسر خواهد شد و در صورت تکرار پرونده مستخدم جهت رسیدگی به تخلفات اداری "هیأت رسیدگی به تخلفات اداری" ارجاع خواهد گردید.
تبصره ۱

تأخر ورود یا تعجیل خروج بیش از ۸ ساعت در هر ماه در هر حال مشمول حکم این ماده خواهد بود.

تبصره ۲

در مورد مستخدمینی که قبل از علل دیگری به جز موارد فوق الذکر، فوق العاده شغل آنان قطع گردیده از سومین ماهی که تأخیر ورود با تعجیل خروج آنان به حد نصاب فوق بر سردر پرونده امر به هیأت رسیدگی به تخلفات اداری ارجاع خواهد شد.
کارگزینی دستگاههای اجرایی مسئول پیگیری اجرای این آییننامه می باشند نکات مهم در خصوص مرخصی ها

الف) انواع مرخصی :

استحقاقی:

«به ازاء هر ۸ ساعت مرخصی ساعتی یک روز مرخصی روزانه کسر می شود.
»مرخصی های ساعتی بیش از ۴ ساعت در روز به عنوان مرخصی روزانه تلقی خواهد شد.
»مرخصی کمتر از یک روز جزو مرخصی استحقاقی منظور می شود و حداکثر مدت مرخصی موضوع این ماده از دوازده روز در یکسال تقویمی تجاوز نخواهد کرد.(میزان مجاز استفاده هر فرد در هر ماه از مرخصی ساعتی، حداکثر ۸ ساعت بوده و استفاده بیش از آن مجاز نمی باشد)

۳۰ روز در هر سال (۱۵ روز قابل ذخیره است)

مرخصی بدون حقوق:

مرخصی بدون حقوق فقط در موارد ذیل ممکن خواهد بود:

۱- مستخدم استحقاق مرخصی نداشته باشد و احتیاجش به استفاده از مرخصی مسلم شود.

۲- مستخدم قصد ادامه تحصیل داشته باشد و مدارک لازم را ارائه نماید.

۳- مستخدم ناگزیر باشد به انعاق همسرش به خارج از محل خدمت خود مسافرت کند.

۴- مستخدم پس از استفاده از چهار ماه مرخصی استعلامی به سبب ادامه همان بیماری یا ابتلاء به بیماری دیگر قادر به خدمت نباشد و بیماری او صعب العلاج تشخیص داده نشود.

۵- روزهای تعطیل که طی مدت مرخصی واقع است جزو مرخصی محسوب می شود.

حداکثر سه سال در طول خدمت با موافقت دستگاه ذی ربط (برای ادامه کارمندان زن که همسر آنها در مأموریت بسر می برند ، حداکثر به مدت ۶ سال)

استعلامی:

«هر گاه مستخدم شاغل بیمار شود و آن بیماری مانع از خدمت او باشد باید مراتب را در کوتاهترین مدت ممکن به اداره متبع اطلاع دهد .

(در موارد کمتر از ده روز گواهی پزشک را در اولین روز پس از مراجعته به محل خدمت و در موارد ده روز و بیشتر ، در پایان روز دهم به رئیس یا معاون واحد مربوطه جهت ارجاع به امور اداری استان ارسال دارد.)

تذکر: استفاده از مرخصی استعلامی برای انجام حرایق زیبایی مورد قبول بیمه نمی باشد و بابت آن حقوقی پرداخت نمی شود و در چنین مواردی مستخدم باید از مرخصی استحقاقی خود استفاده بنماید.

«مرخصی زایمان در بخش های دولتی و غیر دولتی ۶ ماه می باشد.

«مادران شیرده پس از شروع به کار مجدد در صورت ادامه شیردهی می توانند حداکثر تا ۴ ماهگی کودک روزانه یک ساعت از مرخصی(بدون کسر از مرخصی استحقاقی) استفاده کنند.

«امنیت شغلی مادران پس از پایان مرخصی زایمان و در حین شیردهی باید تأمین شود.

«بانوانی که در دوران بارداری با تأیید پزشک معالج از مرخصی استعلامی استفاده می کنند از ۶ ماه مرخصی استعلامی برخوردار خواهند بود و مدت مرخصی استعلامی آنان از مرخصی زایمان کسر نخواهد شد.

حداکثر ۴ ماه در سال (بیماریهای صعب العلاج بدون محدودیت زمانی و مشمولین قانون تأمین اجتماعی تابع همان مقررات می باشند).

غیبت:

عدم حضور مستخدم در پست خود که مدت آن از ۳ روز تجاوز ننماید و مستند به عللی از قبیل آنچه در ذیل آمده باشد موجه شناخته می شود:

۱- بیماری او

۲- صدمات ناشی از حوادث که به او یا پدر یا مادر یا همسر و یا فرزندان او وارد آمده باشد.

۳- بیماری شدید پدر یا مادر یا همسر و فرزندان

۴- فوت همسر یا اقربای نسبی و سبی تا طبقه سوم.

۵- دارا شدن فرزند

۶- ازدواج او و فرزندانش

۷- احصار مستخدم توسط مراجع قضایی برای ادای شهادت و انجام تحقیقات (تشخیص صحت و سقم جهات ادعایی مستخدم به عهده رئیس اداره است.

در صورت تأیید صحت ادعا ، غیبت مستخدم بر حسب علت جزو مرخصی استحقاقی و یا استعلامی وی محسوب و حکم لازم در این مورد صادر خواهد شد.

ب) ساعات کار موظف کارمندان دولت : ۴ ساعت در هفته

(کارمندان می توانند با موافقت دستگاه اجرایی ، ساعات کار خود را تا ۲۵٪ ساعت کار روزانه ، حداقل ۱۱ ساعت تقاضی دهند . حقوق و مزايا و سوابق خدمت اين قبيل کارمندان ، مناسب با ساعت کار آنان تعیین خواهد شد .)

قانون ممنوعیت تصدی بیش از یک شغل

ماده واحده - با توجه به اصل ۱۴۱ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران هر شخص می تواند تنها یک شغل دولتی را عهدهدار شود.

تبصره ۱ - سمت های آموزشی در دانشگاه ها و مؤسسات آموزشی و تحقیقاتی از این حکم مستثنی می باشند.

تبصره ۲ - منظور از شغل عبارت است از وظایف مستمر مربوط به پست ثابت سازمانی، یا شغل و یا پستی که به طور تمام وقت انجام می شود.

تبصره ۳ - شرکت و عضویت در شوراهای عالی، مجتمع عمومی، هیأت های مدیره و شوراهای مؤسسات و شرکت های دولتی که به عنوان نمایندگان قانونی سهام دولت و به موجب قانون و یا در ارتباط با وظایف و مسئولیت های پست و یا شغل سازمانی صورت می گیرد شغل دیگر محسوب نمی گردد لکن پرداخت یا دریافت حقوق بابت شرکت و یا عضویت در موارد فوق ممنوع خواهد بود.

تبصره ۴ - تصدی هر نوع شغل دولتی دیگر در مؤسساتی که تمام یا قسمتی از سرمایه آن متعلق به دولت و یا مؤسسات عمومی است و نمایندگی مجلس شورای اسلامی، وکالت دادگستری، مشاوره حقوقی و ریاست و مدیریت عامل یا عضویت در هیأت مدیره انواع شرکت های خصوصی جز شرکت های تعاونی ادارات و مؤسسات برای کارکنان دولت ممنوع است.

تبصره ۵ - مخالف از این قانون به انفصال خدمت موقت از ۶ ماه تا یکسال محکوم می گردد و وجه دریافتی از مشاغلی که در یک زمان تصدی آنرا داشته است به جز حقوق و مزايا شغل اصلی وی مسترد می گردد. در صورت تکرار در مرتبه دوم، علاوه بر استرداد وجه موضوع این تبصره به انفصال دائم از مشاغل محکوم می گردد.

تبصره ۶ - آمر و صادرکننده احکام در صورت اطلاع به نصف مجازات مذکور در صدر تبصره محکوم می گرددند.

تبصره ۷ - مسئولین ذیحسابی و واحدهای مالی دستگاه های دولتی در صورت پرداخت

حقوق و مزايا بابت شغل ديگر، در صورت مطلع بودن از شغل دوم به انفال خدمت
موقت بين ۳ تا ۶ ماه محکوم خواهند گردید.

تبصره ۸ - افرادی که مستقیماً از سوی مقام معظم رهبری به سمت هائی در
دستگاه های مختلف منصوب می گردند از شمول مفاد این قانون مستثنی خواهند بود.

تبصره ۹ - کلیه سازمانها، نهادها و ارگان هائی که به نحوی از بودجه عمومی استفاده
می نمایند و شرکت ها و مؤسسات دولتی و وابسته به دولت و مؤسساتی که شمول
قانون بر آنها مستلزم ذکر نام است مشمول این قانون می باشند.

قانون فوق مشتمل بر ماده واحده و نه تبصره در جلسه روز یکشنبه یازدهم دی ماه یک
هزار و سیصد و هفتاد و سه مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۴، ۱۰، ۱۳۷۳ به
تأیید شورای نگهبان رسیده است.